

F R A N T I Š K O V I

K ŠEDESÁTCE

KAMARÁDI/ti levší/

Císařovský Josef

Císařovský Petr

Jehlička Láďa

Kantůrková Eva

Kladrav Jaroslav

Lacinová-Jílková Sůlva

Matel Bohumír

Matheuser Zdeněk

Otruba Milan

Pečet Zdeněk

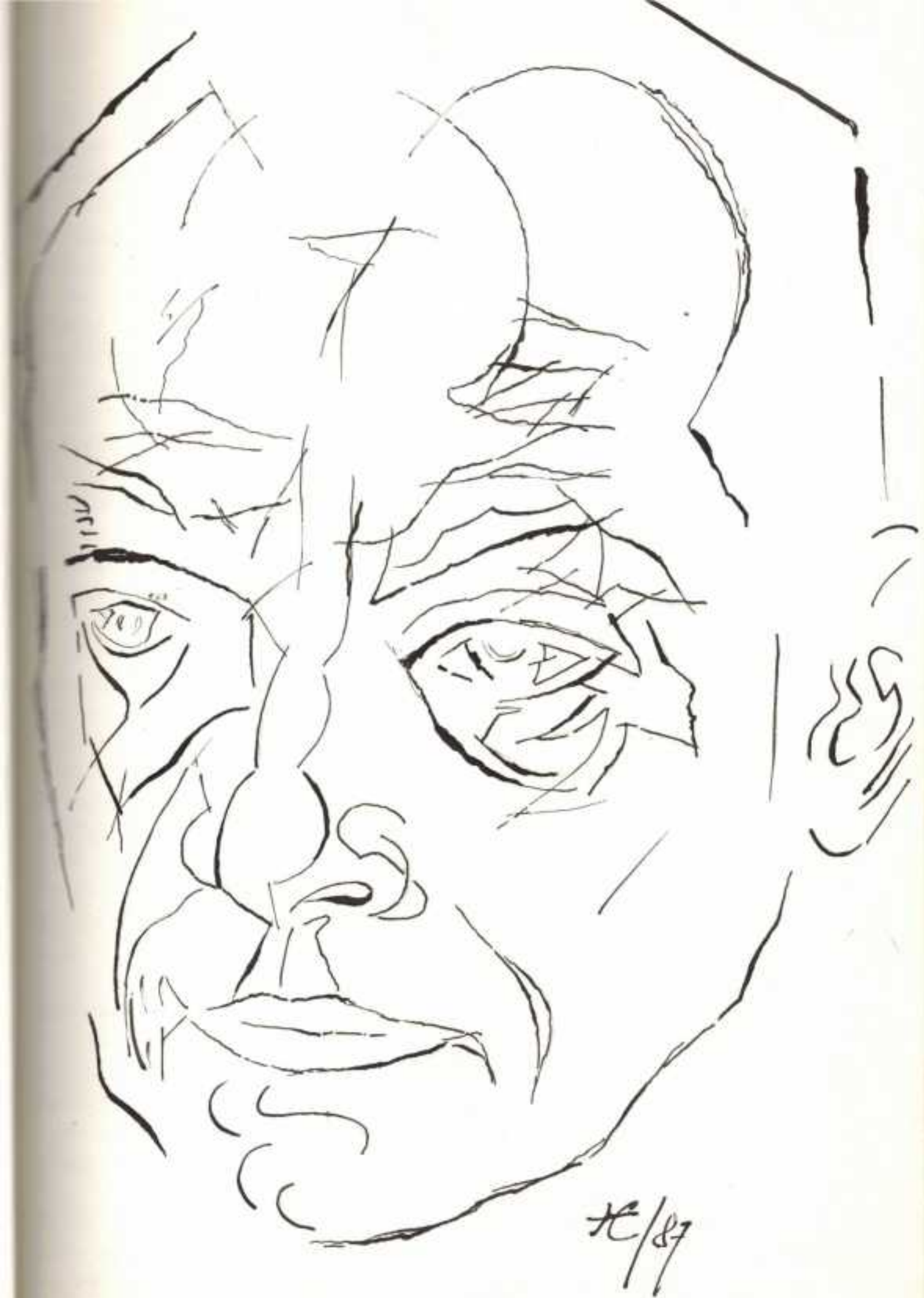
Putík Jaroslav

Říha Jan

Řezáč Jan

Veculíková Madla

Vladislav Jan

5.11.2017
Milej kamaráde,

Jen Tvůj portret, vlastně kompozice Tvé tělesné duchovnosti, je asi stále nedokončen, ale možná že ano, kdo to ví, takže jako dar k Tvým statným medorozeninám, zatím nepřichází v úvahu. Buď k němu dorosteme, nebo ho musíme oba přerost, to se uvidí.

Do tvého sborníku, který chápej jako odvetu za to, čím jsi mne zaskočil, Ti tedy dávám jednak perokresbu/vzhledem k formátu/, jednak něco plků. A tady je má pomsta: vybízím Tě ke hře, ta je jediné smysluplná. Napíšeš se spolu tisíc a jednu vzpomínek na sebe a tím pádem na to ostatní. Krátce, Ty něco napíšeš, co přijde s nápadem a očísloješ to s ohledem na vřechení a taktéž já. Už jsem začal tím co příkládám, čísloji to dle roku. Ty můžeš pokračovat, anebo načneš jiný soudek s jiným rokem. Tak nám zcela spontáně vznikne pásmo-hra. Tedy něco, jako korespondence dvou semilních strejců, či vyprávění v hospodě, kdy vzpomínají na legie I. sv. v. Smysl toho? Jenom hra! Já alespoň nejsem ničeho jiného schopen a ku konci našeho živobytí zjišťuji, že jsem se ve všem zmýlil, nejsem ani malíř, ani filosof, či spisovatel, natož teoretik něčeho, leda tak teoretik-erotik. Kdybych byl do toho, co jsem dělal, nelezl, tak jsem si mohl jenom hrát. Ale kde, to je ta otázka?

Nikdy jsem nepochopil, proč ten Gauguin, když proklel evropskou civilizaci a utekl k přírodním lidem, tam mezi nimi blbnul s tím svým malováním. Táhnul za sebou ten evropský kulturní smrad jen proto, že měl jeho ješitnost být slavným, místo aby si tam jen hrál. Byl to koneckonců přece jen bláznivej křesťan, tak jako jsou blázny mohamedáni, budhisté, konfuciáni atd. Jedinými vskutku kulturními lidmi byli staří Indiáni, lidé přírodních národů a naposled v Evropě ještě Sokrates a ti před ním, kdežto to, co začali Platon a Aristoteles a co pokračuje tady dodnes, jsou samé zhovadilosti. Smyslem života je přece život sám, život jako způsob hry, či hra jako způsob života.

Lidé starých přírodních národů učili své děti tak, že trpělivě pozorovali jednu jedinou větvíčku stromu, či křídlo motýla celé hodiny, dny a tak chápali postupně sami sebe, co jsou, kam patří, co mají dělat, aby nic nezkurvili. Byl to princip hry, vlastní všem živočichům a tedy i člověku, který si nemyslel, že je pánem všeho tvorstva, přírody a nakonec pánem nad jinými lidmi.

Dneska ovšem už nejsou žádní přírodní národové, nemáme kam utéci, není budoucnosti, máme jen vzpomínky na sebe, když jsme si ještě jaksi hráli a ovšem tvářili se přitom vážně a zodpovědně, tj pitomě. Nevzpomínejme tedy na "dějiny", ale jen na to, co bylo pod tím, na naši hru, na tu legraci i když jiným mohla připadat jako blbost. Co tomu řeknou jiní, na to se můžeme vysrat, jde přece o náš život. Škoda jen, že tohle mne nenapadlo už tenkrát, když jsme byli ještě přírodními dětmi.

Tak ahoj, na palubu starý vlku

Systém hry-psaní.

Známe se od roku 1946 a do roku 1986 je to rovných 40 let.

I.z., že je to 25 vzpomínek na každý rok, tedy Ty napíšeš 12.5 vzpomínek a já 12.5 vzpomínek za každý rok z oněch 40 let. Přičemž ty půlky napíšeme spolux na konci každého roku.

A vida dělá to dohromady 1.000 vzpomínek. Tu tisícátou první necháme za konec a tu také napíšeme spolu.

Když mne to původně napadlo byla to inspirace dle Seherezády, ale teď vidím, že ta myšlenka si nás našla sama, protože hledá nositele té hry. Rozsah vzpomínky si neurčujeme, může to být stejně tak jedna věta, jako jedna, či deset stran, neboť tady budeme svobodně hraví, jako hravě svobodní.

Protože jsi oslavenec, tak já začnu první.

A jedu hned, na přeskáčku bez ohledu na ČAS, kdy se co stalo, či nestalo, ale vřouči a čísluji pořadím vzpomínky 1-500/tedy svou porci/.

Když mne někdo na ulici intelektuálně zatkne a položí otázku: Znáš Františka Kautmana?, odpovím okamžitě: NEZNÁM!

To neznamená, že ho zrazuji jako Jidáš, ale jak ho můžu znát, když jsem za celý svůj život neppznal sama sebe a vím, že portrét kohokoli je vždycky inkarnátem i portrétujícího.

Samozřejmě že ho znám, ale taky neznám.

Loni jsem spolu oslavili/nebo na to zapomněli?/ čtyřicet let kamarádkského "manželství", skoro den co den spolu, někdy byla také jistá dvoutřídenní nedorozumění, ale at po nás hodí kamenem, kdo to má lepší.

Proti manželství muže se ženou, či muže s mužem, anebo ženy se ženou, je to naše zcela prosto několika věcí: nespíme spolu v jedné cimře a když, tak po sobě nic nechceme, neexistují mezi námi žádné finanční vztahy, nežárlíme na lásky a přátelství s jinými, každý si pereme prádlo sám, nevychováváme spolu žádné děti, neděláme žádné rodinné rozpočty, nekritizujeme se, co kdo z nás nosí a jestli mu to sluší, jemu nevádí mé vousy a mne nevádí jeho skoroholohlavost, on rád kyselé a já sladké a to si navzájem podstrkujeme bez úmyslů, že si to pak oplatíme a co se týkalo žen, ani on ani já jsme nebyli fixováni na stejné typy.

Již z řečeného vyplývá, že je to vzácný lidský typ, který se mohl stát takovým jen v souvislosti se mnou a já zase s ním.

A navíc, a to je důležité, on je literát a já výtvarník, on nerozumí tomu co dělám a já zase tomu co on píše. Samozřejmě, že jaksi rozumíme práci toho druhého, ale emočně, což umožňuje, abychom se vždycky mohli s čistým uměleckým i lidským svědomím důrazně pochválit. Tohle není vůbec nějaký oportunismus, jako jím není, když kdykoliv a kdekoliv pochválíte kteroukoli ženu. Vždyť to nic nestojí a ona je šťastna po celý den/někdy i noc/ a uvědomuje si svou nezávislost, stran lásky, na manželovi a také svou svobodu. Ano, to je to správné slovo, o svobodu jde a my s Františkem jsme zcela svobodní lidé a nepotřebujeme ani chvály ani hany jiných. Nyní tedy přistupuji k tomu, že budu líčit pozpátku, ale přítomně, jako když rak leze, co se stalo i nestalo, nebo mohlo stát, když jsme spolu skočili před čtyřiceti léty do řeky života, do proudu, který nás omlél do dnešní podoby obléžků, neboli šutrů. Umiňuji si, že místo běžně používané mytyzace osobnostní a dobové, tu bude jen obyčejná branda a taž je vždycky hrou. Konec konců jde přece o naše životy a žádnou ideologii, historickou a jinou pravdu a jiné mystifikace. Hra s vlastními životy je zaručena i čsl. Autorským zákonem/1965/.

Jen touto metodou mohu konečně poznat/?/ kdo je František Kautman a kdo jsem já.

šli jsme jednou na Letnou do cirkusu, tam se totiž konal, když se "ne-cirkusovalo", nějaké přednášky dnes zapomenuté VŠPS, která neměla, tak jako je tomu dodnes s UK, dosti vhodných přednáškových sálů.

Stáli jsme kolem klecí se lvi a já se vytahuji svou chabou latinou "Hic sunt leones, hic salta", neboť kolem dokola bylo moře kaluží. A tu František zakopl o nějaký drn a plácnul sebou do jedné z nich. Překvapil mne mezi několika věcmi. Tiše prohlásil "a do prdele", pak se rozesmál jakoby se to stalo někomu jinému a vůbec nepatřil na sebe, nekořaudoval svůj zevnějšek. Ten ostatně vypadal stále ještě silně "protektorátně".

Z toho jsem usoudil, že se chová zdrženlivě, má dobrou povahu, neotravuje mne mi trable jiné, nikomu nic nevyčítá a vesele, řehtavičně se směje. Bylo zřejmé, že si cení duchovních hodnot interierových, zatímco u žen násadně exterierových. A jak!

Přednášku prof. Roučka o gnezeologii "co má být - jest" komentoval tak stipně a ustavičně, že krásně souzněl s řevem hladových lvů, kteří zřejmě soudili o věci stejné.

Co bylo na něm v té chvíli a v tom cirkusovém pachu ještě pozoruhodné, bylo pohrdání akademickou učeností, která v souvislosti s našimi rvalečskými prožitky, padala sama do trusu manéže. Také jsme se o tom nikdy neřekli.

Tak o čem?

Především o REVOLUCI, jejíž oči stále ještě v té době žhnuly pro nás tak podmanivě, takže v jejím žáru vysychalo i semeno. To abychom kompensovali, založili jsme komunistickou buňku, jejíž hlavní náplní byly přednášky o volné lásce, jediné asi nejen v celé Praze, ale i ČSR.

Neporozřejmě že to bylo nutné nějak krýt, neb strana tehdy zrovna propagovala ideu manželské lásky rodinné. Ten nápad měl pohotově František k němuž zavanul víchř Dálného Východu v podobě tehdejšího Che Guevary, a Maocetunga. Stali jsme se k údivu všech středoevropanů buňkou jeho jména. Přímou pod ideovou instruktáží Františka jsem namaloval na brigádě v ČKD, černou barvou na výfuky, portrét velkého Maoca a vytáhli s ním do ulic na I. máje.

Široce otevřené a zanícené oči Františka, který ten portrét nesl, vidím dodnes, tak jako slyším jeho zjihlý hlas, přednášející pětadvacátou lekci volné lásky, večer před I. májem. Žel, soudružky neporozuměly ani duchu, ani poslání té výzvy. Ale ani takové neporozumění nesmazalo s jeho tváře veselý úsměv a tak zanotoval svým vysokým sopránkem "Nás vzbudilo ráno již chladné....".

Tím vstoupil v r. 1947 poprvé Maocetung do pražských ulic i do střední Evropy a aby on sám měl o tom jistotu, poslali jsme mu do čínských hor

telegram: jmenujeme Vás čestným členem naší buňky. Odpověď dodnes nedošla.

To jsme ovšem tehdy netušili, my vyznavači freudismu, kubismu, surrealismu, že až později po dobytí moci vyhlásí "Nechť kvetou všechny květy", že si počká až vykvetou a pak je všechny pokosí, tak jako před ním JVS a po něm Gottwald atd., až k dnešku a světlým zítřkům.

Humorné je, že mládí Západu kráčí v našich šlépějích z těch let a nikdo ho nepřesvědčí, tak jako nikdo nepřesvědčil a ani nepřesvědčoval naše mládí, že to ~~xxx~~ má vždy jen ^{různý} ~~stejný~~ průběh / ^{ale} stejný konec. Tak jako ostatně vše v životě jedinců i celých společností: mládí je hra, dospělost má moudrost a stáří senilitu. Tak tomu bylo, je a bude, tvrdí senila.

8.I9/I947/

Vedle toho, že byl František až do r.1956 převeselým žertovníkem, trochu to prodloužil až do srpna 1968, zpěvákem a mocným pijákem, byl též entuziastou bez hranic a pověr. To vše činil ovšem s jistou ironií a sarkasmem, jimiž skrýval svou v podstatě dívčí duši.

V roce 1947 jsme jeli na skutečně dobrovolnou brigádu do Dargova, kdesi za Košicemi. Dva měsíce jsme kopali "pivnice" pro příští domy, neb ta ves byla dvakrát zplanýrovaná, jak stále postupovala a ustupovala vojska RA a německých fašistů. Zpívali jsme tam s domorodci: Dargovci mi je valál, skruhly jak talár, ale ho rozbili.... Rusi s kaťušami, Němci s kanónami... až vjácaj nebudze Dargov malovaný.

Bylo to v tom děsivém suchém létu. Špek ráno, v poledne, večer, voda zamoučená týfem, pili jsme při práci kyselé víno a byli stále pod parou. Do okolních lesů se nesmělo, byly zaminované a v noci kolem našich ubykací táhli benderovci. Jen kdo se dost opil vrátil se z noční procházky lesy domů zdráv. A my, asi třicet vysokoškoláků, plnili dvouletku na více než 100%. Když jsme jeli domů obdrželi honorář 200Kčs a kilo špeku.

To byl entuziasmus do zblbnutí a někdo by ho dnes potřeboval, ale ten už je dávno za horami.

František přišel jednou s nápadem uspořádat fotbalový turnaj s cenou, pohárem, který jsme samozřejmě opatřili my, chudí duchem i chlebem.

Vyzvali jsme několik okolních partyzánských obcí k "mači" a reklamovali se dle pravdy, jako VŠ Praha/vysoké školy/, což mělo nečekaný ohlas, díky té zkratce jež zněla jako např. Slavie, Sparta, či VŽ/Viktorka Žižkov/.

Vybrali plac mezi lesy, urovnali ho, postavili brány a naše mužstvo, na stoček postavili soutěžní pohár. Diváků bezpočet, neplatících.

Žu začíná, vlastně pokračuje story Františkova entuziasmu.

Bil se jako dvouocasý lev na pravém beku, co na tom, že se více s míčem mýjel, než střetával, to my ostatní také, ale to nadšení a verva.

Když jsme prohrávali už deset nula, tak kapitán vítězícího mužstva prohlásil, že schvalně prohráváme, aby pohár zůstal domorodcům a tím je smutně urážíme, protože si nedovedl představit, že pražské mužstvo může takhle beznadějně blbě hrát.

Byly to dvě okolnosti, které nás ochránily od fyzického výprasku. Jednak vystoupil František a přesvědčivě dokládal, že jinak hrát nemůžeme, neb jsme se nedávno všichni vrátili z koncentráků a ukazoval na naše zbědovaná těla i trvalý výraz smutku v tvářích. To zarazilo, ale jen na chvíli, naše protivníky i povykující obecenstvo, tak špatně jsme zase nevypadali. V tom okamžiku váhavosti rozvášněných mas tu zastavila tři vojenské auta s pyrotechniky a křikem a výmluvnými posuňky nás všechny lákaly ven z kolbiště. Ukázalo se, že náš plac je zaminovaný a to, co jsme po-

važovali za drny byly miny. Do nastalého chaosu začal František uprostřed hřiště, které opustil poslední, zpívat Dargov mi je valál... a vypadal jako obránce Stalingradu. Nechtěl vyklidit pole, neb byl přesvědčen, že když přidáme, můžeme utkání ještě vyhrát. Tvrdil přísně, že když to nebouchlo za stavu deset nula, že to vydrží až do našeho konečného vítězství.

Vojáci byli však neúprosní a vytlačili nás z místa činění a pohár přece jen spadl, samozřejmě že lacino, do klína jedenáctky z Bačkova.

Ta událost nezkalila modré nebe nad Dargovem a František svým nefalšovaným sportovním nadšením byl jmenován čestným sportovcem partyzánské obce Bačkov.

Jestli nevěříte, tak až pojedete přes tu obec, přesvědčte se, je tam pohár i jméno našeho borce ve sportovní kronice TJ.

Citová 2/6

Milý Františku,

blahopřeji Ti k Tvé šedesátce, vzpomínám na naše více než čtyřicetileté přátelství a na Tvou práci, jež mi připomíná šaldovskou průbojnost a všestrannost.

Jsem si vědom toho, že jsi byl vždy rozpačitý a podrážděný, když se hovořilo o Tvé objevné činnosti. Musím však vyslovit vše, co o Tobě vím. Žijeme v době, kdy žel jen část Tvé práce je známa veřejnosti a většina Tvého úsilí zůstává utajena.

Nejzávažnějším je Tvé bádání o životě a díle F.M.Dostojevského, Fr.Kafky a E.Hostovského.

F.Kautman se věnoval studiu o Dostojevském od počátku poválečných let. Je zakládajícím členem literární společnosti F.M.Dostojevského. Všechny jeho literárně historické monografie jsou pokusem o syntetické uchopení díla. Předcházela jim rozsáhlá činnost recenzní, sledování nové literatury o Dostojevském a později též o Fr.Kafkovi a E.Hostovském, práce překladatelská, například výbor z Dostojevského korespondence, zatím u nás dosud nepublikovaný, zveřejnil neznámé dopisy F.M.Dostojevského, organizoval výstavu o Dostojevském v Památníku národního písemnictví (počátkem sedmdesátých let).

F.Kautman se zabýval problémem interpretace literárního díla, což se projevilo jednak průzkumem literárně kritických a literárně vědných interpretačních metod, vlastními pokusy literárních studií a v jeho práci komparatistické.

Z komparatistických prací možno jmenovat Šalda a Dostojevskij (Rozpravy ČSAV) a z monografií St.K.Neumann (Člověk a dílo 1875-1917, vyšlo v nakladatelství ČSAV, Praha 1966).

Synchronní metodou pojal celek literárního díla F.M.Dostojevského, což se snažil svým způsobem aplikovat v monografiích Svět Fr.Kafky, rukopis 1972, ve své práci Polarita našeho věku o díle E.Hostovského, rukopis z roku 1973. Průběhem prací o těchto třech autorech se ukázalo, že spolu vnitřně souvisí, že v určitých historických etapách pochopili zvláště citlivě existenciální problematiku a katastrofický vývoj dvacátého století. F.M.Dostojevskij předjal epochu první světové války a Říjnové revoluce,

Fr.Kafka druhé světové války a poválečného vývoje a E.Hostovský všechny tyto epochy už autenticky prožíval.

Kafkovým dílem se zabýval již od padesátých let. První zhodnocení tohoto snažení se projevilo na konferenci v Liblicích, která se soustředila na problémy - Kafka a česká literatura (v roce 1962). F.Kautman napsal tehdy studii Fr.Kafka a Čechy, jež vyšla v časopise L'Europe začátkem sedmdesátých let a u nás v literárním archivu Památníku národního písemnictví. K vydání připravil Kafkovy dopisy Mileně.(Vyšlo knižně 1968 v nakladatelství ČSAV.)

V roce 1973/1974 se věnoval průzkumu otázek české národní identity a zejména rozboru díla Masarykova, Šaldova, Holečkova a Březinova. Kniha O českou národní identitu zůstala v rukopise (1976). V roce 1978/1979 napsal Česká otázka po osmdesáti pěti letech (rukopis). K tomu se poutaly eseje O světovosti české literatury (1979/1980) a další statě. Pozoruhodná je jeho esej Literatura a filosofie, jež se pohybuje na hranicích literární vědy a filosofie. (Vyšla ve Svobodě 1968.) F. Kautman přemýšlel o náboženských otázkách a napsal esej O smyslu oběti (1980). K tomu se váží i jeho Biblické reflexy. V osmdesátých letech pokračoval v literárně esejistické a kritické činnosti (J.Seifert, J.Vladislav, sovětský filosof Davidov - Etika lásky a metafyzika svévole, aj.).

Velmi rozsáhlá je Kautmanova činnost kritická a překladatelská, jako například Deník spisovatele Dostojevského (předloženo pro Odeon), vybrané statě ze Šahumiana (vyšlo ve Svobodě, 1962). Vydal pět neznámých dopisů Dostojevského, které též komentoval. (V Acta Národního muzea 1962.)

F.Kautman psal také povídky a romány. V šedesátých letech mu vyšla v nakladatelství Práce kniha povídek Nádhera rovnováhy (cca 250 stran), navazoval na ni soubor povídek Alternativy (počátek sedmdesátých let, rukopis, stran 280). Počátkem sedmdesátých let napsal Román pro tebe, jenž měl generační charakter, a Prolog k románu. Obě díla jsou v rukopise. První má 280 stran, druhý 200 stran. V rukopise je i literární koláž Jak jsme s Jackem hledali svobodu. V roce 1976 dokončil román Mrtvé rameno (celkem 220 stran v rukopise). Z Kautmanovy poezie vyšla v Olomouci sbírka Opilý satelit. Obsahuje verše z let 1959-1962. Básnická skladba Mlčení

vyšla v roce 1965 jako bibliofilie. Všechny ostatní verše z let šedesátých až osmdesátých jsou soustředěny ve sbírce Melodie na jedné struně (200 stran). Kautmanova poezie má charakter výrazně osobní, jde o básně milostné.

F.Kautman se může s uspokojením ohlédnout za svým dosavadním životem a dílem, jež se v řadě jeho prací setkalo u nás i ve světě. *Velikou odlišností* Nikdy nevysedával jen u psacího stolu. Byl všestranně činný vědecky, politicky i organizačně. Po absolvování studia na Vysoké škole politické a sociální pracoval jako šéfredaktor nakladatelství Svazu československých spisovatelů (1949-1952). Potom studoval literární vědu v Moskvě. Po svém návratu (1957/1958) působil jako vedoucí literární rubriky časopisu Kultura, který byl vydáván ministerstvem školství a kultury. Od roku 1958-1961 pracoval v Encyklopedickém ústavu ČSAV a odtud přešel do Ústavu pro českou literaturu ČSAV jako vědecký pracovník, kde byl do roku 1971. Zde se zabýval, mimo jiné, otázkou typologie literární kritiky a literární vědy. Napsal rozsáhlou práci K typologii literární kritiky a literární vědy (250 stran).

V letech 1973/1974 byl zaměstnán ve specializované prodejně numismatiky a starožitností. Numismatika patřila k jeho zájmům již od mládí. Od roku 1958 byl ve výboru numismatické společnosti. I v tomto oboru publikoval. Práce v prodejně byla vyčerpávající. Využil všech volných chvil po pracovní době a stále psal. Pak těžce onemocněl a odešel do důchodu.

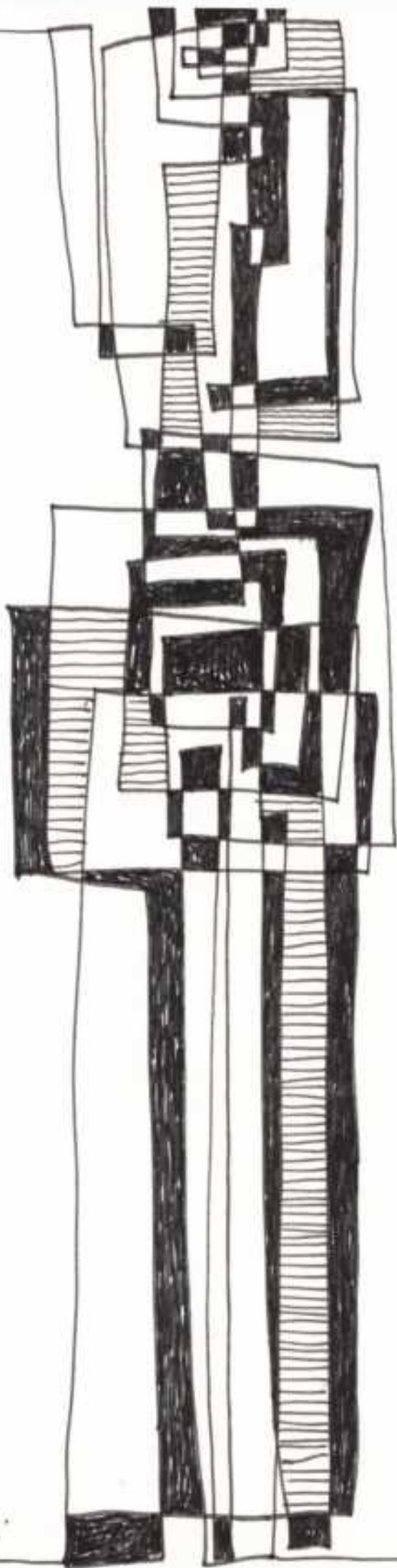
Kautmanův život je naplněn rozsáhlou prací, jež za ním stojí jako monument. Věřím, že tato jeho nevšední činnost prosadí, že nebude, jak říkal K.Marx, vystaveno jen hlodavé kritice myší.

Milý Františku, přeji Ti hodně zdraví do dalších let, životní a pracovní pohodu. Děkuji Ti za Tvou solidaritu a přátelství, jež patří k velké životní výhře v naší době. Nepotřebujeme už nic jiného, než klid pro soustředěnou práci a její uplatnění. Stačí nám několik krychlových metrů čistého vzduchu a mírná dávka ozónu. Tisknu Ti ruku a těším se, že překonáme své zdravotní neduhy a obtíže, abychom nabyli dalších sil do života a díla.

Srdečně Tě zdravím.

J. Kladiwa
Tvůj Jarda Kladiwa

Praha, 21. prosince 1986

Fraktiskoni

57x86 matal

29. 12. 1986

Ľáďuľ pane Císařovský,

Ďakujúc za Vašu pomoc a podporu, čo je veľmi dôležité a potrebné pre náš projekt, a za Vašu pomoc a podporu (a to všetko, čo je potrebné a dôležité) - nepáčim si, že nie je
i podpora pre projekt nášho štátu. Francúzsky štát, ktorý má veľké množstvo
kultúrnych hodnôt a množstvo
schopností si veľmi vážim.

Všetchny vaše Vaše dary a podpora
na Francúzsky štát, a to všetko, čo
je veľmi dôležité a potrebné.

S veľkou úctou a vďaka
PZ

plneť, keďže

V manželské posteli

Bylo to někdy na přelomu padesátých a šedesátých let, náš ústav byl pozván na slavistickou konferenci do Lipska. Slavistika našich severních sousedů nás tehdy nelákala, nikomu se tam nechtělo. Nakonec jsem musel jet já takřikajíc ex offio a dobrý František se uvolil, že se přidá, a tak jel na konferenci v závažné funkci "vedoucího delegace".

Marně bych lovil v paměti, kdybych tu měl uvést přesně, kdy se ta konference konala, jaké bylo její téma, s kým jsme se tam sešli, - nic, nic, všechno se už vykourřilo. Zato kdykoli si připomenu náš tehdejší lipský pobyt, vynoří se markantní vizuální představa: mohutná, impozantní manželská postel, skvost an sič a okrase a takřka jediná náplň fádniho, nevelkého hotelového pokoje. Však ta postel byla dějištěm toho nejdůležitějšího a pro mne nejvýznamnějšího, co jsem tehdy v Lipsku zažil.

To bylo tak. V Praze jsme dostali několik marek na první výdaje, ostatek jsme měli dostat v Lipsku. Byl v tom nějaký nepořádek, nedostali jsme nic, octli jsme se v cizí zemi bez peněz. Praktický František usoudil - jak se později ukázalo, správně usoudil -, že se to do dvou tří dnů vyřeší, teď jen musíme vydržet s tím, co máme. Na obědy jsme byli zváni při konferenci a místem snídání a večeří stanovil František bufet na nádraží: blízko nádraží jsme bydlili a bylo to tam laciné. Co ale s večery? Hostitelé byli nepohostinní, večerní Lipsko nehostinné, peníze na kino nebo divadlo nebyly. Vedoucí delegace opět rozhodl. "Vlezem si do té skvostné postele, a až nás omrzí číst si, budeme si povídat. Musíme si to užít, v ně-

čem tak kolosálním jsi určitě ještě nikdy neložiroval a nikdy už nebudeš."

Zásobu čtení jsme s sebou neměli velkou a ani chuť do čtení nebyla velká. Tak se povídalo. To jest povídal František, povídal po všechny dny, co nás nedostatek peněz přinutil tímto způsobem poznávat večerní krásy Lipska. Mohutná manželská postel jako by se přitom měnila v koráb, který se rychle vzdaloval od břehů všedností, a když se už osamocen pohupoval na širém moři, mha přede mnou, mha za mnou, začal ze svých útrob vydávat, co v něm František uskládal. Jako v nějaké staré dobrodružné četbě, kdy se do takového spásného korábu naloží jen to, co máme nejraději a bez čeho nemůžeme být. Ne v nějakém promyšleném pořádku, namátkou, poslepu sahal František do těchto zásob, které tu pro sebe i pro mne vezl. Povídal a uvažoval o moderní české poezii a snad ještě víc o Rusku a ruské kultuře, ke slovu přicházel často také dnešní či nedávný Sovětský svaz, jak ho František poznal za studií. Zde v těch hovorech došlo i na Franze Kafku, dnes už nevím, ale byl-li tam, byl jenom někde v pozadí, jistě se ztrácel za Dostojevským, který se vůbec vynořoval takřka s každým tématem. Každé téma představovalo - jak to odpovídalo omezené tonáži našeho korábu - nějakou Františkovu lásku. A nezůstalo jenom u těch lásek kulturních a duchovních.

Z vojny, z koncentráku a ze všech jiných prostředí, kde jsou s vyprávěním pohromadě jen muži, jsem si odnesl přímo odpor k mužskému entre-nous o ženách. Bývá to vulgární, nechutné, slizce silácké, zveřejňuje se, co mělo zůstat intimum. Tam v Lipsku to byl také hovor v mužském soukromí o ženách, František vyprávěl i o svých zážitcích, o ženách svého života.

Ženský živel, eros, sexus - to jsou komponenty, bez nichž je osobnost Františka Kautmana nemyslitelná, přesněji řečeno jsou to komponenty, které se podstatně podílejí na skladbě a celkové podobě jeho osobnosti. Když tehdy mluvil o ženách, nechtěl se ničemu vyhýbat, nevytečkovával, necenzuroval, neobcházel; nebyla v tom pruderie, ale také žádné siláctví a ani závan vulgárnosti, nečistoty. Mluvě o ženách a o ženství mluvil o předmětu své lásky, o tom, bez čeho jeho život být nemůže, tak jako nemůže být bez Dostojevského, bez zvidání a bez přemýšlení. Moře, po němž plul náš koráb, měnilo přitom neustále svou podobu, ale pořád to bylo moře, pořád to byl živel, krásný, věčný, nutný, čistý, nebezpečný, očišťující.

Do té doby jsem znal Františka jenom jako kolegu, jeho lipská vyprávění mi podstatně prokreslila jeho podobu. To jest domníval jsem se, že mi dávají poznat osobitě přitažlivou a zvláště obsažnou lidskou podobu literárního vědce, a představa člověka od vědy byla ve mně natolik nehybná a neprůhledná, že mi tenkrát nedovolila pochopit, co vím až dnes. Tehdy jsem nepochopil, že mi v té manželské posteli vypráví básník.

Mojmír Kratoch

Generační zvrát v dějinách nebo zvrácená generace?

Naše generace má ve vývoji lidstva jeden primát. Měřena po stáletí obecně uznávanými představami o společenském úspěchu, postavila na hlavu všechny příběhy o chudých a skromných chlapcích /vždy to byli chlapci/, kteří se po překonání četných životních nástrah pracovitostí, houževnatostí, popřípadě i bohabojností dopracovali nakonec všeobecného uznání a často i bohatství. Ale zvrátila i méně okázalé, neliterární příběhy úřednických kariér, jež vzcházely z naplňování nomenklaturních pravidel, kdy i tito úředníci stoupali na žebříčku svých funkcí od těch nejnižších k těm nejvyšším, naplňujíce tak rčení o mladých revolucionářích a starých hofrátech. My jako generace, až na málo výjimek, jsme šli cestou opačnou. Sotva jsme se vymotali z maminciných sukní, už jsme stanuli v řadách praporečnicků sociálního pokroku, už jsme ve svých státnotvorných funkcích a v jim odpovídajících postaveních organizovali a zajišťovali lepší budoucnost. Nu a potom - z hlediska v lidstvu hluboce zakořeněných představ o životním úspěchu - šlo to s námi od deseti k pěti, ba často i minus pěti. Ne že bychom nebyli pracovití, jako byli ti chlapci z příběhů /akorát ta bohabojnost nám scházela/, ale zvláštní zákonitostí, čím kdo byl pracovitější, tím klesal rychleji.

Když jsem se jako čerstvý venkovan teprve rozkoukával po Praze, jakýsi mi neznámý František K. byl už velké zvíře v Čs. spisovateli. Když jsem dokončil aspiranturu, poznal jsem tohoto Františka K. i osobně. Vůbec nevypadal jako pán, který kdysi rozhodoval o tom, kdo bude v Čechách spisovatel a kdo ne. Byl to milý, laskavě mírný, velice vtipný člověk, ochotný vždy pomoci bližnímu. Přišel do Ústavu na přímluvu A.M.Píši, což u Mukarovského velice zavážilo, a rychle zapadl mezi ostatní kandidáty učenosti. Když se stal vedoucím Kabinetu St. K. Neumanna, to už nešéfoval nakladatelskému kolosu, ale jedné osobě, V. Štěpánovi. No a potom jsem marně mánil z Františka K. pokračování jeho neumannovské monografie, jež by posloužilo

jako východisko k jeho nové kariéře. Místo toho, aby plnil ústavní plán a staral se o své životní úspěchy, smolil pojednání o Dostojevském v kritice a vůbec se všelijak nepatřičně rozptyloval. Já to nedovedl moc pochopit, myslel jsem si, že ke sklonku šedesátých let už jsme dospěli tak daleko, že je možné seriózně zpracovat každé téma, a tak se na ústavních radách často diskutovalo o tom, kdy ten František K. napíše dalšího Neumanna, stejně jako kdy R. Skřehček konečně uspořádá pro Neumannovy Spisy třetí svazek Básní včetně Rudých zpěvů. Ani jednomu, ani druhému se do toho moc nechtělo, ani jeden, ani druhý to také neudělali.

Od té doby uplynulo hodně vody a já už Františka K. povětšinou jen četl. Nejen ty staré věci, ale tu a tam ke mně zabloudily i věci novější. Četl jsem, četl, ale dodnes, když někdo vysloví jeho jméno, první, co se mi vybaví, je hospoda U Holubů. Tam totiž František K. pravidelně nabízel naší Miládě Ch. tři možné reakce na své obědové extempore:

- 1/ Vyprázdnit žaludek do talířů soustolovníků
- 2/ Hodit mu oběd na hlavu
- 3/ Bez řeči opustit sál.

Vlastně možnosti byly čtyři. Nakonec vždycky zvítězila ženská živočišnost, neboť hlad je nejlepší kuchař. Ostatně než jsme došli do kláštera, už Miláda zase milovala Františka K. jako před obědem. A stejné to bylo i s pokračováním neumannovské monografie. Jestli na ústavní radě jsem měl někdy chuť hodit něco Františkovi K. na hlavu, před tou radou a po ní...

A když tak přemýšlím o tom revolučním zvratu, který naše generace vnesla do obecně uznávaných zákonitostí lidských kariér, nemůžu se nakonec zbavit ani kousku hřejivého pocitu. Myslím, že bychom bez tohoto zvratu byli přece jen méně lidmi a že každý má poznat život ze všech jeho stran. A ten kousek hřejivého pocitu mám i přes vědomí, že mně se o něm mluví snáze, lehčeji než mnohým jiným, včetně Františka K. Ale snad mi mou upřímnost nezazlí.

Tak František odkroutil šedesátku! Odkroutil jsem ji také, s předstihem, a vím, že to nebolí. Ovšem až na tu duši a vědomí přehajícího času... Jenomže tohle každý prožívá už v mládí, dokonce mnohem silněji a bolestivěji. Vůbec jsou ty představy pomíchané. Děti se prý neustále diví a sterco se nediví ničemu. Není to jinak? Dítě se vlastně nediví, bere skutečnost jaká je, a protože mu to nestačí, žádá pohádky a strašidla a samo si je vymýšlí. Složitější je to s pozdějšími ročníky a nejkomplikovanější s tou naší, řekněme generací. Ta má právo na obojí: divit se nekonečně a nedivit se vůbec. Myslím, že se v nás svářejí oba pocity.

Těch šedesát let Františka Kautmana tedy nepřekvapuje, na to, co prožil, by to mohlo být i šest set let. Leč údiv tu skutečně je. Údiv, do něhož je zahrnuto vše: osobní příběhy, zvraty, vzestupy i pády. Údiv nad dobou, kterou jsme - nedá se nic dělat - spolutvořili a v které nám bylo prožít těch šest desítek let. Měl snad pravdu Karel Hlaváček, když viděl dějiny jako sled e x e l t a c í, jako šílenou opojnou říji za ideou, po které následuje kocovina, pomalu se zvedající do nové exaltace? Takže my jsme - z hlediska dějin - prožili jen jeden pohyb věčného kvádru?

Nikdo nemá tak silnou imaginaci, aby dokázal uvidět sám sebe v předstihu několika desítek let. A kdyby viděl - aby uvěřil. Čtu jakési samizdatové vydání Františka Kautmana. Kdysi strohý a přísný marxista - jakož i já - přebírá biblické texty a dává jim výklad, za jaký by se nestyděl ani moudrý rebe z Nikolburku, ať nás osvětlí světlo jeho zásluh! Údiv? Ale nejdřív bych se musel divit sám sobě. Můj první samizdat byly fialově cyklostylované Dějiny VKS/b/. Za to se šlo pod sekeru. Za to--!

Slušelo by se vzpomenout, kdy, kde a jak jsme se poznali, ale

mám paměť občas mizernou, především na věci nepříjemné-jakýsi
vnitřní utěrač ve mně pilně smezává, co si nepřeji pamatovat. A
protože si nemohu upamatovat, oč vlastně šlo, us⁴řizuji, že to bylo
něco nepříjemného... někdy na počátku padesátých let v budově
na Národní č. 2, kde se toho mezitím tolik stalo a patrně ještě
stane. Oba jsme se octli v roli mladých kádrů se zářivou budouc-
ností, kteří měli poněkud pomáhat starším bojovníkům, já jako ~~ot~~
ateš⁴ Beneš Dudy a František u Václava Řezáče. Tedy ~~se~~ hercovníci,
ti, pokud vím, patřili k noblese a harcovali na koních, ale spíše
práčata, jak to obrezně vyjádřil, tuším, Vítězslav Nezval. Práčata,
rozparceví břichů penských koní, nejstrašlivější složka husits-
kého vojska, strašnější než husitské ženy.

Neuvěřitelné postavy. Hejno barevných ptáků... Odkud přilét-
li? Z bláznů, vězení, z chudby, ale také z tak zvaných lepších a
nejlepších rodin. Každý případ jiný a neopekovatelný. Nutno přidat
i obecné vědomí obrovského zvratu, zlomu a vzplanutí oné šílené
exaltace, kterou tak jasnozřivě vytušil básník, jemuž se říká
dekadentní.

Smažme to. Každý sumarizující pohled ~~se~~ ⁴zkresluje. Ani s a
těmi práčaty to nebylo tak jednoduché. A žasněme: právě ona a vla-
stně jenom ona měla odvalu vysmát se pochlebným veršům Vítězs-
lave Nezvala a říct, co si o té panegyrice myslí a projít za
to velchami stranické prádelny. Zůstaňme u příběhu Velkého orlo-
je, který jako by předbíhal Velkého metaře z procesů. Nevím, jest-
li byl František do příběhu zapleten, ale nedovedu si předsta-
vit, že nebyl. Pozadí věci jsme přesně nez⁴li. V našich, v našich
očích to bylo oprávněné zesměšnění sbírky velkého básníka,
která byzantsky pochlebovala mocným. Proč se nevysmát, vždyť
smích je zbraní pokroku. Velký smích ^Rabelaisa, Swifta, Voltairea

a Haška - tak jsme se to přece učili. Pacovský sepsal pamflet, který všichni četli a všichni se smáli/ A potom se káli a litovali-ale ne všichni./ Z čistého nebe se snesl blesk. Vyšetřování, výsledky, hledání pečetelů, rozšiřovatelů a schovatelů. Jako když se odkryje víko hrobky, vyvalila se páchnoucí slova: cynici, prašiví intelektuálové, trockisté. A jedno opravdové překvapení: v čele inkvizitorského sboru stál Ladislav Štoll, můj profesor, můj učitel, náš Vzrů. Byl veliký a měl upřímný pohled, jasné, nadšené oko. A zřejmě ještě něco, čeho jsem si nevšiml. Viděl jsem v něm renesanční postavu, podobnou těm, o kterých nám přednášel. Hlava se nám opájela, exaltována ideou svobody, humanismu a revoluce vedoucí k úplné svobodě člověka. Čekali jsme, kdy už nastane slibovaný skok do Říše svobody. Pochybnosti? Ano! Ale Marx přece řekl a Štoll nás na to upozornil: De omnibus dubitandum est! Milovaným autorem byl a zůstal ironik Anatol France: -shrda Epikurova, Vzpoura andělů, Příběhy abbé Colanarda... Ale už tu byla jedna z prvních křižovatek: věřit více sobě nebo uctívanému učiteli? Sobě, ozval se kacíř, sobě! Práche jakoby namířila zbraň na vlastního kněze. Poprvé---

Těžko stanovit, kde byla ta křižovatka, a spočítat, kolik jich bylo. Jakou křižovetku myslím? Uvědomění si rozporu mezi ideálem a skutečností a vyvození důsledků z tohoto poznání. Dlouhá cesta, plná oklik a nakonec zkrácená několika kopanci. Příběh Velkého orloje byl jedním zastavením na této cestě, kterou šel i František a celá generace, která nám samotným občas připadá nesrozumitelná. Příčí se mi vyvozovat závěry, protože jsem přesvědčen o nepoučitelnosti lidí a malé užitečnosti dějin.

Co zůstává je údiv občas přecházející v snění, jak říkával Jan Očenášek při každé zvěsti začínající: "Už jsi to slyšel...?"

Někdy mám pocit závratí a náhlého vědomí, že nás už dlouho
kamsi strhává obrovský vír, obrovský malström. Točíme se v něm
a s námi, nad námi i pod námi se točí další: tisíce neskutečných
a přece reálných příběhů a osudů. Co s tím? Žádná útěcha? A pře-
ce! Malström prý někdy mění směr a začne se točit zespoda naho-
ru. Uvidíme--!

Jaroslav Putík

Moje vzpomínky na F. Kautmana.

Říkali mu Fínek.

S Františkem jsme se znali již od dětských let. Já byl o 7 let starší, ale protože jsme byli sousedé vídali jsme se téměř denně. On byl z učitelské rodiny, kdežto já musel jako sirotek i se sestrami bydlet o tety. Naše vilky byly postaveny v třicátých letech a dělil nás od sebe jen plot. Pí Kautmanová byla spisovatelkou a p. Kautman řídícím učitelem. Přestěhovali se tuším ze Zbudova v Jižních Čechách. František měl ještě starší sestru Slávku, oba ještě chodili do školy, když se začalo mé putování za chlebem. Bylo to v r. 1938, den před záříjovou mobilizací. Měl jsem dojednané místo v Praze jako závozník v cukrovaru. Pro mobilizaci však byly nákl. vozy zabaveny a tak jsem ihned po nástupu zratil práci. Musel jsem se protloukat všelijak, kolportér, roznašeč různých reklam, čistič oken, zkrátka samá krátkodobá a příležitostná zaměstnání. Po 15. březnu 1939 jsem s kamarády plánoval útěk do Francie a k tomu se nám hodil nábor pracovních sil do Hanoveru, slibovali nám do pivovaru. Samozřejmě nás podvedli a místo toho jsme byly přiděleni jako momocní dělníci do kamenolomů. Hlavní strážce emigrace nás opustil a tak z plánů sešlo. Po několika měsících práce jsem požádal o dovolenou a už se zpátky nevrátil. Pokračoval jsem v získávání obživy jako před tím a na chmelové brigádě nás zastihla válka s Polskem. Bylo to v Jaho-
vě, ryze české vesnici, kterou přifařili k Sudetům. Při dočesné nám němečtí četníci zakazovali zpívat české písně, kopali a mlátili nás, červené šátky strhávali ženám, zkrátka byli jako posedlí. Pak už následovala nedobrovolná nasazení na práci do Říše. Lipsko, odkud jsem utekl a opět pokračoval v Praze a Čes. Budějovicích, jako příležitostný dělník. V Č.B. si mě však pozvali na pracovní úřad a chtěli, abych podepsal nábor na práci do Mostu, kde se tehdy stavěly Göringwerke, nyní chemické závody v Záluží u Mostu. Odmítl jsem podepsat a odešel domů. Poslali pro mne policajta a násilím dovedli na vlak do transportu. Teprve ve vlaku mne vedoucí transportu upozornil, že jsem asi musel něco vyvést, protože na průvodních listinách bylo připsáno "Strafkolona". To prý značí trestný tábor. Protože jsem byl takto z celého transportu jediný s tímto označením, poradil mi, abych papíry neodevzdával a dělal jako že se ztratily a mám se prý hlásit že jsem natěrač - ti to tam mají nejlepší. Přesně podle pokynů dopadl můj příjezd. Teprve při práci na 100 m výš. komíně jsem poznal, čeho mě můj průvodce dobrodinec uchránil. Natírali jsme komín, aby byl z dálky viditelný a pod námi se dřela strafkolona. Kopali výkopy a to při stálém bití, kopání a pohánění. A když jsme obědvali ten svůj krajíček chleba, oni museli bez přestání denně kopat 12 hodin. Byl jsem svědkem, jak jeden z nich už to nemohl déle snášet a strážnému chtěl vyrvat pušku. Ten ho však odkopl a na místě zastřelil. Nechali ho tam celý den ležet. Začala se heidricháda a my nesměli osamoceně vycházet ven, jinak by nás zfanatizovaná mládež umlátila. Byl-li někdo nemocný, byl vlídně přijat a vykopnut ze dveří. Byli jsme namačkáni v barácích a v každém jiná národnost. Kdo nekouřil byl ve výhodě, mohl přidělené cigarety vyměnit za chleba a toho bylo 15 dkg na den a osobu. Nejhuře na tom byli Chorvaté, ti nesměli dostávat chleba z domova a tak žebrali

a hrabali se v odpadcích na hnojišti. Celkme nás tam bylo na 30 tisíc včetně zajatců. Musel se rychle vyrábět syntetický benzín z uhlí, aby bylo pro armádu. Už tenkrát byl celý kraj zamořen plyny. Odsouzence posílali pracovat do přízemí a sklepů. Denně se jich několik otráвило. A pak přišla hláška z kanceláře od známého, že se po mně ptají na gestapu. Hned jsem věděl o co jde a požádal mistra o dva dny volna, že mám těžce nemovnou sestru a že si to nadpracuji.

V Č.B. jsem pobyl týden, když přišel písemný dotaz, co je se mnou a kdy nastoupím práci. Byl jsem z toho zoufalý, zpátky jít na to nebylo ani pomýšlení, co by mne čekalo, to mě bylo známo. U sestry na kamnech se vařilo nějaké koření, popadl jsem hrnek a vlihl si to na levou ruku. Bolest byla veliká, ale vidina, že budu marod za to stála. Jenže doktor nebyl k sehnání a mně otekla celá ruka až k rameni a hrozilo to otravou. Nakonec se přece jen doktor našel v jedné hospodě. Doktor počítal, že to potrvá tak 14 dní, ale já to zdržoval jak to šlo. Rozetřel jsem česnek, přiložil na hojící se ránu a do rána byla jako nová. Česnek zároveň působil desinfekčně. Jenže na doktora se nedalo spoléhat, ani ho uplácet. Věděl jsem, že to tak dál nejde šlat a tak jsem nechal ránu zahojit. Reich byl velký a tak mě napadlo zkusit štěstí ve Vídni. Tam bych práci našel i tamnější český policajt poradil, ale kde vzít osobní doklady, které byly v Mostu. Nakonec jsem zakotvil na nádraží v Linci, kde brali i bez papírů. Bylo to podezřelé, ale konečně něco. Zařadili mne k posunu a tam jsem viděl mnoho smutného. Pravidelně ve středu přijížděl vlak z Protektorátu s odsouzenými do Buchenwaldu, přivázaní jeden k druhému, hlídání psy a četníky. Avšak ani tato idyla nebyla věčná. Jednoho dne přišla pozvánka na pracák, odd.gestapo. Chtěl jsem vzít do zaječích, ale kamarádi mě ujistili, že se nic nestane, jenom že mě pošlou zpátky na poslední pracoviště z něhož jsem utekl. Opravdu to tak bylo. Velice mi nadali a hrozili, já dělám zkroušeného. Pak mi vystavili propustku přes hranice a do 3 dnů měla být odeslána zpráva, že jsem v Mostu opět nastoupil, jinak-koncentrák.

Zůstal jsem v Praze, kde mi bylo blaze, ale ne nadlouho. Bydlel jsem u p.Koldy u vinohradské nemocnice a ten chudák neměl ani páru, že přechovává nehlášenou osobu. A to bylo tehdy pro všechny kolem mne nebezpečné. Rozhodl jsem se odjet zpátky do Lipska s neplatnou propustkou. Na hranicích mě štěstí neopustilo, ale v Lipsku mně pracák přidělil do gumárny. Po prvním bombardování, kdy jsem se zachránil díky kamarádovi, který si se mnou vyměnil noční službu, on zůstal v ssutinách.

Spolu s utečenci jsem se dostal na hranice Protektorátu a za cigaretu nás pašeráci převedli. Počítal jsem s chaosem, který nějaký čas potrvá a jel domů ke strýci. Asi 3 měsíce jsem pobyl u něj a spřádal plány co a jak dál. Tehdy se Slávka K. a Fínek zajímali více o můj osud, zvláště, když toho bylo tolik na vyprávění. S Fínkem jsme ukuli tajný plán. Na dvorku vedle kůlny s králíky měl svoji chemickou laboratoř, také vlastně kůlna. Tam prý se mohl schovat, stejně už bude otevřena "druhá fronta" a bude po válce. Jenže psal se duben 1944 a bylo to strašně riskantní. Ve vilce u Kautmanů v podkroví bydlel býv. český policajt Strnad, který se dal k Němcům a byl právě na vojně. Dále se otec Fínka nesměl dozvědět ani to nejmenší o mé přítomnosti. Byl totiž jako učitel rukojmím a nikdy by nepřipustil vydávat rodinu do takového nebezpečí. Pí Kautmanová, velká optimistka a vlastenka nakonec svolila přesto, že si byla vědoma, jakou věc bere na sebe.

A tak koncem dubna 1944 odešel jsem jako do rajchu, rozloučil se s tetou, která nic netušila a za chvíli se vrátil a šel do nového domova ke Kautmanům, hbitě přeběhl dvorek a zámek kůlny se zavřel na dlouhou dobu. Nejdůležitější bylo teplo se obléci, protože každé onemocnění by mělo zlé následky. Nesměl jsem kýchnout ani zakašlat. Měl jsem ukrajinskou prošívanou vestu a svetr, když bylo chladno nosila mi pí Kautmanová horké cihly pod nohy, spolu s teplým jídlem a to tak, že to vše dala do velké kabely a navrch papání pro králíky. Z králíkárny bylo malé okénko zakryté bednou, které se zavíralo. Z druhé strany laboratoře byl seník, tam bylo opět okénko, kterým jsem se protáhl a vyspal jsem se tam. Do seníku byl schválně ztížen přístup navršeným hnojištěm. Klíč od laboratoře měla u sebe pouze pí Kautmanová, pro ostatní nezvané se ztratil.

A tak se začala nejnapínavější kapitola mého života. Měl jsem o sebe postaráno. Přečetl jsem celou horu knih, p.řidící měl bohatou sbírku a zvláště krásné byly o výtvarném umění. Původně prý chtěl p.řidící studovat akademii. Dlouhou chvíli jsem netrpěl, buď přinesla Slávka nějaké květiny, které se mi hodily jako předloha na malování, nebo zase různé básničky, ke kterým bylo třeba udělat kresebný doprovod. Někdy to v té komůrce asi 1 metr široké vypadalo jako v květinářství. A tak se čekalo na "druhou frontu". Jednou za 14 dní jezdíval p.Kautman pro provijant do Zbudova. To bylo pro mne vysvobození ze zajetí aspoň na chvíli. Pod rouškou tmy jsem přeběhl do domu mohl se vykoupat a vyspat v posteli. Protože jsem za celých 14 dní někdy i dříve nepromluvil nahlas nemohl jsem vždy z počátku vydat hlásek, bylo to k smíchu. Nejhorší časy nastaly, když přijel p.Strnad na dovolenou. Musel se utajit každý sebemenší náznak mé přítomnosti. Měli jsme smluvený signál, na který se muselo okamžitě reagovat. Přišla ale pohroma. Kontrola hospodářského zvířectva, hlavně slepic. Samozřejmě se zajímala, co v té prostřední budce je a kde jsou klíče. I p.Kautman se dotazoval, ale skvělá diplomacie pí Kautmanové obrátila vše jiným směrem. "a štěstí přítomní uvěřili co jim navykládal a dál nenaléhali. To však bylo pro nás varování. Dnes to prošlo, zítra už nemusí. Proto bylo rozhodnuto vykopat šachtu pod podlahou, do které bych se schoval v případě nutnosti otevření boudy při další kontrole. Lehce se to řekne, hůře provádí. Jáma musela být asi 70cm hluboká a 1 m dlouhá, padací dvířka se zatáhly kobercem. Dodnes se divím, jak jsme to spojenými silami zvládli. Hlína se hloubila lopatkou velmi opatrně, aby nebylo slyšet žádný silnější zvuk. Vědra s hlínou jsem podával skrze okénko. Nezasvědceným jistě vrtalo hlavou, kde se najednou na hnojišti vzalo tolik čerstvé zeminy. Opět tu diplomacie pí K. zahrála svou roli. A té bylo denně třeba v zájmu přísného utajení. Netrvalo dlouho a měla se šachta ověřit. Při varovném signálu rychle jsem šachtu otevřel a šup do ní. Jenže v jámě byla voda a já v ní musel dosti dlouho zůstat - dokud se neozve osvobuzující signál. Naštěstí nebyla to kontrola na slepice. Měla jiný účel. Tatínek Finka měl na dvoře zakopanou starou loveckou pušku. Fínek se jí snažil dát do pořádku, ale byla tak zrezivělá, že byla spíš nebezpečná pro majitele. Sprášali jsme s Fínkem plány až se přiblíží fronta, co budeme dělat a jak se na to připravit. Fínek původně chtěl studovat na inženýra chemie a tak jeho laboratoř posloužila na pokusy i v tomto ohledu. Nejdříve musíme mít nějaké granáty. Shromáždil jsem několik lahviček od tuše, na dno nasypal chlorečnan, do hrdélka dal voskované plátno, kyselinu a do zátky hřebík. Při hození na hlavu zátky, hřebík propíchl plátenko s kyselinou a ta přivedla k výbuchu chlorečnan. Rána to byla jaksepatří, ale druhý den se p.řidící divil, jak to, že betonový schod včera ještě byl celý a dnes rozbitý. Chtěli jsme též vyrobit miny v případě, že by se k nám někdo dobýval až přijde fronta. Největším oříškem však byla zápalná šňůra, kterou se nám však nepodařilo vyrobit.

Každá šňůra zhasla, jakmile se dostala do prostředí, kde není dostatek kyslíku, např. pod zemí. A při jedné takové zkoušce mohlo dojít k nehodě. Mina nevybuchla, přesto, že ji měl přivést k výbuchu provázek. František tahal za provázek a nic - až najednou prask a střepy mu mělem urazily ucho. Bylo to riskantní už vzhledem k sousedům. Vždycky rána a plno kouře a tak jsme s tím přestali. Přesto ale bylo nutné udělat si alespoň střelný prach do zásoby. I to byl ze začátku problém. Ve starých učebnicích stálo kolik a čeho se do směsi dává, ale nikdy nemělo žádný účinek. Bylo to netečné. Až pak, nevím koho to napadlo smést smíchat s vodou na kaši a usušit. Panečku - to byl materiál. Při změně množství některého přípravku, z toho byl trhavý prach. Uchovávali jsme to v láhvích od vína a po válce se na to zapomnělo. Asi jsem to vzal sebou, když jsem šel bydlet později do domu pí Skálové - maminky pí K. Bylo to v dubnu 1945 a blížil se konec války. Švagr, ke kterému jsem tehdy přeběhl od Kautmanů, našel to v prádelně a viděl, že je to dřevěné uhlí, tak to vysypal na lopatku a hodil v prádelně pod kotel. To co se stalo, stojí za zmínku. Švagr vyletěl od kamen i s dveřmi, vyrazilo to okno a kotel. On sám byl lehce popálen, jako komíník a nechápal, co se stalo. Takže dohra jak by neměla být. Bylo z toho vyšetřování, ale viník se nenašel. Sám jsem se to dověděl až později. *

Asi za 3 měsíce po mém zmizení sebrali strýce i tetu, která byla nemocná a odvezli je do koncentráku pro poslouchání zahr. rozhlasu. Bylo štěstí, že jsem u nich nebydlel a že nikdo nic o mně nevěděl. Všichni říkali, že jsem odjel do rajku. Doma zůstala jen stará babička s dcerkou. Teta se už nevrátila. O mne však ku-podivu byl stále zájem ze strany gestapa. Každý měsíc zastavilo auto před Kautmanovým domem a vyptávali se, neví-li něco o mně. Ještě v dubnu 1945, kdy jsem to auto zahlédl skulinou, skrze moje útočiště. Prímá konspirace to byla, která všechny chránila. Kulna - laboratoř - sloužila dobře v teplejším období. Nikdo také nepředpokládal, že se válka tak protáhne. Přišla však zima a bylo nebezpečí, že třeba onemocním. Při tom se počítalo i s nálety a že se přežene fronta. Přepažili jsme s Fínkem již dříve bývalý chlívek pod domem, kde byl výklenek a pod ním betonová žumpa. Vchod se zamaskoval. V případě větších mrazů jsem tam mohl pobývat, ale jenom v sedě a ve tmě, protože petrolejku bylo možné rozsvítit jen na chvíli, jinak bylo nakouřeno, že se nedalo dýchat. Při tom od dýchání na stěnách a stropě ledová jinovatka - byl jsem sice zabalen v peřinách, voda však kapala a vše bylo vlhké. Nakonec přišel nálet a to už jsem viděl poslední hodinku, když kameny a střepy padaly až ke sklípku. Už jsem se viděl jak se topím v žumpě.

V tu dobu měl být Fínek nahnán na kopání zákopů, protože fronta se kvapem blížila a Němci se chtěli za každou cenu udržet. Nakonec si vzal příklad ze mne a pro změnu opatřil si nohu, aby nemusel na zákopy. Přižívoval též ránu česnekem, nosil doktorovi vajíčka a různě ho podplácel. Vydrželo to dosti dlouho a to stačilo k jeho zachránění. Fínek měl mnoho ideálů. Jedním z nich bylo i přání vzít si sovětské děvče až bude po válce, jsou prý to takové festovní ženské. Asi potřeboval na vyváženou své křehké postavy. Snili jsme spolu, kde všude se podíváme a jak si zařídíme svůj život. Obdiv k Rudé armádě, k jejímu nezadržitelnému postupu nás plně zaujal. František /Fínek/ začal psát oslavné básničky na RA a Stalina, byla toho celá sbírka. I Slávinka psala celé sbírky básní a dala se i do povídek. Měli jsme nádhernou

chuť do života a zprávy z Mosky a Londýna jsme doslova hltali. Ostražití jsme však nikdy nepřestali být. Největší oporou v tomto dění nám byla pí Kautmanová, která svým nesmírným optimismem pomáhala každou nemilou situaci zažehnat a dodat víru v lepší svět. Každý neúspěch se díky jí změnil v úplný opak. Do té doby jsem nepoznal tak obětavého a zapáleného člověka pro dobrou věc. Jistě mnohé z toho zdědil X i František.

Když už bylo jasné, že konec války je za dveřmi, bylo to opět v dubnu, přeběhl jsem tajně k sestře a řekl jí že utíkám z rajchu, ať mě nechá na čas u sebe. Přišel 5.květen - den pražského povstání. Začali jsme s Františkem, bratrem a švagrem připravovat akci na odzbrojení wehrmachtu. Bratr měl armádní pistoli, kterou ukořistil starostovi města, když se s ní v parku zastřelil. František měl starou pušku a bubínkový revolver. Já dlouhý kuchyňský nůž a švagr rovněž. Sestra nám ušila pásy s trikolorou na rukávy a tak z vlastního popudu a nadšení jsme šli na věc. Lidí bylo ve městě tolik, že to až udivovalo, kde se tu najednou vzali. Průvody s vlajkami, krojování, dále plno čsl.voj.uniforem, všude plno hudby a nadšení. Jírovcova ulice byla snad nejživější. Ale náckové byli zalezlí. Až najednou se objevil německý major a klidně po zuby ozbrojen šel davem. Zastavili jsme mu cestu a vyzvali, aby dal ruce nahoru. Ale tlak našich zbraní ho přece jen přiměl zvednout ruce. Bratr mu odebral jen pistoli, ani se nepodíval pod batoh, ani jinak ho neprohlédl a pustil ho dál. A to se nám mohlo stát osudným. Sotva major odešel a my hledali další oběť, zaslechli jsme křik "Pozor!" v tu chvíli major sahal pro další pistoli, kterou měl pod batohem. Když však viděl, že jsme upozorněni, spěchal dál do kasáren. Za půl hodiny bylo vyhlášeno stanné právo. Tanky projížděly ulicemi a sestřelovaly vlajky na domech a kde byl sovětský, rozstřílely i okna. Rudá armáda osvobozovala Prahu a z Moravy se probíjela k nám armáda Marš.Malinovského. SS po zuby ozbrojení utíkali naší ulicí a 8.května to už byla podívaná na jakou se nezapomene. Vyjevení, ustrašení Němci se úprkem hnali přes město do zajetí americké armády. Demarkační čára byla hned za městem. ~~Odrazili zbraně~~ Odhazovali zbraně a vše zbytečné, jen aby co nejrychleji byli pryč. Za nimi v patách rudoarmějci. Plnými rukama rozhazovali cigarety, čokoládu a co měli po ruce, hlavně dětem. Nadšení a vítání nebralo konce. Konečně se splnilo naše očekávání. Zapomněli jsme na útrapy a ponižování, opět tu byla svoboda. Chtěli jsme vstoupit do KSČ hned začátkem května, ale nemohli najít funkcionáře s.Šerého, kterého jediného jsme znali. Celých 14 dní trvalo, než se věci zkonsolidovali natolik, že se v býv.Německém domě začala budovat KSČ. Německý dům však byl jediným arsenálem zbraní a tajných chodeb, kterými Němci za nací vylézali a dělali neplechu. Proto jsme se přihlásili na hlídání společně s Rudoarmějci. Zatím co jiní hleděli využít situace, obsazovali si dobrá místa, zabírali německý majetek ve prospěch svůj.

Dnes s odstupem doby se celá tato věc jeví jen jako těžký sen, ve kterém však dominuje nezištná a prostá láska obyčejných lidí a jejich pospolitost. Nebyť obětavosti rodiny Kautmanových, nebylo by ani mne. Edo zažil onu strašnou dobu, nejlépe ocení jejich lidský čin.

[Jan Kábr]

MALCOLM DE CHAZAL /1902 - 1981/

V předhistorických dobách byl čas podřadným pojmem, neboť člověk, který měl stále co dělat, žil zcela v přítomnosti. Nuda přivedla na svět hodiny a s hodinami sama rostla. Zahálka, která vytrhla člověka z přítomnosti a která ho zavedla do neshody se životem, vnutila mu smysl pro čas mimo něj, jako když z břehu vidíme pod svýma nohama téci potok. Od té doby pojem času, v nás dosud svobodný a volný, se z naší duše vytratil a stal se naším žalárníkem.

p. f. 1987 Jan Řezáč

*malcolm, francouzský
má milostný dopis,
má obrovskou! Měl mi náhodu!*

Jan

Ph. 3. Vintners, W. Picche 127
Tel. 735523

F. k. - 10. Feb. 1910, Jablonec 55
Tel. 755001

106-00

Obálka je adresována mně, Copak já někdy o něčem píšu? Mám se odvážit napsat tak vzdělanému Františkovi?

Trochu zpověď

Nedovedu bezhlavě propadat ideím a nevidět, co se kolem mne děje bližním, nemám ráda násilí, revoluční změny za každou cenu, nedovedu děje vytrhnout z jejich souvislostí, ctím pravdu, odpovědnost, vážím si charakteru a schopnosti jiných, nemusím se uplatnit za každou cenu /nemám taky čím/, a tak bylo pro mne velmi snadné nevstoupit do komunistické strany. - Koho jsem volila? Sociální demokraty! S kým jsem se přátelila? S komunisty! Proč? Byli mezi nimi zajímaví lidé, stateční, přemýšliví, často skromní a toužící po vědění. - Jak to, a proč, to je má starodávná otázka, na kterou dostávám odpovědi v různých memoárech a výpovědích těch, kteří tam asi nepatřili.

Kdysi jsem v horkém letním dnu ležela pod meruňkou a četla Kautmana. Přišel Jiří Grůša a já mu vzrušeně vyprávěla o čteném: "Kautman je první komunista, který je v pohledu na svůj omyl k sobě nemilosrdný a veskrze pravdivý. Doposud si každý ponechal kousek té slavné éry v sobě, to, co omlouvá mládím, okolnostmi, nejnějšlechtejšími cíly. Chápu to, protože by musel jít příliš hluboko, a kdoví, zůstalo-li by tam ještě něco. Nezhroutil by se člověk? Můžeme se naprosto zříci kusu svého života a tím víc etapy mládí?" Škoda, že jsem si nezaznamenala, co mi řekl Grůša, mimo souhlasu, protože vždycky řekl něco, co za zaznamenání stálo.

Od té doby z povzdálí sleduju a ctím Františka Kautmana.

Ze srdce mu přeju všechno dobré, zdraví a Boží požehnání.

V Praze 25.11.1986

M. Vondřáková
ro. 1925

O POEZII: MALÁ AUTOBIOGRAFIE

Na paměť Henri M.

Pro Františka K.

Bude řeč o poezii a setkáních. Chtěla být co nejstručnější, nakonec se však ukázala především značně osobní. Omluvou, pokud se očekává, je přesvědčení, ba jistota, založená navíc než čtyřicetileté zkušenosti, že poezie je rovněž věc především osobní. Pravda, jako každá lidská činnost, i ona se už dávno stala zcela přirozeně předmětem odborného zájmu, i ona se vystavena nejen průzkumu, ale také spekulacím, které se nejednou ztrácejí i s ní v závratných výškách a nedohledných hlubinách abstrakce, A ještě nebezpečnější pro ni je nepochybně ryze utilitární, instrumentální chápání básnické tvorby, tak časté u představitelů moci, ať už jde o moc duchovní nebo politickou. Ale ani sebepřízemnější požadavky, které se na ni kladou, ani sebeabstraktnější spekulace, které se jí inspirují, nemohou změnit nic na tom základním, na skutečnosti, že poezie je dnes v první řadě místem setkání člověka s člověkem a s lidským osudem.

Bez tohoto setkání, které se opakuje vždy znovu bez ohledu na hranice času a prostoru, by se poezie patrně stala už dávno muzeálním předmětem; bez tohoto setkávání člověka s člověkem a s lidským osudem, které se uskutečňuje bez rozdílu věku, pohlaví, společenského postavení, barvy pleti a odstínu ideových či náboženských představ, by poezie byla patrně už dávno jedním z těch dávno zapomenutých umění podobně jako rozdělování ohně pomocí dvou kousků dřeva. Ke kontaktu s ní není třeba znát ani její techniky, ani její historii, ani její prostředky a cíle: leží před námi jako výzva k setkání a nepotřebujeme k němu nic než trochu schopnosti a ochoty číst, přijmout toho druhého, otevřít se mu právě tak samozřejmě, jako se on otvírá nám.

Právě tento hluboce osobní ráz umožnil zřejmě poezii a jejím

dávným i nedávným objevům, aby si uchovaly pro každého nového čtenáře podstatnou část své původní svěžesti a objevnosti, která dovede budit úžas a nadšení třeba i po staletích. Poezie, podobně jako několik dalších oborů, které se vyznačují obdobným osobním rozměrem, zejména umění a filozofie, vytváří cosi jako živoucí repertoár dějin, repertoár, který nepodléhá času a jeho pomyslnému průvodci pokroku: na rozdíl od jiných činností, zejména v oblasti věd a technik, poezie své velké objevy minulosti ani nepohrývá, ani nepožírá.

Sumerský epos o Gilgamešovi právě tak jako Dantova Božská komedie, Píseň o Rolandovi právě tak jako staré islandské ságy nebo ruské byliny a romance o Cidovi, stará čínská lyrika Li Tai-pova a Tu Fuova právě tak jako Rubajját Omara Chajjáma nebo Zpěvník Francesca Petrarce, Velký testament Françoise Villona či Sonety Williama Shakespeara atd. nepotřebují zapírat svůj věk; přes jejich stáří, často tisícileté, je však ani sebelepší díla pozdějších dob nepřipravila o jejich původní životnost, o jejich aktuálnost, která vytane z hlubin času při každém novém čtení. Stačí, jak už jsem připomněl, aby člověk ty knihy otevřel a zároveň se otevřel i on sám: pokaždé se před ním otvírá možnost nového a často překvapujícího setkání, pokaždé má před sebou příležitost k nečekanému obdobnému zážitku.

x

Bez takových osobních setkání, k nimž dochází na její půdě, by poezie neměla čtenáře. Ale bez těchto setkání by nebyli ani básníci. Potvrzují to nejednou zcela výslovně sami, počínaje Dantem, jedním z otců moderní evropské poezie. Božská komedie, ta pouť Peklem, Očistcem a Rájem, kterou Dante podnikl někdy o velikonocích 1300, začíná přece rovněž setkáním s básníkem:

Když jsem však padal, tu on zjevil se mi
ve chvíli, kdy jsem klesal do hlubin
a byl po dlouhém mlčení jak němý.

V té pustině, kde roste jenom blín,
jsem křikl na něho: "Měj slitování,
ať kdokoli jsi, člověk nebo stín."

"Člověk jsem byl," vydechl. "Mantováni
byli. Mí rodiče z lombardských niv..."

A byl jsem básník, uchvátil má ústa
ten, co se vrátil z Tróje, Aeneas..."

Básník, s nímž se Dante setkává před branami Pekla, je Vergilius; ale setkání s Vergiliem nebylo rozhodující jen pro Danta nebo pro Dantova mladšího současníka Petrarca, nýbrž také pro nejednoho z našich současníků, například Hermanna Brocha, autora té moderní vergiliovské epopeje, jíž je jeho román Smrt Vergiliova. A James Joyce zase prostřednictvím svého autobiografického hrdiny Stephena Dedala vzývá na konci Portrétu mladého umělce nejen mýtického prarotce všech umělců Daidala, ale také dalšího svého patrona, Danta, toho "objevitele duševně hrdinného přístroje, vynalezeného a patentovaného ve všech státech" básníkem Božské komedie a ovšem také Nového života, archetypu všech básnických autobiografií, včetně připomenutého Portrétu...

Řetězové reakce, jež poezie nepřestává vyvolávat, mají své osobité zákony. Její dlouhodobé působení lze odhadnout právě tak těžce jako váhu a účinek jednotlivých částic, jež vznikají rozpadem jejich těžkých jader. Víme například, že se s Dantem setkal i Charles Baudelaire; svědčí o tom i některé verše v Květech zla, třebaže T. S. Eliot právem připomíná, že "Baudelairovo inferno se značně liší hodnotou i významem od Dantova". Je to pochopitelné, k Baudelairovu rozhodujícímu setkání s básníkem došlo totiž jinde,

na půdě autora daleko méně významného, ba takřka neznámého, zejména za hranicemi jeho země. To však nic nemění na skutečnosti, že Baudelaire sám viděl ve svém setkání s E. A. Poeem cosi, co pro něho představovalo zásadní životní i umělecký obrat. Svědčí o tom nejen jeho celoživotní překladatelské dílo, zasvěcené Poeovi, ale také řada míst v jeho korespondenci, zejména shrnující pasáž z dopisu, který adresoval ke konci života, v červnu 1864 ze svého dobrovolného bruselského exilu Théophilu Thorému:

"Víte, proč jsem tak trpělivě překládal Poea? Protože se mi podobal. Když jsem poprvé otevřel jeho knihu, uviděl jsem tam ke svému zděšení nejen náměty, o nichž jsem uvažoval, ale i VĚTY, které jsem promýšlel a které on napsal o dvacet let dřív."

Baudelairův příklad naznačuje, že na konkrétních okolnostech takového setkání na půdě poezie příliš nezáleží. Nejsou důležitá jména a jejich váha, nemusí být rozhodující ani chvíle setkání: někdy k němu dochází bezděčně a bez příprav, nejčastěji v mládí, a pak většinou znamená jen první podnět, jindy je výsledkem více méně záměrného hledání ve zralejším věku a pak představuje už trvalou identifikaci s jistou básnickou tradicí. Ostatně podobně se při setkání se svým básníkem identifikuje s jistou tradicí poezie a vůbec lidskosti i čtenář; a jako čtenář začíná přece i každý básník.

Některé z podob, jež mohou na sebe brát taková setkání s básníky, popisuje T. S. Eliot v eseji K čemu je poezie a k čemu kritika. Jako autor studií o Vergiliově, Dantovi, Shakespearovi a dalších věděl, že pochopení pravé velikosti básníků přichází "velmi pomalu s průběhem života". Přesto však i on připomíná jako rozhodující ono náhodné setkání s básníkem, který se sotva

dá srovnávat s citovanými velikány, ale přesto mu dal prožít co-
si hluboce osobního, jedinečného a trvalého: "Vzpomínám si doce-
la jasně na okamžik, kdy jsem asi tak čtrnáctiletý náhodou padl
na výtisk FitzGeraldova Omara Chajjáma, který se kdesi povalo-
val, a na takřka ohromující způsob, kterým mě ty verše uvedly do
nového světa citění. Bylo to jako jakási náhlá konverse: svět se
mi objevil v nové podobě, pokryt zářivými, slastnými i bolestný-
mi barvami."

I když se v detailu značně lišilo, setkání Henri Michauxe
s jeho básníkem bylo v podstatě právě tak osobní. Ve čtrnácti le-
tech je ovšem drtivě předznamenalo setkání s vlastní imaginací:
"První francouzská kompozice. Je to pro něho šok: co všechno na-
chází ve své imaginaci. Je to šok i pro profesora, který ho
tlačí k literatuře. Strásá však pokušení psát, protože by ho moh-
lo odvést od toho podstatného. Od čeho podstatného? Od tajemství,
o kterém měl od útlého mládí podezření, že někde existuje, ale o
kterém zřejmě nikdo z jeho okolí neví."

Po tomto prvním setkání, po tomto prvním šoku a pokušení psát
následovalo hledání, "četba všemi směry", "průzkumná četba ve snaze
objevit své blízké, roztroušené po světě, své pravé příbuzné, a
vlastně ani ne tak příbuzné, jako ty, co možná »vědí«" - například
Ernest Hello, Ruysbroek Podivuhodný, Angelo da Foligno, ale
také Tolstoj, Dostojevskij, Životy svatých a další ještě překva-
pivější, ne-li bizarnější knihy, alespoň pro "průměrného člověka"...

I další peripetie této cesty za podstatným znají Michauxovi
čtenáři z jeho Několika informací o devětapadesáti letech existence
Vědí o jeho krátkém pokusu studovat medicínu, vědí o jeho delším
pokusu pracovat jako námořník a vědí také o jeho skutečném setká-

ní s básníkem, k němuž došlo r. 1922. V Několika informacích, v nichž Michaux mluví o sobě odtažitě v třetí osobě, najdeme o tom pouhé tři řádky: "Četba Lautréamontova Maldorora. Otřes... který v něm (rozuměj: v Michauxovi) zakrátko probudí dávno zapomenutou potřebu psát."

A tato krátká, ale významná historie Michauxových osobních setkání s poezií by myslím nebyla úplná, kdybychom nepřipomněli ještě jedno jméno, to, o kterém je v Několika informacích zmínka v souvislosti s rokem 1927 a s návštěvou Quita: "Roční pobyt v Ekvadoru společně s básníkem Gangotenou, ztělesněným geniem a neštěstím. Umírá mladý a po něm zmizí navždy při požáru letadla i jeho básně, většinou nevydané."

Říkám si, zda toto setkání nebylo nakonec pro Henri Michauxa to nejdůležitější, zda nesplňovalo nejplněji jeho nevyslovenou představu o pravém osudu básníka na tomto světě - básníka, po kterém nezůstane nic než jméno a mýtus.

x

Jménem a vlastně i mýtem byl Henri Michaux po léta i pro toho neznámého studenta, který přijel na podzim 1945 do Francie prvním přímým vlakem, vypraveným z Prahy do Paříže. Byla to jeho první cesta za hranice a vydával se na ni s velkým a netrpělivým očekáváním něčeho, co by se dalo těžko definovat přesněji; s jistou shovívavostí by se to snad dalo označit slovem svoboda, nebo prostěji svět. Jenže první podoba, kterou mu teď svět nastavil, byly nepředstavitelné ruiny, lemující trať od českých hranic až po francouzské, trosky měst, trosky lidí. Za okny vagónu, zasazenými primitivně do stěn původního dobytčáku, defiloval trhaně halucinantní film, jehož kontakť měl ten student najít za několik měsíců v jedné z knih básníka, kterého zatím neznal ani podle jména:

"Uvedu ty lidi vniveč, uvedu je vniveč, a už jsem to udělal, třebaš to ještě nevědí. Udělám z nich tak nepatrnou věc, že se už nepozná, kdo je muž a kdo je žena, a už teď nejsou, co bývali, ale protože se jejich údy dovedou dosud navzájem pronikat, pokládají se pořád ještě za rozdílné, jeden za to, druhý za ono. Ale já jim dám trpět tak velice, že už žádný úd nebude nic znamenat. Neponechám jim nic než kostru, nic než pouhý náznak kotry, aby měli k čemu přivázat své neštěstí."

Dnes, ve zpětném zrcátku paměti, dostává ta první cesta do světa neodbytně podobu předzvěsti... Poválečnou Paříží ten český student a stipendista francouzské vlády tenkrát jen projel. Byl na dva semestry přikázán do Grenoblu a on to přivítal. Jako každý mladý čtenář měl už za sebou setkání s Julienem Sorelem a teď se nabízel možnost seznámit se blíž i s rodištěm jeho autora. Viděl v tom málem pokyn osudu; pokyn tím slibnější, že za bílým hřebenem masivu Belledonne, na který viděl od stolku v universitní knihovně, ležela Stendhalova Itálie. Ta ovšem měla zůstat ještě dlouho pouhou fatou morganou; směl ji navštívit až o dvacet let později, ale i pak ji pořád ještě viděl pohledem svého trvalého mlčelivého průvodce Henri Brularda. Právě tato příliš velká intimita patrně způsobila, že nakonec o Stendhalovi nikdy nic nenapsal, ačkoli se o to léta pokoušel. Jediným svědectvím o ní bude nakonec asi jen ta řada pokusů o deník, právě tak náročných a nedokončených jako "tlachání" Vzpomínek egostisty.

x

V universitní čítárně s vyhlídkou na zasněžené Alpy a neviditelnou Itálii se ten pražský student a adept poezie setkal znovu také se dvěma dávno známými tuláky a syny slunce. Fascinoval ho - jako

tolik jiných před ním a po něm - především básník Pobytu v pekle, nakonec však po letech napsal jen jakousi obranu Paula Verlaina; zdálo se mu totiž, že ten významný obrat, který se v dějinách poezie připisuje takřka výlučně Rimbaudovi, byl přece jen do jisté míry jejich společným dílem a že jejich životní gesta, jakkoli je vykladači tak rádi stavějí se značným zjednodušováním a také pokrytectvím do protikladu, představují v podstatě spíš jen dvě varianty jednoho a téhož nezdaru.

Tím nezdarem, má-li takový výraz v těchto souvislostech vůbec smysl, není ovšem závěr jejich příběhů, ta stále větší a zoufalejší rezignace, jak o ní svědčí překvapivě obdobné lamentace jejich dopisů z dob, kdy už jeden druhého dávno ztratili z dohledu. Je vepsán spíš do začátků jejich historie, do toho blouznivého pokusu žít společně a do důsledku svou představu poezie jako magického nástroje, jímž lze měnit život. Formulace je Rimbaudova, ale aspirace, jež shrnuje, patřily do značné míry ke klimatu doby; rodící se básník je pouze vyhrotil s radikalismem odpovídajícím jeho věku a géniu. Ovládnutí takového převratného nástroje ospravedlňovalo v jeho očích všechny prostředky i všechny oběti, jak vlastní, tak cizí. Jedině tak se básník staně skutečně násobitelem Pokroku, jedině pak bude poezie v jeho rukou nejen udávat rytmus Akce, jak to dělávala kdysi ve starém Řecku, ale dokonce ji předcházet. Básník, zloděj ohně, pověřenec všeho lidstva, ba i zvíře, vynálezce universálního jazyka, krátce ten, kdo vidí, se tak zcela přirozeně ujme úlohy ukazatele, předchůdce, vůdce.

Vytrvalý čtenář u okna grenoblské universitní knihovny už tyto představy znal; přesto jej tenkrát počátkem roku 1946 unovu oslnily, jednak proto, že je mohl poprvé číst v původním znění a tedy s plným pochopením, jak s namlouval, ale především proto, že se znovu a znovu setkával s jejich znásobenou a aktualizovanou ozvě-

nou u řady básníků svého století, ve kterých hledal své vzory, ať už psali česky nebo francouzsky. Jejich rimbaudovsky náročné a sebevědomé představy o spasitelské moci poezie mu mluvily z duše. Obnovené setkání s Rimbaudem a jeho samozvanými pokračovateli mu v té chvíli připadalo jako rozhodující životní obrat - a ovšem také jako potvrzení správnosti jeho rozhodnutí věnovat se výhradně poezii, tomu jedinečnému klíči jak měnit život i svět.

Svědectvím tohoto obratu a objevu životního úkolu měla být esej o Rimbaudovi, spíš vyznání a ztotožnění než studie. Text však zůstal přes všechno úsilí a několikeré přepracovávání nedokončen. Vázl znovu a znovu na rostoucích pochybách o skutečném smyslu celé Rimbaudovy lekce, tedy nejen jeho nezměrných nadějí, jež vkládal do poezie v dopisu vidoucího, ale také jeho ztroskotání, jež tak jasnozřivě přiznal v Pobytu v pekle; nejen jeho fascinujícího rozchodu s poezií a Evropou, který se vykládal jako konečný a osvobodivý příklon od slova k činu, ale také jeho další a definitivní deziluze, o níž svědčí dopisy z Habeše. Nebyla nakonec Rimbaudova lekce ve svém úhrnu spíš varováním než výzvou k následování? A nepotvrzovaly to i osudy těch, kteří si z ní bez ohledu na toto varování vyvodili pouze jednoznačnou jistotu o revoluční roli poezie a v souhlase s tím se přímo či nepřímo na čas, ne-li natrvalo ztotožnili nejen s revolucemi, ale i hrůzovládami 20. století?

Tyto otázky byly pochopitelně především intuitivní. Počátkem roku 1946 měl vášnivý grenoblský čtenář Rimbauda zatím ještě příliš málo zkušeností, aby si je mohl doložit nebo vyvrátit konkrétními příklady. To však neubíralo jeho pochybnostem na naléhavosti, naopak.

A právě v této situaci došlo k jeho hlavnímu grenoblskému setkání. Po čtyřiceti letech by bylo troufalé evokovat příliš podrobně jeho okolnosti. Mohlo by to snadno uvést do pohybu spíš nabízející se obraznost než vzpírající se pamět. Jisto je jen jedno: na pořadu dne tehdy byli zcela jiní autoři a zcela jiné knihy. Henri Michauxe zvedavému českému čtenáři nikdo nedoporučoval. Michauxovy knihy v tamější univerzitní knihovně nefigurovaly. Jeho jméno, to "vulgární jméno", jež básník nenáviděl, za něž se styděl, protože byl příliš "podobné nálepce označující podřadnou kvalitu", nepřitahovalo pohledy, nevyvolávalo polemiky, neinspirovalo kritiky. A Gideovu neproslovenou válečnou přednášku o Michauxovi objevil grenoblský čtenář poezie teprve dodatečně, po setkání s ním.

Mělo podobu docela všedního listování v knižních novinkách, vyložených na knihkupeckých pultech a většinou nepřístupných pro stipendistu francouzské vlády. Ale nebyla to jen holá zvědavost, co řídila ty pravidelné obchůzky po knihkupectvích; ani čtenářská buvimie, dost obvyklá v takovém věku. Spíš to byla nejasná, a přitom neodbytná představa, že někde za trámem zapomenuté půdy, na zaprášené polici nějaké knihovny nebo na pultu zářícího knihkupectví leží magická kniha, ve které je všechno. Na takovou knihu, na umění jako "kámen mudrců devatenáctého století", myslel už Aloysius Bertrand a po něm Charles Baudelaire. O nadpřirozených silách, které lze získat alchymii slova, snil Arthur Rimbaud; a když dával této představě sbohem, loučil se současně i se svým dětstvím, s nímž je zřejmě bytostně spojena. "Nejvíce jsem si ale přál stát se kouzelníkem", píše podobně Hermann Hesse o chlapci, jímž byl v třinácti letech, "k tomu mířily mé nejhlubší, nejniternejší touhy, výraz jakési nespokojenosti s tím, čemu se říkalo 'skutečnost' a co mi tehdy připadalo jako zpozdilá dohoda dospělých."

A také u Hesseho hrála významnou roli kniha, velikánská těžká čarovná kniha, ve které se tajil, objevoval a zase ztrácel nekonečně krásný příběh, "jednou přátelský a skoro srozumitelný, podruhé docela temný a zavřený..." Časem to přání stát se kouzelníkem pomínulo jako pouhé dětinství; ale přesto, uvědomuje si Hesse při pohledu zpět, "stál celý můj život ve znamení této touhy po čarodějně moci". (H. Hesse, Die Kindheit des Zauberers) Ale tyto představy jistě nejsou pouhými bludnými střepy pradávných mýtů; a nejsou to ani jen zbytky romantických snů minulého století. Spíš se rodí vždy znovu s každým z nás z hluboké potřeby zvládnout příval světa mocným slovem, nakonec jediným nástrojem, který dostáváme od počátku darem. Český básník, narozený sto let po smrti Aloysia Bertranda, Petr Král, jistě nečetl v dětství ani Kašpara noci, ani Pobyt v pekle, ani Kouzelníkovo dětství; a přesto i on už jako chlapec úporně hledal ztracené dvojče své oblíbené knížky o mořeplavbě. Věděl, nebo spíš doufal odjakživa, že ho "někde opravdu čeká poklad, kniha knih, kde nestojí jen všechno o lodích, ale kde je jednou provždy zakleto a vysloveno i to, co se zakletí vzpírá: nevyslovitelné samo." (P. Král, Kniha knih, nepublikovaný rukopis)

x

Něco podobného hledal v podstatě i ten grenoblský čtenář poezie, jak o něm byla řeč. O existenci magické knihy knih se dověděl hned v první knize, kterou přečetl sám v nevýslovném vzrušení nad možností luštit vlastními silami svět zakletý do slov. Tou knížkou byl soubor starých slovenských pohádek a jedna z nich vyprávěla o chlapci, který vstoupil do služeb černokněžníka, majitele magické černé knihy, v níž bylo všechno včetně tajemství jak měnit život a svět. V pohádce se černokněžníkův učedník kouzelné knihy nakonec po

velkých zkouškách zmocní... Od té chvíle, jak si fascinovaný čtenář tohoto příběhu uvědomil po letech, představovala každá nová kniha, kterou bral do ruky, cosi jako naději, jako příslib té definitivní magické knihy, kterou se vydal hledat. Rimbaudovy osudy mu byly po léta tak niterně blízké a srozumitelné také proto, že pro něho představovaly jakousi moderní versi příběhu, který už dávno znal. Na rozdíl od černokněžníkovy učedníka se ovšem autor Pobytu v pekle magické knihy nezmocnil, ani ji nenapsal, jak podle všeho doufal. Sešitek, který dal vytisknout a pak nechal splesnivět v jedné bruselské tiskárně, je spíš svědectvím o marnosti podobných pokusů: "Věřil jsem, že získám nadpřirozenou moc. Co dělat, teď musím své představy a vzpomínky pochovat. Je po krásné slávě umělce a vypravěče!" Ale i když Pobyt v pekle vyznívá jako varování před prométheovskými představami o poezii, neznamená rozhodně odsudek poezie samé. Naopak; cožpak už jen vznik tohoto textu sám o sobě nenaznačuje, že poezie může být, že skutečně je spíše něčím jiným, něčím daleko skromnějším, ale patrně také potřebnějším, zejména v zkouškách moderního světa?

Potvrzení tohoto nejasného tušení našel grenoblský student z Čech jednoho večera na kterémsi knihkupeckém pultu, když tam při výklém prohlížení novinek otevřel knihu autora, o němž dosud neslyšel. Jmenoval se Henri Michaux a titul té knihy i s vrocením zněl málem jako program: Zkoušky, zařikávání, 1940 - 1944. Hned na první stránce krátké předmluvy četl:

"Bylo by opravdu podivné, kdyby z tisícera událostí, k nimž dochází rok co rok, vyplývala dokonalá harmonie. Řada jich nepomáhá, řada jich v člověku zůstává a zraňuje.

Nezbývá než zařikávat.

Každá situace znamená závislost, stero závislostí. Bylo by nevidané, kdyby z nich vyplývalo uspokojení bez jediné chmury, nebo

Kdyby jim člověk, i sebevíc činnorodý, dokázal všem účinně vzdorovat ve skutečnosti.

Nezbývá než zařikávat.

Zařikávat, reagovat silou, útokem beranidla, to je pravá báseň věžňova."

Po éře manifestů plných exaltované sebedůvěry, kterou tak neúprosně otrásla války, vyzýval tento program k exaltaci zcela jiného rázu, ke "strmému, vzrušenému, takřka nadlidskému vzletu zařikávání. (...) Nelze jej dost doporučit těm, co žijí proti své vůli v neblahé závislosti. Ale motor se spouští obtížně, dokáže to jen značné zoufalství."

Když ten grenoblský čtenář dočetl tyto řádky, měl pojednou závratný pocit, že konečně našel, co hledal.

x

Po tomto setkání následovala další. Jsou vyznačena názvy Michauxových knih, které četl, a básní, které se z nich pokoušel přeložit: básníkův vlastní výbor Prostor uvnitř, studie a antologie René Berteleho v pátém svazku Seghersovy edice Básníci dneška, básnické "cestopisy" Ecuador a Barbar v Asii, krátce všechno, co se podařilo získat buď v Grenoblu, nebo později v Praze. Brzy po návratu do Čech vyšlo také po časopisech několik překladů; mezi první patřila báseň Odvezte mne... Převrat v únoru 1948 ovšem otiskování takových autorů jako Michaux na léta znemožnil. Doba zkoušek, zařikávání, doba pravé básně věžňovy se vrátila v plné síle; a právě tak se v plné síle potvrdila aktuálnost Michauxova pojetí poezie. Básně, jež tehdy v Čechách vznikaly, měly opět do značné míry ráz dopisů z "Města Přerušného času"; a podobný ráz měla tehdy i řada básnických překladů, včetně překladů z Henri Michauxe, ať už kolovaly v úzkém okruhu přátel, nebo směly později, zhruba od počátku šedesátých let,

přece jen znovu vycházet aspoň časopisecky.

Po patnáctileté práci tak vznikl výbor, který měl být základem poměrně rozsáhlé knižní antologie Michauxovy tvorby. Ve skutečnosti se podařilo vydat jen část těchto překladů roku 1963 v pražské revui Světová literatura; tento výbor z výboru byl otištěn pod názvem Velká válka soch. Teprve pak si překladatel dodal odvahu a poslal jeden výtisk i autorovi, aniž čekal jakoukoli odezvu. Teprve pak byl překvapen, když přece jen přišla. Měla podobu knihy a dedikace; a ještě překvapivější bylo, že tato korespondence v podobě knižních dedikací pokračovala několik let. Nakonec vedla i k osobnímu setkání, ale o tom už byla řeč jinde...

Srpnová okupace z r. 1968 tato písemná i osobní setkání přerušila, a zdálo se, že nadobro. Rozhodně znemožnila vydání připravované knižní antologie Michauxovy tvorby; po dohodě s básníkem to měla být lehce pozměněná verze Prostoru uvnitř. Tentokrát byla smlouva jednostranně a protiprávně zrušena ne kvůli autorovi, ale kvůli překladateli, postiženému jako tolik jiných naproštým zákazem publikování; tak se stalo, že první knižní výbor z Michauxe vyšel v Československu v sedmdesátých letech pouze jako jeden ze svazků samizdatové edice Kvart.

I to vlastně odpovídalo pravé povaze Michauxova díla, jeho osty-
chavému, zapíranému, a přitom hlubokému sepětí se světem, ve kterém žil. Právě tomuto někdy až překvapivému spojení s aktuálním světem vděčil český překladatel i za své poslední setkání s autorem Zkoušek, zařikávání, setkání, které mělo zcela osobitý ráz. Došlo k němu v době, kdy už žil v nuceném exilu v Paříži; mezi knihami, které tam na něho čekaly po desítiletém nedobrovolném půstu byl i starší svazek Michauxových textů, které výjimečně neznal. Na jednom místě té knížky o snech a snění, nazvané Jak sníme, jak bdíme, autorem

poznámenal: "Za dne dělám, co mohu, aby do mne politika nemohla. V noci jsou tyto zábrany smeteny a občas dochází k překvapením."

Pro českého čtenáře byl překvapením především Michauxův třetí sen. Byl to sen o Jugurtově novém válečném tažení a Michaux sám hrál v tom velkorysém snovém filmu o obléhání města obsazeného Římany jednu z hlavních úloh. Zasluhou Jugurtova plánu, jakéhosi řízeného a pro obyvatelstvo neškodného požáru všech ulic a náměstí, byli nakonec římské okupanti vyhnáni.

Sen byl překvapením i pro Michauxe samého, nejen proto, že se značně lišil od většiny jeho snů, obvykle spíš všedních a nedramatických, ale také proto, že z historie starého Říma už dávno skoro všechno zapomněl. Když se pak snažil přijít na pramen té neobvyklé snové podívané, vzpomněl si, že den před tím poslouchal na půl ucha výklad o Hannibalovi, což patrně oživilo jeho dávnou aversi vůči římskému impériu. Ale daleko důležitějším podnětem bylo zřejmě něco jiného, něco daleko aktuálnějšího, co se tehdy, v létě 1968, odehrávalo uprostřed soudobé Evropy.

"Tou aktuální událostí byly úžasné dny, které prožívalo Československo," připomíná Henri Michaux v poznámkách ke svému snu. "Nejdřív uvolnění, hotová exploze uvolnění v celé zemi. Pak Sověti, kteří projevovali znepokojení a žádali vysvětlení. Pak obklíčení Prahy. Pak vpád ruských tanků a ruská vojska tábořící v ulicích československého hlavního města.

Budou Češi znovu ujařmeni? Mohou se z toho ještě dostat? Milióny lidí po světě doufaly, že okupační vojska odtáhnou, a uvažovaly, i když marně, jak by se ta malá země mohla ubránit tak obrovskému okupantovi.

Můj sen byl prostoduchou odpovědí na tyto úvahy a přání. Mé staré zášti vůči Římu se vrátilo oklikou přes Moskvu. (...) Spo-

lečně s Jugurtou jsme zničili Římany i s jejich vzbou a osvobodili Prahu."

V rozhovorech, k nimž došlo v Séguierově ulici dva tři roky před tímto snem, Herni Michaux naslouchal svému návštěvníku z Prahy neobyčejně pozorně, ale nedal najevo, že by ho osudy té malé středoevropské země zvlášť zajímaly. Nepřipomněl ji, nezeptal se na nic, co by se jí týkalo, hovořilo se o psaní a ještě víc o malbě, zcela ve shodě s poznámkou, o níž už byla řeč: "Za dne dělám, co mohu, aby do mne politika nemohla."

Sen o Jugurtově novém tažení však prozradil, že pod tímto houževnatým odmítáním se tajila ještě houževnatější starost. A Michauxův český překladatel, třebaže pro to neměl nejmenší důkaz, pevně věřil, že se ta starost týkala i osobně jeho samého. Ale příliš pokročilý čas a příliš rychlá smrt mu už nedovolily, aby se na to zeptal výslovně, a tak to poslední setkání zůstalo natrvalo otevřené. Jako každé setkání s básníkem.

Květen - říjen 1986

[Jan Vladislav]

1. IOI/1954/

"Daleko od Ničevo"

Sedím s Františkem u stolu, který je šikmo k břichu a k levé ruce, nevím jak u toho může psát, já kreslit mohu.

Všchno je dnes zelené i on, ale to má své fyziologické důvody. Nemám zelenou rád asi tak jako silně vystouplé kotníky u žen.

Slyšíš toho vlka? Že blbnu z pití a ty ne? Já ho slyším, vždyť jsme Daleko od Moskvy. Už klepe, někdo tluče na dveře.

Říkám Františkovi, vsaď se, nese zlou zprávu. Díváme se ke dveřím, na stole se převrhly dvě skleničky s tuší a červenou barvou, stéká mi to do klíže. Mám vám vyřídit, že dnes zemřel J.N.

Babička mne jednou v noci probudila, když jsem byl chlapcem, slyšíš? Za stěnou se něco šouralo a pak tuk tuk, jako to dělá strakapud, nebo datel, když krouží po větvi a rychlými údery klove. Vzala mne za ruku, stála z postele a tiše povídá: máme na sále toho poutníka, mně se zdálo hned, že má divný pohled. Lehounce otevřela dveře, oslnilo nás světlo měsíce jasné podzimní noci, proudící okny do sálu. Vždyť tam není a ukazuje do rohu na prázdný štrusok. Prudce a silně mne stiskla, jak ona uměla, vždyť odvalovala sudy, vyhazovala chlapi z hospody, nakládala led, drží mne jako v kleštích a druhou rukou mi zakrývá ústa. Už ho vidím, je vysoko na stěně, hlavu opřenu o sklo obrazu K.H. Borovského, visí tam, podivně roztažený, jako přišpendlený motýl černohlav. Je mi mdlo, sladko, pak už nic nevím. Ráno někdo zaklepe na okno ahoukne na nás, starý K. k ránu zemřel.

Já kamaráde tyhle zvuky znám, vždycky přináší něco zlého, vsadili jsme se, prohráls. Neplatí, nepláclí jsme si.

Zeleně zešedly do krásné perletové, ale vždyť ty máš od něj nově podrážené boty, musíš si je vzít na pohřeb. Sáhnu pro ně, útlá česká špičatá bota a na ni podrážka z pneumatiky nějaké vícetunky, vše řádně dratví obehnáno, jakoby na smoking místo čestné stuhy dali koňský chomout.

Díváme se oba na ten zázrak, slzy v očích, vždyť je to tak čisté a upřímné, má to duši. Také mi tehdy řekl, když jsem je pln úžasu bral do ruky s náhlým pocitem že již nepatří mne, ale do umělecké galerie, to ti chlapče vydrží na celý život, to už já budu zohnilej a ty.....

Je to pozitíří, půjdeme k němu, bylo to jeho poslední přání vynucené na popoví, abychom mu zahráli a zazpívali na pohřbu.

Ten nápad ho zastihl při tom, když jsme mu při samohonce museli zazpívat naši hymnu a pak znovu a znovu, asi šedesátkrát, stále přidával, tvrdil, že je to nejhezčí písnička jakou kdy slyšel. S ní na roven stavěl ještě Kolíne Kolíne a Ach synku i Stavěli tesaři.

Josef, otáčí se ke mne František, jdeme do Nikýšky zapít dobrého člověka.

Teď tam nikdo nebude, leda Fadějev co to do sebe nahází, nezají a jde hned pryč, protože lidé ho nezajímají, jen velké idee.

Pijeme tiše, ňucháme černý chléb, to jde do nosu jako pampeliška a je to ~~indyxxak~~ krásnej zapadáč, blízko čáry u mexické hranic. Ale tady vede čára jen mezi jistými lidmi, dobrými a blbci, jako všude na světě.

Krčma u Nikýšky, v lese, je nejsprávnější alkoholická "myslivna", není tu nic co rozptyluje, nepadne hlas, nikoho nenapadne se něčeho dožadovat co tu není, když každý ví, že tu má Nikýška jen vodku a černý chléb. Je ti systematicky naléváno dokud neobrátiš stakan a stejně dobře můžeš odejít bez placení a bez slova, protože zítra beze slova položíš na pult svou daň. Také tady nejsou sebemenší pokusy o nějakou výzdobu, včetně oficiálního portretu Pachana. Zde sídlí čistý vzduch s čistým pitím, každý je tu sám se sebou, žádná společnost, debaty, tady se dumá, dumká, produmává, přidumává, oddumává, naddumává, sur-dumá a tak se tady choval i Chlebnikov, Pasternak a jiní. Jen pohledy očí ponořené^{ch} hluboko do sebe se občas setkají a hned zase rozejdou. Pijeme poctivě s Františkem, vdechujeme ten hořký pot a ruce černého chleba a vzpomínáme, každý pro sebe, na toho krásného ševce.

Tak je to, tady zařizeno. Muž u stěny, sám proti všem, láhve, černý chléb s nožem, černé trámové stěny. Kdo pak je stavěl, kdo ty stromy rubal a osekával do trámů, co si u toho myslel, když věděl, že tu budem stát a dívat se a pít a mlčet. Věčně mlčet.

Ale kdo ~~so~~ umazal ty dny do pozítřku, vždyť je dnes ten pohřeb, musíme jít kamaráde, promluvit s tím mrtvým.

Pomáhal jsem strýci hrobníkovi a ten s každým nebožtíkem vždycky mluvil, tvrdil, že ten se musí vymluvit a když už nemá co říci, teprve je mrtev. ~~Zemřelej~~ Zemřelej, nebožtík, mrtvej, není totéž, všimni si, o některých živých se říká-vypadá jako mrtvola, to jsou ti, co nemohou a nemají už co říci, s kým mluvit. Ale ti, co v nich něco umřelo, jsou jen nebožtíky, ještě mohou mluvit.

Josef, nevymýšlíš si? Jak ten tvůj strejda s nimi mluvil?

Nejdříve jim znovu otevřel oči, které hned každý zatlačí, protože se lidi bojí takového pohledu. Zemřelý slyší jen očima a ta výmluvnost očí strejdy padala do duše nebožtíka. Jeden z nich, který toho ještě měl hodně na srdci, se na nás tak podíval, byl jsem u toho, že jsem omálel, byl to pohled živého. Proto se o strejdovi říkalo, že mluví s mrtvými, ale on měl různé pohledy. Jeho žena, moje teta, to znala a když míval jeden z těch svých pohledů, říkala, už je/žse tady, která pak to odnese.

Abys rozuměl, on byl nejprve řezníkem, pak truhlářem, zedníkem, kostelníkem, zvoníkem a nakonec hrobníkem a hezkejm ženám říkával: mně neutečeš.

Buď budu u vás zabíjet, nebo zedničit, dělat jarmaru, nebo přijdeš ke zpovědi, anebo si tě vyhlídnu z věže kostela večer, až půjdeš s rancem

trávy domů a na tom ranci.....a když mi nic z toho nevyjde,přece tě dostanu jako hrobník,otevřu ti oči a řeknu ti oč jsi přišla,to bude pozdě a ty budeš litovat.Teta tvrdila že za tohle nemůže,za ten pohled a ty krásné ruce a když ji jednou přišla jedná rřící,že je s jednou v lukách,pozemněla ji tvář a odsekla:když byl s tebou,tak to si mi to nepřišla oznámit,co?Přitahoval ženské jako Rasputin.

A tak jsme s Františkem došli až k oknům našeho ševce.

František zůstal stát jako když hrom do něho uhoří.Dívala se na něj žena od Rubleva,bálý obličej,veliké temné oči,silné pretence rusých vlasů,otevřená krvavá rána rtů a okno ~~je~~ černé od jejích šatů.Otevřela nám a on se třese,jako kůň zaražený v trysku.Uhrančivý pohled,který z chlapů dělá hadr.Musím chlapce ohlídat,anebo ne?

V jednom rohu ztemnělé ikony v druhém portret JVS,fotografie,když se naklání z tribuny na nějakém mýtinku ke kolchoznicím,rozjařeným jeho selským zjevem.Mezi okny leží on,otevřená rakev i oči,kolem dokola stoly,sedí tu plno lidí,živě mluví a pijí samohonku,příšeří jako v pravoe slavných chrámech,svíce a kvílení plaček.Dívám se do té tváře a očí temných jako podzimní noc,jsou ještě větrné a stejné jako tamté černobílé ženy.Je to otec a dcera.Obracím se k ní a vidím,že František je do ní zatnutý jako sekera,oba mlčí,jen se dívají jeden na druhého.Kdosi mne odstrčil,líbá ho mokře,připíjí mu,tys to měl přece rád,sápe se po něm,a další z druhé strany,rakev se šoupe hned na jednu hned na druhou stranu.Už stojím daleko a nepromluví s ním,dva a dva z každé strany ho vynáší úzkými dveřmi,nemohou ~~se~~ projít,dobry švec se nedobře kymácí,nechce se mu z domu.

Někdo mi strká ještě láhev do kapsy,to aby bylo na tu cestu.Vytrhnu a odtrhnu Františka od zjevení a řadíme se k patám toho,co odchází.Všechno se mění v tom volném prostoru pod čistým nebem,teď je to doopravdy,už se s ním nikam nemůžeme vrátit,je jenom cesta dopředu,je jenom jedna skutečná cesta od života přes život k neživotu a tu on nyní ukazuje a nikdo mu nic nemůže říci.Něco se uzavírá,končí,ale ještě je taďy ta dlouhá cesta,ještě jdeme s ním pospolu,něco se může stát a byla by škoda,kdyby při tom nemohl být,nevědět to.

Slunce mu svítí do otevřených očí,my je zarýváme do prašné cesty a zpíváme Kde domov můj.....a oba myslíme ne na náš domov,ale na ten jeho,co měl.Ty ostatní české písně co měl rád nezpíváme,jen hrajeme,harmonika a housle.

Dáváme si pauzu,jednoho hlta,ten prach svírá hrdlo a přijde mi otočit se.Za námi nikdo.

Vpravo souvislý pás lidí a teprve,co jsme přestali hrát,slyšíme mocné urá,urá.Průvod usoudil,že nebožtík jistě tak moc nepospíchá a třeba ho

~~žít~~ bude zajímat výsledek. On sice nebyl žádný divoký fanda, ale rád sem chodil a říkával, že ho zajímá více psychologie fotbalistů, než výsledek, protože to musí být fanatici stejní jako ti od politiky. Byl neustranným pozorovatelem už při revoluci a měl smůlu. Od dětství totiž nosil malinké brýle se silnými dioptriemi a když byl "atak", jak nám vyprávěl, někdo mu ty brýle srazil z nosu, běhal mezi těmi blázny, křičel, nic neviděl a než ~~texskaně~~ je našel, tak to skončilo. Nevěděl zda bojoval s rudými proti bílým, nebo s bílými proti rudým, ale vítězové usoudili, že proti nim a tak ho přeškolili ze zlatníka na ševce. Marně se hájil ~~ím~~, že jeho zlatnické práce vystavují v Kremlu a že boty nedovede, slyšel stále stejnou odpověď: nada učitsja golubčik.

Když ^{ti} před námi, co ho nesou, zjistili oč v téhle chvíli jde, opatrně složili rakev do té krásné prašné cesty co ji tolik miloval a jdeme pospolu za těmi ostatními.

Domorodci zvítězili a my se k němu pokorně vracíme, zase jedno vítězství za námi, ale co je před námi to věděl už jenom on.

Berou ho na ramena, příroda i lidé za námi ~~jdou~~ tišší ty břízy jdou, mráčky, ptáci i vzpomínky. Plačkám jsme vzali nářek a zpíváme zase Kde domov můj....

~~Pak~~ František mi šeptá, až všichni odejdou zůstaneme tam, pití máme, ty s ním pak můžeš mluvit.

Mluvil jsem s ním po celou tu tichou, modrou noc. František zapomněl na ~~tu~~ uhrančivou černobílou ženu a už se s ní nikdy nesetkal a také jsme se již nesetkali a nemluvili s tím starým dobrým ševcem, co měl zlaté ruce, ale můžete je vidět v Kremlu.

Chátr

Miļ! Františka!

Tak gūj jsi pūķrāil
ēdēra'ku? Jā' māim, ah
spīc' goik, te si p mat
mēds, mēls mīco dēla' grandu
svan tē cāstoti. Māim
tēti mēlvi' ēdēra'ku' a
to jom nīplm' dēdēkne'!
cē dēly' tolu mēm' trūj
pīpad. Tudi' ēc pārisuji
jīnak, na šoto trē
justilēm mēstlāus reflektory
otlartak tadu trē' mār-
vīny a' tadu' mīk su
ēšku' mēkru' dēlu! Pūji
ti mīb' Františka mēko
pūžēl a pūžēl lē!

Trūj Petr [cāstoti]

Matka Demokracie a její tři synové,

aneb co se opravdu stalo ve 20. století.

Matka Demokracie měla tři nemanželské syny: Bumbrlíčka, fašismus a národní socialismus. Měla také nějaké děti manželské, ale to byly samé dcery. V manželském loži se tedy matce Demokracii nevedlo, zato nemanželské kluci /samozřejmě každý s jiným/ byli jako buci, zvláště Bumbrlíček. Ti ~~druzí~~ dva s^{yni} na své sestry po matce dívali jako na fuchtle: fuchtle to také byly, živily se většinou kšeftařením a prostitucí a mezi lidmi zdravého rozumu neměly dobrou pověst. Matka Demokracie zatím horynařila: byla ještě zdravá a statná, semtam se dala na nějaké techtle a nechtle s nějakým pánem, ale skončilo to většinou bez následků, v nejhorším případě z toho byl potrat. Ve svém krámku prodávala zplesnivělý sýr, smradlavé syrečky, zkažená vejce zvaná záprtky, půl rok starý salám a ruřty a zboží podobného druhu a vedla při tom ušlechtilé řeči, protože dobře věděla, že každá zbožná ~~matka~~ sedna na zadek, jakmile se před ní začnou vést šlechetné řeči, a že národ Chelčického nemůže nebažít po nekonečném.

Ze tří synů matky Demokracie byl Bumbrlíček daleko, daleko nejchytřejší. V hloubi srdce si sice myslel o matce Demokracii a jejích dcerách totéž, co jeho oba bratři, ale nedával to na každém kroku najevo příliš hlasitě, pamětliv ~~zlatého~~ zlatého pravidla: necenit zuby, dokud nekousneš. Naopak se tu a tam tvářil jako hodný syn matky Demokracie, takže ho i matka Demokracie i její dcery pokládaly za něco z rodiny, byť trochu nevyvázaného a z divokých vajec. Když někdy prohodil o matce Demokracii a jejích dcerách něco jako o užitečných idiotech nebo že rády prodají i provaz, na němž budou jednou viset, pokládaly to jenom za takové řeči do větru, za nevychovanost klukovských let - však on to také chlapec nemyslel vážně, prokazuje se jen jako *šprýmár*, aby se trochu pobavili a poveselili jeho kumpáni v hospodě. Počkejte jen, až dospěje, však on zmoudří.

Bumbrlíček zatím rostl a chutnalo mu. Zejména po té velké hospodské rvačce, kde se matka Demokracie a její dcery dostaly do křížku s oběma ~~bratry~~ druhými bratry a uvědomily si, že to samy nemohou zmoci. Zprvu byly poněkud na rozpacích, s kterým z obou bratří se mají spojit, když to samy nevyhrají, ale nakonec daly přednost Bumbrlíčkovi, ačkoli spojit

se s tím nebo s oním bylo uhoď se anebo prašť. Jako vždy byl Bumbříček ze všech nejchytřejší: nejprve trochu pomohl neurvalejšímu z obou bratří, aby se do rvačky vůbec pustil, ale když se potom neurvalec vrhl i na něho, přidal s k matce Demokracii a jejím dcerám, a statně bojoval ne za ně, ale za sebe. Matka Demokracie a její dcery setrvaly ve svém starém pletichářství: byly by sice rády věděly, kdyby se bratři navzájem potloukli, ale zároveň dbaly, aby se to moc nestálo, aby utržily co nejméně šrámů a přitom aby pokud možno okradly trochu i jednu druhou.

Tak se stalo, že z té velké rvačky vyšel vítězně jediný Bumbříček. Ani v mužném věku nezapomněl na nic, čemu se v mládí naučil. Neříká hop, dokud nepřeskočil, ale když přeskočí, řekne hop a matka Demokracie a její dcery tu stojí s otevřenou hubou. Kromě toho je dosud statný a svěží, matka Demokracie je už stará a věchýtek nad hrobem, dcery jsou unavené od stálého kšeftování a prostituce. Ono to dá zabrat. Zatím Bumbříčkovi bhutná a má dost času, zpívající zítřky má teprve před sebou. Ví: komu se nelení, tomu se zelení. A hlavně: je stále v ~~mladé~~ linii, pokroku a socialismu a matka Demokracie a její dcery jsou stále a neodvratně tak blbé, jako vždy byly. Kdepak: žádná babička už Bumbříčkovi motýčkou bříško nerozpáře. Bumbříček je moudřejší než všichni filosofové světa, co jich kdy bylo a bude. Nezapomněl na svou ~~samodrževní~~ minulost: nedrží se jí, ale také nezapomíná na její zkušenosti. Ví: všichni ušlechtilí lidé jsou zároveň zákonitě hlupáci. Ví: lidé netouží po svobodě, ale po otroctví. Svoboda znamená osobní nasazení, iniciativu a riziko. Otroctví znamená jistotu, heslo "malá, ale naše." Šedý rab netouží po svobodě, ale po hrnci rýže, třeba ztučhlé. Touží si hovět na rohoži, to jest nepracovat, být líný. Tak žije v házni boží. Jestliže dostane tu a tam přes hubu, ať, to mu nevadí. Jistota je jistota. Svoboda může přinést i talíř masité polévky s velkými kusy masa, ale také nic. Lepší je jistá, třeba řídká, hubená polévka, ale každý den. Lepší je tahle polévka než případný bankrot. Hromadí-li Bumbříček kamení, ani ve snu ho nenapadne, aby jím házel. To jen tak streší degenerovanou matku Demokracii a její flundry. Ví, že všechno dostane zadarmo, že ušlechtilí hlupáci vždycky naletí přes zkušenosti, které zdávna i zčerstva mají. Stačí pousmání a několik vlídných slov. Bumbříček nemá jen jednu možnost, ale tisíce různých možností. Může se tvářit posupně a mračit se, může bít střevícem o stůl,

ale může se tvářit také šlechetně a mile, psát děvčátkům a číchat ke květinám. Bumbrlíčkova tetička Kateřina kdysi říkala, kdyby žila dvě stě let, že by celá Evropa byla její. Bumbrlíček se může jenom smát: nebude mu to tak dlouho trvat.

Proto každá, kdo to chce někam dotáhnout, ať se drží Bumbrlíčka. Nevadí, bude-li dnes říkat pravý opak toho, co říkal včera. Nesmí mu to vadit, ~~ne~~ tak jako to vůbec nevadí Bumbrlíčkovi. Jenom ať se dnes a denně dívá, zdali se Bumbrlíček škaredí nebo usmívá, a zařídí se podle toho. Neboť Bumbrlíček má vždycky pravdu a pravda, jak známo, vítězí.

P.S. Kdo si tohle přečte, nemusí a nepotřebuje už číst nebo poslouchat nic jiného. Je v tom všechno.

*a proto Ti to, Franto, posílám z upřímného
kamarádství k těm příznivcům*

Tbou; Zekla

M A R G I N A L I E .

Povšechné poznatky, případné poznámky a jiné anomálie.

Náš svět se skládá z útržků, není už celistvý - proto taková záliba v aforismech, jednotlivých větách, které ovšem mohou postihovat jenom nepatrnou část skutečnosti.

Neustále se žvatlá o holokaustu, Osvětimi, Hirošimě atd. Ale že se rok co rok děje stejná Osvětím, jenomže se tomu cudně a aby se neřeklo říká cizím slovem interrupce - to už nikdo jaksi nebere na vědomí. Je nějaký rozdíl v tom, jestliže zabiješ dospělého člověka, ~~kterýxjéxxixnnnxxxžixnx~~ nebo člověka, který ještě není naživu? Snad jen ten, že to v druhém případě nevidíš.

Bláhová snaha tehdejších katolíků o dialog mezi katolíky a marxisty? snaha dvou chromých dát dohromady jednoho zdravého. Num caecus caecum ducere potest? Ze strany komunistů to ostatně vždy byl jen a jen podvod a katolíci na to jako vždy naletěli.

Hloupě se smějeme, čemu věřili lidé před 500 lety. Jak se za 500 let budou lidé smát, čemu jsme věřili my!

Intelektuálové pátrají po "českém osudu", po české národní povaze s chutí, s jakou celý ostatní národ pojídá vepřové s knedlíkem a se zelím. Jedna z hlavních otázek tu zní: kdy byla vlastně zlomena páteř národa? V husitství, po Bílé Hůře nebo Mnichovem? Také jsem se kdysi zúčastnil pátrání po tomhle lámání páteře, než jsem poznal, že ~~to~~ je nesmysl. Nelze zlomit páteř něčeho, co nikdy žádnou páteř nemělo. Kdo chce zvědět, jaký byl český člověk v době husitské, ať se jen bystře podívá kolem sebe.

Jsi-li sám škaredý, nechlub se pradědy.

Havlíček

Demokracie není, jak věřil nebo předstíral Masaryk, nějaká *forma* vlády. Je to jedna z forem vlády, podle toho, někdy tak, někdy jinak. Podstatou demokracie není, že si lidé mohou vybrat dobrou vládu, ale že si mohou vládu vybrat. Vyberou-li si špatně, jejich věc.

Není to všeobecným pravidlem, ale často se stává, že si muž vezme ze všech žen, které potkal, za ženu tu nejpitomější a nejprotivnější.

Haslechnutí v hospodě:

Jediné, co by mělo nějaký význam v naší situaci, by bylo házet bombami. A protože na to holt nejsme, nemá nic jiného žádný smysl.

Jediné, jak se ubránit výtce antisemitismu, je stranit Židům ve všem všudy. Nebrat na vědomí, že Židé vyhnali Palestince z jejich vlastní země, a že se k nim chovají přesně tak, jak se nacisté chovali k Židům. Nemohli by to ostatně dělat, kdyby za nimi nestála moc peněz Židů všude na světě, zejména pak moc filiálky státu Israel - USA.

Písemný charakter českého národa lze dpbře změřit na rozdílu mezi Čechy a Poláky: zatímco "samozdaty" polské Solidarity v nákladech až 40.000 výtisků jsou bojový nástroj propagandy a agitace /tj. uvědomění/, čte si své samozdаты, někdy moudré a vtipné, vždycky ušlechtilé, několik desítek chartistů a "dissidentů" mezi sebou.

Kdyby někdo poctivě řekl: chci být ministrem, mít 20.000 měsíčně, /kromě úplatků/, vilu, bourák a několik milenek - lidé by mu na to sotva skočili. Řekne-li tentýž pán: hodlám hájit národ, dělnickou třídu nebo Boha - všechno ostatní je mu přidáno.

Podstata komunismu není ani tolik v tom, že je marxistický, ale v tom, že je ruský.

Kdyby nebylo husitských válek, stejně by dnes v Praze jezdily tramvaje a autobusy, stavělo se metro a nad Prahou létala letadla - a možná, že ještě o něco lépe a dřív.

Svoboda jako poznání a uznání nutnosti. Otrocká definice, vymyšlená otrokem pro otroky.

Ještě nikdo prý se nedal zabít pro matematickou formuli, ale miliony lidí zemřely za své náboženství nebo politické přesvědčení.

Právě v tom je to nedorozumění. Kdyby lidé nebyli ochotni umírat za "oblaka", chiméry, ale za reálné věci, jejichž výrazem je matematika, nemusili by patrně "za něco" umírat vůbec. Ostatně nikdo patrně nechtěl sám od sebe "umírat". Hnali je do toho prostě.

Lectorem unius libri timeo - ať je to Bible nebo Komunistický manifest.

Žili jsme ve velké době. Malá by mi byla milejší.

"Přesvědčený" ateista je stejný nonsens jako "přesvědčený" věřící. Vůbec každý přesvědčený je podezřelý, protože každý fanatik je přesvědčený.

Nejhorší z možných úvah: nebudu-li to dělat já, bude to dělat nějaká ještě větší svině.

Největší impertinence a zároveň veliký projev lásky: nazveš-li vola volem.

Krmíte-li od mládí nějakého tvora slamou a senem, není divu, vyrostě-li z něho vůl.

Malá svině je taky svině.

Neměj strach: neuděláš-li něco ty, vždycky to jednou někdo udělá, stojí-li to zato.

Hloupost je houževnatá rostlina, ale jednou přece jen zajde.

Tzv. "Velká" francouzská revoluce 1789: nejsprostší, nejšpinavější, nejšpindířtější, nejpodlejší revoluce, co jich kdy bylo, a také "revoluce", která měla nejhorší plody.

Od Františka I. přes Richelieu a po de Gaulla byla Francie vždy vzornou ukázkou kondenzovaného, naprosto bezohledného egoismu, Sacre egoisme. A vždycky nepřítel Evropy č. 1. Kam se na ni hrabou idealističtí Němci, vždy doplácetější na svůj /pochybný/ idealismus!

Lidé vždycky nejsnáze naletí na nejbrutálnější imperialismus, dokáže-li se obléknout do ušlechtilého hávu, stříženého z pokroku, spasitelství a sociální sentimentality. Dělá-li to nazpět jako Hitler, má prohráno. Každá nábožná ~~háva~~ sedne na zadek, začne-li před ní někdo, např. Masaryk, řečnit ušlechtilé.

Největší kletba lidstva: spasitelé /falešní/. Jediný skutečný Spasitel je Ježíš Kristus.

Z pozoruhodných výroků F.J.I. k paní K. Schrattové: Lásky je louka, na které se pasou jen osli.

Příznačná pro dnešní svět je depersonalizace moci. V časech feudálních se mohl viník nakonec vždycky ještě vrhnout svému pánu k nohám a žádat za odpuštění, kterého se mu případně dostalo. Bernímu úřadu se k nohám vrhnout nemůže. Každá krutost, každé bezpráví se šťastně schová za úřad.

Když se vrací předseda britské vlády z návštěvy amerického presidenta, přijde ho na letišti uvítat manželka s čoklem. Když se vrací 3. náměstek některého ministerského předsedy z návštěvy náčelníka Zulukafrů nebo Papuánců, přijde ho uvítat půl vlády, kutálka a čestná rota s praporem. Nemají co dělat a lid to platí.

Úkol dnešního tisku: vytrvale přesvědčovat čtenáře, že jsou šťastní.

Je zajímavé, že daleko více kurev se dnes vyskytuje mezi muži než mezi ženami.

Tintenkuliové 19. a 20. stol. s oblibou žvanili o degenerované aristokracii. Stačí si všimnout, kolik významných nebo alespoň velmi originálních osobností vycházelo z aristokratického chovu generace za generací. Habsburkové na prvním místě, ale takřka každý šlechtický rod, Schwarzenbergové, Lobkowitzové, Šternberkové, Thunové, Kinští atd., atd., atd. V dnešní demokratické době se sotva přihodí, aby z jednoho měšťanského nebo "proletářského" rodu vyšly

během několika generací dvě významné osobnosti. Palacký, Riegrové, Masarykové, Švehlové nemají syny ... Rodina, rod přestaly existovat.

Josef II.: Vše pro lid, nic skrze lid.

Vizitka hraběte Šternberka po r. 1918:

Vojtěch Šternberk

z rodu hrabat Sternbergů

do šlechtického stavu povýšených

Karlem Velikým

šlechtického titulu zbavených

Karlem Rennerem.

Revizionismus: Každá ~~myšlenka~~ je podrobena revizi od prvního dne svého zrodu.

Hlavní omyl "marxistů" je v tom, že se bláhově domnívají, jako by lidé byli schopní do neúnavně opakovat jedny a tytéž myšlenky - i kdyby ty myšlenky byly rozumné /což notabene nejsou/ - jako když tibetští mniši točí svými mlýnky.

Irodnie dějin: právě hnutí, jehož metodologickým základem je dialektika, ustrnulo v nekonzervativnější dogmatismus, jaký kdy ve světě existoval.

Vrchol nevkusu: zamilovat se do člověka.

Zajímavý paradox dnešní doby: věřící lidé čím dál tím méně věří, nevěřící čím dál tím méně nevěří.

Mladí lidé vždycky byli v opozici k světu dospělých. Ale ještě nikdy neměli tolik důvodů jimi pohrdat.

Čím to je? Ve století televize, rádia, filmu se každá despotie vrhne okamžitě a ze všeho nejdříve - na knihy.

Žádná myšlenka nikdy nepotlačí jinou myšlenku. Může ji jen překonat.

Idea nesmrtelnosti lidské duše je poněkud paradoxní myšlenka. Chtěl byste se, vážený, setkat na onom světě s nesmrtelnou duší svého představeného, své ženy nebo dokonce své tchyně?

Jediné, co ženy od mužů opravdu chtějí, je, aby se s nimi milovali. Tragédie žen začala ve chvíli, kdy muži připustili, že žena je tvor mužů rovnocenný. Žena nestojí o to být rovnocenná, nestojí o emancipaci. Všechna koketerie s ženským zaměstnáním, s kulturou atd. je u těch ošklivých jen únik, u spanilejších jen způsob, jak přivést muže do postele. Ostatně muž, který začne mýt nádobí, zbavuje se tím do značné míry povinnosti živit rodinu a starat se o ni.

Už Alfred Fuchs správně tvrdil, že lidé by se neměli sdružovat na základě ideologie, ale na základě charakteru a intelektuální úrovně.

Každé učení, založené na lásce, by mohlo být uplatněno jen za předpokladu všeobecného souhlasu. Lidé nestojí o to být milováni. Společnost nemůže být založena na lásce, ale jen na kázni. Jde jenom o to, aby elita, která tuto kázeň vynucuje, byla opravdu elita.

Kdyby byl v Praze v říjnu 1918 vojenským velitelem Jeho Jasnost kníže Windischgraetz, nemuselo dojít k té tragédii.

Chaloupky naše, buďtež požehnány! Jenom se zapomnělo na to, že každá ta chaloupka se důvěrně tulila do stínu renesančního zámku nebo barokního paláce.

Nostalgie po středověké harmonii s její kulturou je zcela neplodná. Tato harmonie a kultura rostla z víry, z toho, čemu lidé doopravdy a skutečně věřili a čeho my už nejsme schopni. Musíme si vytvořit vlastní filosofii, vlastní, nový svět představ, abychom v něm mohli žít a tvořit. Návraty jsou nemožné nejen v politice, ale vůbec.

Milión lidí není žádná nová kvalita. Je to jen ^Ymión jednotlivců s individuálními tužbami a představami, s osobitou touhou po štěstí.

Policejty a profesionálními politiky by se mělo opovrhovat, jako lidé opovrhovali katy nebo rasy v dobách, kdy některá zaměstnání pokládali za nečistá.

Život, který v těchto dobách žijeme, se velmi podobá nespavosti: člověku se strašně chce spát - a ~~xxx~~ nemůže usnout.

Tři základní příkazy principu legitimní sebeobrany:

- 1/ nedůvěřuj i stojaté vodě, 2/ neceň zu y, dokud nekousneš,
- 3/ střílej vždycky první.

Aggiornamento: žádná idea v plné síle nikdy se neusiluje přizpůsobit světu, nýbrž přizpůsobit svět sobě. Snaží-li se sama přizpůsobit světu, je to vždycky znamení dekadence, degenerace, zániku. Jen v přizpůsobení světa víře je nutno chápat aggiornamento. Jde jen o to, vyjadřovat stále věci dnešními slovy, dnešní řečí, o nic jiného.

Hlavní příčinou rozvodů je rozvodové zákonodárství.

Proč by vůbec měli být lidé nesmrtelní, když zdrcující většina z nich nedokáže naplnit něčím kloudným ani těch několik vyměřených let svého pozemského života?

Ideologie /každá/ je jen španělská stěna, za kterou se dá schovat jakékoli svinstvo.

Kdyby křesťané pořád jen marně nedokazovali, že je Pán Bůh, ale snažili se žít podle evangelia, možná, že by svět dnes byl přece jen křesťanský. Ze všeho nejlehčí je apoštolát: nejsou k němu potřeba žádné vědomosti.

Jenom nevědomec je přesvědčen o tom, že všechno, co říká nebo píše, je opravdu pravda. -"Nechte mě se vyvíjet!" úpěl Šalda.

Stát je právní řád - říkali normativci. Ale vůbec ne. Stát je Husák, Bilak, Indra, Kapek nebo Masaryk, Hodža, Beneš, Beran, nebo Brežněv nebo Nixon - a ti další. Vždycky takhle a nikdy nic jiného.

Říkával v kvartě náš profesor latiny: když je někdo trouba, ať jde na učitelský ústav, když je ještě větší trouba, ať jde na hospodářskou školu, a když je úplný vůl, ať jde na vojenskou akademii do Hranic.

28. říjen: stejný puč jako 25. únor, jenomže provedený měšťáky.

Československo: opičí stát, vzniklý z ješitnosti jednoho universitního profesora.

Oškrabeš-li člověka, zbude ti opičce.

Člověk je jenom most / a má být jen most/ od svých dědů k svým dědicům.

Znakem mládí je touha po změně. Znakem stárí je touha po trvání, případně opakování. To proto, že to už dlouho nepotrvá.

Lidé nebudou bez náboženství, ani kdyby křesťanství zaniklo nebo se proměnilo k nepoznání. Kněží "starého" náboženství však utvrzovali, střežili, opevňovali, hájili a proklamovali trvalou duchovní pevninu, kněží "nového" náboženství, také básníci, umělci a myslitelé by měli objevovat nové duchovní pevniny.

"Umělec má být dělníkem" /takovou pitomost napsal kdysi i Šalda/, "odvést dílo" - čítáme v pseudokritikách příčinlivých recenzentů. Ale proč by naopak dělník neměl být umělcem? Není to zvrácení / a zvrácení/ hodnot?

Čtu-li, že "umělec odvedl dílo", myslím vždy na ševce, který odvedl spravené boty.

Český duch je neodvolatelně přitahován kolakou. Viz Dobrý voják Švejk.

Durych napsal o Švejkovi, že to je "český pomník", to jest pomník vrozené a přirozené české sprostoty. Je to však především pomník habsburské monarchie, její blahovlnosti, liberálního smýšlení, právního řádu. Když přišel Heydrich, zmrzl všem posměváčkům smích na rtech. Z France Josefa si mohli dělat legraci. Heydrich k tomu nebyl vhodný objekt.

Ve světě je vždycky více hlouposti než opravdového zla.

Kvadratura kruhu tohoto režimu je v tom, že musí nutně produkovat blby, aby mohl vůbec existovat, jenomže pak není, co si s nimi počít.

Je důkazem propagační geniality komunismu, že ze tří odrůd téhož totalitárního socialismu, to jest bolševismu, německého národního socialismu a italského fašismu, se stal právě nejinteligentnější, nejcivilizovanější a nejhumánnější z nich, to jest fašismus, psí hlavou, která se nastrkuje, aby se hlupáci vyděsili.

Gordický uzel socialismu: ve všech společenských sektorech až na vlastní politiku /kde jsou jen samí lidé druhého a třetího řádu/ tedy v průmyslu, zemědělství, kultuře, administrativě komanduje vždycky štáb velmi specializovaných specialistů jeden velmi universální blb.

Socialismus druhé poloviny 20. století: veteš dějin.

Marxistické myšlení: atentát na rozum. Není to slepá ulička, ale kloaka na konci slepé uličky.

Mezinárodní konference: totéž, jako když cikáni hrají mariáš.

Gesta Dei per Habsburgos ze světského hlediska: kdyby nebylo Habsburků, byla by dnes katolická církev kmenovým náboženstvím pastevců koz na Sardinii.

Postavíme-li ostatní evropské panovnické rody vedle Habsburků, je to jako kdybychom postavili bandy lupičů vedle nejnáročnějšího klubu dokonalých anglických gentlemanů.

Soustavné prodlužování lidského věku je větší nebezpečí pro lidstvo /viz Fr.J.I., Stalin, Churchill, Adenauer, de Gaulle, Tito, Franco/ než atomová puma.

Nikoli většina, ale menšina má obyčejně pravdu. A pak si hlásej demokracii.

Co je české, to je německé.

František Josef I. prohlásil v rozhovoru s americkým presidentem Theoderem Rooseveltem: "Jsem tady od toho, abych bránil své národy před jejich politiky." - Ubohé národy - císař je mrtev, kdo je teď bude bránit!

Robert Ingram: "Rakousko utlačovalo své národy tím, že jim všemožně překáželo, aby se navzájem utlačovaly."

Vždycky, za všech okolností, bylo několik lidí, kteří jasně viděli do budoucnosti, věděli, jak to dopadne a varovali před zlem. Nikdy to nebylo nic platné. Lidé je neposlouchali. Dějiny šly svým tempem a stalo se, co se stát mělo. Dělat Kasandru je nejen nevděčné, ale především neužitečné zaměstnání.

Determinismus předpokládá ⁴terminátora.

Dnešní filosofové mají neobyčejný talent uvažovat o absolutně nezajímavých věcech absolutně nezajímavým způsobem.

Většina lidí se jenom tváří jako myslitelé, básníci, umělci, ~~pr~~ pracující, manželé, otcové rodin ba dokonce i jako dobromyslní tvorové. Jsou to všechno přestírané životy. Ve skutečnosti by snad bylo nejlépe definovat lidsvo jako společnost podvodníků s ručením omezeným.

Kdyby byl František Josef I., statně velký a velmi zasloužilý panovník, zemřel o deset let dřív, zmodernizoval by patrně císař Ferdinand I. monarchii, zlomil nadvládu Maďarů, federalizoval

včas stát, nebylo by možná vůbec došlo k I. světové a tedy ani ke II. světové válce, monarchie by se ~~xxxxxxbyla~~ snad byla nerozpadla a celé 20. století by bylo vypadalo jinak.

Ti "velcí" staří páni jsou vždycky už jenom zkameněliny, živé mumie, "chápákové" služebnictvu a zasvěcenému okolí pro smích. A přece svým tvrdošíjným a obtížným bytím udušují stát a společnost v nehybnosti a zabráňují jakékoli užitečné změně. Prázdné monstrance, ale jaká znehybňující, hadí síla ~~je~~ z nich vyzařuje! Masaryk, Šrámek ...

Tragédie osudu: kdyby se byl zdařil atentát na Hitlera 20. července 1944, snad by se byl osud Evropy obrátil zcela jinak - a šťastněji. Pak že není Náhoda Velkou Paní dějin. Nebo Prozřetelnost, chcete-li. Determinista si musí být vědom, že determinismus předpokládá ~~terminátora~~.

Někdy - a snad většinou - jsou oběti stejně směšné jako jejich kati. Řekl mi vyšetřovatel na Státní bezpečnosti r. 1951: Poslyšte, nejsme my oba dva vlastně volí?

President, vláda, poslanci, všichni veřejní činitelé jsou v řádném právním státě jenom sluhové občanů. Proto je na místě, aby s nimi občané zacházeli jako pán se sluhou, to jest třeba i blahovolně, vlídně, laskavě, pokud si to zaslouží, ale vždycky spatra.

Prostý občan někam přijde, přijede, přiletí a tak podobně. Mandarin tam "zavítá", ať už tam je vítán nebo ne.

Mluví se o "uměleckém experimentu", o "právu na experiment". To je ovšem nesmysl. Umělec "experimentuje", zkouší, dokud vnímá, nechává na sebe působit, přemýšlí, dohlédá. Jakmile vezme pero, štětec, dláto do ruky, začíná tvořit, zdařile nebo nezdařile. Posluchači, čtenáři, diváku je starého čerta po experimentech. Ten už vnímá, má před sebou dílo, nikoli experiment. Stojí-li to dílo za hovno, není to experimentální hovno, ale hovno jako takové.

Lidé se děsí výrazů, vyjádření, nikoli skutečnosti. Vy padáte do mdlob, velebný pane, že jsem řekl "stojí to za hovno". Ale že to stojí za hovno, toho se neděsíte?

Násilí je prý porodní bába každé nové společnosti. Nabízí se pak otázka, zda by vítězství Napoleonovo anebo i Hitlerovo /Hitlerové přicházejí a odcházejí/ a tím násilné sjednocení Evropy nebylo a long terme blahodárnější pro Evropu než stupidní a, jak se zdá, nepřekonatelný souboj rozkohoutěných a podfukářských nacionalismů.

Pro Masaryka i Beneše je příznačné, že oba byli typičtí ahistorikové. Spoléhat se na Francii a opírat se o ni mohli jen lidé, kteří neměli ponětí o francouzských dějinách.

Pokrok předpokládá jakousi výchozí bázi, tradici. Nebyl by přece možný, kdyby nebylo v čem pokračovat.

Je otázka, zda dnešní Evropa není obdobou Řecka před jeho ovládnutím Římany nebo Říma před rozkotáním imperia barbarů. A další otázka ovšem, podaří-li se tyto nové barbary, americké a sovětské, ještě kdy zcivilizovat, jak se to podařilo Řecku v případě Říma a křesťanství v případě Franků a Germánů.

Překvapuje, že nad domnělým vzruchem české náboženské myšlenky v 15. stol. propukají v jásot lidé naprosto nenáboženští. Katolíci jsou katolíky proto, že věří v podstatě témuž, čemu věřili katolíci ve 13., 15. nebo 17. století. Ale proč jásají nad náboženskou myšlenkou lidé, kteří každé náboženství pokládají v podstatě za pošetilost?

Od osvícenství po naše časy jsme přes Palackého a Masaryka dospěli až k tomu, že nás dnes komandují nejenom Rusové, ale i Slováci.

Rozbití rakousko-uherské habsburské monarchie pokládám za neštěstí bez míry a hranic. Proto mě nikdo nepřinutí k účtě a obdivu pro Masaryka.

Člověk může být rád, když důvodně změní názor. Je to jen možnost, že dochází k správnějšímu poznání.

Nejšťastnější, nejspokojenější, nejspořádanější stát je ten, v němž zdrcující většina neví /a také se o to nezajímá/, jak se jmenuje ministerský předseda.

Nejsem konservativce: konservativismus nemůže dnes znamenat nic jiného než konservovat naromaděné svinstvo. Jsem reakcionář, protože na toto svinstvo a proti tomuto svinstvu zuřivě reaguji.

Dnešní aggr^{no}mentalisté nedělají nic jiného než že nalévají staré víno do nových sudů. Škoda těch sudů!

Staří páprdové by byli dávno odrovnáni, kdyby jim mladí pří-
činniví karieristé horlivě nesloužili. Jak tím zamíchal pan
Gorbačov! Povede-li to k lepšímu, je jiná otázka.

Zmladit svět - to je úkol dneška. Ale opravdu zmladit.

Zaměstnání žen~~x~~ vede k všeobecnému společenskému rozvratu.

Říkával náš pan farář: na světě je jen jedna pakáž: mužský
a ženský.

Výrok moudrého muže: jsem 15 let ředitelem velkého národního
podniku a ještě se mi nestalo, aby se pokaždé 31. prosince sku-
tečnost nestala plánem!

Plánování: plánuje se všechno, co by šlo tak jako tak dobře
a patrně lépe bez plánu, a neplánuje se nic, co by plán opravdu
potřebovalo.

Všeobecné, tajné, rovné a přímé volební právo vede k přímé
všeobecné veřejné nerovnosti.

Jsou ženy, které dělají všechno pro druhé, jen aby uspokojily samy sebe.

Privádět v této době na svět potomstvo je zločin proti lidskosti.

Nejhorší ze všech vražd je zabíjet čas.

Translation imperii: naši otcové říkali: Zlaté Rakousko. My říkáme: Zlatej Novotnej!

Už dávno před II. světovou válkou neexistovala žádná katolická církev, žádná "natio catholica"! Existoval jen volný svazek národních církví, z nichž každá si říkala katolická a jež byly spojeny jen vágním, čistě formálním svazkem s Římem - navzájem mezi sebou vůbec ne. Snad to změní Jan Pavel II.

Jedinou zkušenost, kterou máme, nám poskytuje historie. Kdybychom z ní opravdu dovedli čepřat, naše činy by byly mnohem přiměřenější skutečnosti, naše jistota by byla mnohem jistější. Nemýlili bychom se tolik, jako se mýlíme.

Národ bez dějinného povědomí, bez reprodukce paměti, kterou je historie, je věčně nemluvně. Začíná vždy znovu /jako Češi/, a proto nikdy nikam nedojde. Masaryk byl zlý duch českého národa právě proto, že byl typický ahistorik. Stavějí-li ho rakouští historikové do jedné řady s ~~Mu~~solinim, Leninem, Stalinem, Hitlerem, mají plnou pravdu. A přitom - ironie dějin! - Vydával se ^a pokládal za žáka Palackého!

Mezi Františkem Macháčkem, autorem knihy o českých dějinách, a Františkem Palackým, autorem Dějin národa českého, je ta dojemná shoda, že to oba byli diletanti.

"Welch kleine Leute die Welt regieren!" říká Goethe. Tragedie lidstva je v tom, že se neustále nechává přesvědčovat a nakonec věří, že ti "kleine Leute", tito náhodní trpaslíci dějin, jsou

velcí. Trpaslíci přestrojení za obry - jaká to tragická šaškárna! A ještě trapnější podívaná na obecnstvo, které tu šaškárnu bere vážně.

Koalice monarchů, která stála proti francouzským jakobínům v letech 1789-1793, mohla je snadno porazit, jenže v skrytu srdce byli monarchové rádi, že ve Francii je /jak se aspoň domnívali/ bordel. Západní velmoci + Spojené státy mohly snadno likvidovat v letech 1917-1920 bolševickou revoluci, jenže v skrytu srdce byly rády, že v Rusku je /jak se domnívali/ bordel. Pak se to krutě vymstilo... proti nim samým. Výhoda z toho, že ~~xx~~ u potenciálního nepřítele nebo konkurenta jsou věci v nepořádku, je vždycky velmi problematická výhoda.

Že jsme v husitských válkách poráželi celou Evropu? Evropa měla jiné starosti, vůbec se o nás nezajímala a jen proto jsme si mohli řídit na domácím hnojišti, jak jsme chtěli. Evropští králíčkové a knížátka se rvala mezi sebou, bylo tu turecké nebezpečí, český bordel zajímal prakticky jen krále Zikmunda - a čeští nacionalističtí historikové z toho udělali nepřemožitelné české válečnické umění. Takhle se doopravdy fixluje v historii a chudáčkům dětem se tyhle blbosti vtloukají do hlavy.

Mojým lidem říká něco jen husitská vojenská sláva. Ale skutečnost, že německá Wehrmacht za 2. světové války byla snad nejlepší /profesionální/ armádou dějin, říká snad něco o Hitlerovi?

Dějiny jsou souhrnem toho, říká Ludvík Vaculík, co se vlastně nemělo stát. Také by se dalo říci, že to je souhrn toho, co se dodatečně nahalo o věcech, které se ve skutečnosti přihodily úplně jinak.

V každém případě lze říci, že starý monarchistický řád fungoval účinně, praktičtěji a lidštěji nežli nové republikánské metody, kdy kandidáti na úřad vrchnosti spotřebují 90 procent všech sil, aby se dostali k /domnělé/ moci a u této problematické moci se udrželi, a pouhých 10 procent jim zůstane na to, aby skutečně vládli a rozhodovali.

"Kdybyste si byl místo celého toho vašeho zasraného povstání? řekl velitel německé branné moci v Praze, generál Toussaint, veliteli

pražského povstání z 5. května 1945, generálu Kutelwasherovi, když se spolu po několika málo letech setkali v komunistickém koncentráku, "navlékl generálskou uniformu, vzal si taxíka a přijel za mnou na Hrad, byl bych okamžitě kapituloval a nemusili jste nám pět dní překážet, abychom opustili Prahu!"

Je to těžko vysvětlitelné, ale pravdivější než kterýkoli Parkinsonův zákon je, že člověk s každým povýšením, s dosažením větší hodnosti, s převzetím větší funkce a pod. pravidelně o stupeň zblbne.

Šarletání všech politických stran vytrvale přesvědčují lidi, jak jsou pro ně nezbytní, a boží hovádka jim to neochvějně věří nebo se tváří, že jim to věří, a v každém případě jim to je jedno.

Jediné, co se 9. května 1945 opravdu změnilo, bylo to, že lidé odpárali z rudých praporů hakenkrajce.

Všichni si napořád lžeme do vlastní kapsy a je otázka, zda se toho lidstvo vůbec kdy zbaví.

Die Weltgeschichte ist Weltbetrug.

Nejsvětější povinnost ovládaných je ztrpčovat svým vládcům život.

Tzv. zákonitost v dějinách stejně jako tzv. pokrok je jen optický klam zpětného pohledu.

Národy nemají žádné právo na dobrou vládu, ale mají nezadatelné právo si svou vládu /t.j. své utlačovatele/ svobodně zvolit.

Napoleon, stejně jako všichni despoti nesmírně dbalí na mravnost ne snad svou vlastní, ale svých poddaných, nařídil svému ministru Talleyrandovi, známému zhýralým životem, aby se oženil. Ten to neprodleně učinil a oženil se s první náhodnou milenkou, ženou nevalné intelligence. Když se tomu jeho přátelé podívovali, prohlásil: "Jen člověk, který poznal madam de Staël /proslulou francouzskou spisovatelku/ dovede ocenit, jaké to je štěstí, ožení-li se s hloupou ženskou".

Většině lidí se vždycky zdá, že všechno je v jakémstakém pořádku. Proto je vždycky všechno v pořádku.

Existuje určitá názorová a politická barvoslepost: to jest naprostá ignorance souvislostí, příčin a následků.

Intelligence, moudrost, rozum, jsou vždycky individuální. Kolektivní je jenom pitomost.

Nechápu, proč se určitým hygienickým zařízením říká sociální, když tu činnost přece každý projevuje naprosto individuálně.

U nás /i ve světě/ se stále za něco bojuje. Přitom jediný boj, který za to stojí, je boj proti blbosti.

XV. století: Co Čech, to hetman

XVIII. stol.: Co Čech, to muzikant

XIX. stol.: Co Čech, to Sokol

XX. stol. : Co Čech, to fízl nebo zloděj nebo obojí dohromady.

Vola poznáš na první pohled.

Je pozoruhodné, jakou maličností se nám dnes jeví to, co jsme před 5-10 lety brali smrtelně vážně. Není tomu tak i v životě národů?

Toužíš hrozně po něčem a nemůžeš to dostat? Počkej týden, rok, deset let a dostaneš to - anebo spíše poznáš, že to nestálo za to.

Existuje vůbec nějaké "lidové", t.j. jaksi kolektivní umění? Myslím, že to je pověra. Ten, kdo před mnoha staletími vyprávěl pohádku nebo složil píseň, byl patrně stejně básník, tj. výjimečný tvor, jako K.H.Mácha, Walt Whitman nebo ~~Ezra~~ Pound. Jenom neměl příležitost zanést svůj výtvar do redakce Literárních novin. Že na druhé straně zkušenost básníka čerpá také ze zkušenosti kolektivu, je zřejmé - dnes jako tenkrát.

Lidstvo nemá právo na štěstí; má právo na osud, jaký si samo připraví. Mussolini 1938: národ, který nebyl schopen gesta, zaslouží si

svůj osud. Věcněji: národ, který není schopen starat se sám o sebe, zaslouží si svůj osud.

Jak jsme malí - a jak se nadouváme.!

Národ, stejně tak jako člověk, má "právo" na všechno, také na sebevraždu. Měl by si jen jasně uvědomit, chce-li ji spáchat nebo ne.

Nezbývá nám nic jiného než zůstat naživu.

Všechn dějinný vývoj se vždycky dál jen tím způsobem, že společenská elita nebo případně jen dobře organizovaná menšina vnutila stádu svou vůli a kázeň.

Nejšťastnějšími lidmi na světě jsou hlupáci.

Takové něžné a sladké to je, když to je malé - a taková mrcha z toho vyroste!

Tři neklamná znamení zborcení každé civilizace: zánik náboženství, touha po sladkém životě a strach z války.

Destrukce společností, ničivější než atomová puma: romantická láska v masovém měřítku.

Jak je to možné, že lidstvo, kdykoli nasbíralo dostatek užitečných zkušeností, zahodilo je do škarpy a začalo znova.

Žijeme vlastně se zpožděním. Ve filosofii, v umění, v politice, v hospodářství žijeme z myšlenek, které se už dávno opotřebovaly, znicotněly, odumřely - žijeme na hřbitově někdejších ideí. Živíme se mrtvolnou hnilobou minulých věků.

Francozi proklínají Hitlera a velebí Napoleona - evropského Hitlera č. 1., jen poněkud inteligentnějšího, protože vzešel z inteligentnější doby, pozůstatku to encien régime, zatímco Hitler vyrostl

z masové demokracie 20. století, Není to ein wenig komisch? Ostatně snad Francouzi Hitlera ani tolik neproklínají.

Hitler nevyrostl z Habsburků a Hohenzolernů, ale z masové demokracie, totalitárního /už tenkrát!/ socialismu - přece národně socialistická německá strana dělnická! ~~Nenapodoboval~~ Habsburky, ale Lenina!

Francie: evropská prostitutka, přiživující se kdekoli a kdykoli.

Co by dělal Havlíček, ptal se kdysi - za první republiky - Dr Alfred Fuchs, kdyby žil v našich dnech? Odpověděl si: vydával by v Kutné Hoře vlastním nákladem místní plátek zvaný Slovan. Dnes už ovšem ani to ne.

Jaký úvodník by napsal Karel Havlíček do svých Národních novin, kdyby se byl dožil slavného dne 9. května 1945! volá historik František Roubík v předmluvě k II. vydání svého Českého roku 1848. Za prvé by tím dnem pravděpodobně Národní noviny přestaly vycházet. Za druhé podle všeho, co víme o Havlíčkovi, by titul takového úvodníku zněl: Pas se, kdo můžeš!

V tomto režimu se všechny orgány moci stávají zákonitě, automaticky shromaždištěm nejméně kvalitních vrstev národa.

Proč jsem Čech? Protože jsem se mimo svou vůli v této zemi narodil, protože mi byla dána právě tato zkušenost a žádná jiná. V Paraguaji bych byl Paraguajec, v Číně Číňan. Samo o sobě to nemá žádnou hodnotu. Mou "vlastí" je venkovské hnízdo, kde jsem se narodil, trochu Praha. Proč by to mělo být Československo? Proč ne Evropa? Proč ne svět? Protože je na mapě pár pitomých čar? Co miluji? Krajinu, kterou znám, pár lidí, mrtvých i žijících. Proč bych měl mít vřelejší vztah k uzenáři z Chotěboře než k uzenáři z Kolína nad Rýnem, když ani jednoho, ani druhého jaktěživ neuvidím? Ať se naučí portugalsky a ať ho mluví Portugalci!

"Vlast" souvisí s vlastnictvím, vládou nad něčím. Vlast může mít jen ten, kdo něco vlastní. Proletáři nemají vlast, říkalo se kdysi -

a právem. Také politicky a osobně bezprávný člověk je bez vlasti.

"První" republika: už samo tohle označení je symptomem politické neurozy národa stejně jako ve Francii jejich pětapadesátá republika. Národ, vědomý si sama sebe, nedělí svůj stát a jeho historii na jepičí údobí, nezačíná pokaždé znova, jako by právě došlo ke skončení světa. Přijímá celou minulost s veškerou její slávou a tíhou, závažností a závazností, chybami a omyly, prohrami a katastrofami: Espagna: una, grande, libre. Francie, dokud v sobě měla jiskru odvahy: une et indivisible. Ano: jediná a nedělitelná.

Národ, který nemá dějinné povědomí, tuto kolektivní pamět, národ, který pořád začíná znova, je věčný kojenec, věčné nedochůdče. Nikdy se nedokáže postavit na vlastní nohy.

"Rus je s námi, kdo proti nám, toho Francouz smete!" zpívalo se v jedné písničce. Tohle by nikdy nezpíval národ, který má trochu cti v těle. Nikdy by nespolehal na cizí přispění, na cizí oporu, pomoc. Deutschland, Deutschland über alles, über alles in der Welt! Při tom spoléhání na druhé se rázem vynoří otázka: a co my sami?

Masaryk: velkovýrobce frází. Tábor je náš program! Jenže který? táže se historik. Ten komunistický z roku 1420 nebo feudálně despotický o rok později? Ani jeden, ani druhý by se patrně Masarykovi nelíbil.

V jistém smyslu - nebereme-li ohled na nevinné oběti - lidé, kteří si zaslouží obdivu a úcty, jsou teroristé. Jsou jediní, kdo berou své osudy do vlastních rukou.

S jakou lehkomyšlností a bezbřehou naivitou svěřují lidé a národy své osudy nejraději gaunerům a pitomcům!

Svině se druží k sviní. Ze svině se nevylíhne nic jiného než zase svině.

Komunismus by vlastně nebyl tak špatný - jen by měl rychle zestárnout o takové 2000 let. Co mi koneckonců na komunistech nejvíce vadí, je očividná skutečnost, že jsou zákonitě blbí.

Objeví-li se kdekoli na světě "spasitel", je nejlíp okamžitě ho oběsit, ovšem co možná bez velkého povyku.

Jakákoliv cenzura ve 20. století je organizovaný anachronismus. A přece se drží!

Sebevětší gaunerinu prodáš velmi snadno, zabalíš-li ji do ušlechtilé sociální sentimentality. I když je to na první pohled poněkud překvapivé, lidstvo se totiž v převážné míře skládá z ušlechtilých pitomců. V tomhle je také celý úspěch socialismu.

Intelektuál je člověk jako každý jiný, jenom o něco hloupější.

Začne-li ti někde předpisovat, smíš-li nebo nesmíš věřit na vodníka a polednici, začne ti také brzo předpisovat, co smíš nebo nesmíš mít v neděli k obědu.

Armáda chátrá, jestliže nebojuje. Lidé taky.

Zatímco v dobách dávných pravidlem ubývalo blbosti odshora dolů, dnes se naopak blbost jako vodopád odshora dolů line.

Dušičky jsou nejkrásnější svátek v roce: vnukají pomyšlení, kolik gaunerů se už odebralo na onen svět a že ti ostatní půjdou za nimi.

Rakovinou hlodající na těle a duchu českého národa je progresivní kretenismus.

Čechy jsou střed Evropy. Uprostřed, jak známo, se kolo točí nejmeně.

Člověk se musí divit, kolik úplně zbytečných lidí dnes koná úplně zbytečnou práci.

Nejsemšnější na lidech je, že se berou vážně.

Jedním z úkolů náboženství je vychovat v člověku charakter. Někdykáže-li to, selhalo.

Je zákonitostí moderní doby, že každý má nad sebou ještě většího blba, takže na špici společenské pyramidy stojí největší vůl.

Hlavním úsilím českého člověka naší doby je malézt nějakou prdel, do které by vlezl. Neexistuje na světě tak malá prdel. aby do ní nějaký Čech /případně všichni Češi/ nevlezl.

Čím více kdo mluví, tím méně myslí.

Pravda je pro mnohé lidi jen sofistické zdůvodnění toho, co se v daném okamžiku chce dosáhnout. Jinak: pravda je víceméně přibližné zdůvodnění okamžité potřeby.

Wahlverwandschaft je jediné pravé příbuzenství. Odmítám se pokládat za příslušníka kteréhokoliv nuceného svazku nebo společenství, do něhož jsem byl "zařazen" mimo svou vůli, ať národa nebo jakéhokoli kolektivu. Družím se jen k těm, které jsem si zvolil.

Příliš jednoduchá řešení se podobají vráběhu s gordickým uzlem: Alexander sice roztal uzel, ale zničil provaz.

Rozdíl mezi muži a ženami je i v tom, že většina mužů si uvědomuje své chyby a třebas se i snaží z nich se poučit. Většina žen si naopak nepřipouští, že by se vůbec mohly dopustit nějakých chyb.

Nezáleží na tom, jak dlouhý život kdo žije, ale čím ho naplní.

Nemají-li lidé velké starosti, věnují se malým.

Theologové, kteří se domnívají, že musí všecko udělat za Pánaboha, a vykládají jeho úmysly, jako by s ním chodili denně k Flekům na pivo, spíše škodí náboženství než mu prospívají.

Ideologie zakryje jakoukoliv gauneřinu, ať kolektivní, ať individuální.

Na socialismu je nejprotivnější, že ho dělají sami měšťáci. Oškrábeš-li komunistu, objeví se pašák. Marxista je vlastně předkoperníkovský člověk.

Každý kolektivistický systém znamená preferenci hlupáků, ~~nedo-~~uků, šplhavců a hpchštaplerů před lidmi chytrými, schopnými, svědomitými a poctivými.

Síla kolektivu stejně tak jako síla řetězu je dána silou jeho nejslabšího článku.

Svízel pro Čechy spočívá také v tom, že vždycky za každou sviní stojí ještě další větší svině, která se čile snaží hupsnout na její místo.

Na místo sebevětšího blbce může bohužel vždycky přijít ještě větší blbec.

Vyměnili jsme - jak si dnes kdekdo uvědomuje - starou aristokracii a monarchii z Boží milosti za neustále se obnovující sbírku gaučnerů, podvodníků, tlučhubů, defraudantů, korupčníků, nímandů a v nejlepším případě ušlechtilých, leč beznadějně pitomých idealistů. Stálo to vůbec za námahu?

Nebyli bychom na tom líp, kdybychom to 1945 udělali obráceně: sami se odsunuli a Němce nechali tady?

Většina světových tragédií a katastrof vznikla koneckonců z úsilí zuniformovat lidi, donutit je, aby přijali stejnou víru náboženskou nebo politickou, zkrátka přinutit je, aby mysleli stejně.

Koho dnes zajímá husitství? Koho dnes zajímá Bílá Hora? Koho dnes zajímá česko-slovenský problém? Před 30-50 lety se o to lidé bili do krve. Koho budou za 30-50 let zajímat naše dnešní problémy?

Snad bychom zkontrolovali mocné tohoto světa, kdybychom jim na každém kroku dávali najevo, že je nebereme vážně, že si z nich děláme legraci. Hitler vydaný na pospas všeobecnému veselí by nebyl Hitlerem.

Snad by bylo lépe nepolemizovat s politickými názory nějakého velikána, ale vysmívat se mu, že má bradavici na nose nebo otevřený poklopec.

Kdo není spokojen sám se sebou, vždycky si to vymstí na druhých.

Bytí je starší než vědomí, ale teprve vědomí ví, co je bytí.
C.F.v. Weissäcker, Dějiny přírody, Svoboda 1972.

Právo, takle Ti k těm přírodním
faktům ještě přidáme

[Ladislav Jecháček]

Eva Kantůrková

O generačních pocitech, literárních láskách,
objektivitě, autenticitě a jiných věcech

Josef Císařovský pro sborníček k narozeninám Františka Kautmana nepožádal o nic menšího, než o generační výpověď. Je to zatraceně těžké zadání a nemít Františka v tak velké úctě, určitě bych to vzdala. Vždyť jak psát o generaci! Jako celek mi připadá neuchopitelná – pokud ji ovšem nechci líčit jen jako svůj prožitek nebo prožitek lidí mně duchovně blízkých, a to nechci. Generace není nic jednolitého, rozpadá se do skupin, směrů a záměrů, majících různě převládavý anebo zas ustupující vliv, a je taky provázána osamělými vlky, nepatřícími do žádných parťáků a svépomocných bratrství, a ti též mají svůj oprávněný hlas – a to, prosím, mám na mysli jen generaci literární; vždyť co například mají k sobě za generační blízkost Miroslav Holub a Jan Vladislav, narození ve stejném roce, anebo co stejně staří Ivan Diviš a Jiří Šotola, nebo Josef Škvorecký a Jan Otčenášek? Generační citění se nadto zhušťuje, směna generací se už nepočítá na dvacetiletí, ale na desítiletí a i v nich lze přecházet jasný přerýv; ta, na niž se Josef ptá, je dána rokem narození 1923-4 až 1931-2, ale i v tomto desetiletí se vyhranila spíš naše-vaše generace, protože životní zkušenost dnešních šedesátníků a její zpodobení v jejich tvorbě jsou o zřetelný odstín jiné, než jaké po sobě zanechají dnešní pětapadesátníci. Ti jako by šli v těsném sledu za starším bratrem, avšak který sourozenec se shlíží v starším bratrovi! Ostré světlo těch, kteří šli těsně před námi může sice oslnit, podstatu vlastní zkušenosti ale nezmění; a zase naopak – ti mladší v generaci jsou sice soběstační, avšak na vlastní generační pocit zas ne dost vyhranění. A aby bylo generační vnímání ještě komplikovanější, při rozdílnosti není mezi generacemi přerušena kontinuita, duchovní sféry otců a synů a někdy až dědů a vnuků se prolínají, učitelé mají své stoupence a následovníky, anebo generační pocit někdy vysloví líp někdo z generace předcho-

zí. A tak, abych nás Františkovi k narozeninám vůbec nějak generačně definovala, a taky, že cítím tu blízkost prolínání, pokusím se po naší-vaší generaci optat jako po souboru možných lásek, od nichž se odvozujeme, i možných ne-lásek, jež i třeba obdivujeme, ale nechceme následovat.

Na první pohled má naše-vaše generace cosi silně jednotícího: není přitakající, není zakladatelská, je kritická. V složité reflexi literatury na vznikající poměry je kritičnost všepokrývajícím rysem její společenskosti - což z ní ovšem ještě nečiní generaci uměleckou. V literárním slova smyslu svítí od prvopočátku, tedy od šedesátých let až do dnešní doby, nad základním půdorysem jmen naší-vaší generace dvě světlice, obě na A : absurdita a autenticita. Renezance Kafky byl čin společenský i umělecký, poetika absurdity má ale tu výhodu, že může provokovat jen vybrané talenty; snad i proto absurdní drama i próza zazářily prudce a krátce. Kdežto poetika autenticity vyvolala současně s až masovým literárně publicistickým kritickým hnutím iluzi, že spisovatelem se může stát téměř kdokoli, a posílila omyl, že smyslem literatury je kritika společnosti. A možná tu proběhl i hlubší proces, než jen publicisticko-literární vyrovnávání se se skutečností, možná došlo s celkovým pohybem doby k jisté demokratizaci tvorby, a jako při každé demokratizaci byla laika masovostí nasažena níž. To ale ponechme kritice věků. Dneska je požadavek autenticity natolik usazen v myslích, že už není ani tak uměleckým hledáním, jako se stává spíš kanonizovaným bičem; čekám, kdy rada autenticitních stýraších /či nejmladších/ s konečnou platností rozhodne o zákazu fabulovat a vypadá to, že kdo neuveřejní svůj deník, přestane být považován za spisovatele. Výšiny autenticitní literatury jsou stejně tak výsostné - to ale myslím Hrabala a Koláře z generace otců -, jako je její úpadek tristní: když mladá žena hole popíše vlastní soulož i s jejími - pro čtenáře nechutnými - podrobnostmi, v trendu už jen módy si může připadat tvrdě autenticky.

Ani literární generace se mi však nemusí rozčlenit jen podle literárních směrů a podle poetiky, zlom a chvění beztak vznikají až někde hloub, než je způsob řeči. Jestli absurdita a autenticita jsou světlicemi poetiky, smysl kritičnosti, onoho hlavního generačního rysu, její vnitřní východiška jsou položena ještě za hledisky poetickými, tam kdesi ve tmě, již světlice zářením nedosáhne, v onom jen zpoza vědomém vlhku a teple, kde vzniká všechno živé, a taky umění. Když

položím před sebe dvě hromádky knih, možných generačních lásek a ne-lásek, zazdá se mi, Františku a Josefe, že jsme žili, cítili, psali a tvořili i mysleli v jednom velkém filosofickém komínutí: od tužby člověka po objektivitu, oné životadárné touhy zařadit se výš a dál a hloub, než je člověk sám, oné záhadě od člověka oddělené, na něm závislé i nezávislé, ke vzpouře subjektivity, onoho lidského protivení si objektivitu vnucenou, falešnou. Obě polohy kyvadla, zdá se, jsou pro člověka stejně důležité, obojímu ale nelze v jednom člověku naráz dostat, a proto se možná umělecké, vědecké, filosofické i náboženské generace rozpadají, aby pokryly celou tu potřebu. Je to tak, že myšlenky si nevybírají lidi, ale lidi si vybírají myšlenky, a nevybírají si je v tom prastarém filosofickém komínání podle nějakého trendu doby či "objektivních zákonitostí", ale každý podle svého vnitřního založení.

Možná na jako první, ale určitě nejvýznamnější popsal rozpad obzoru - a nejen úzce generačního - Josef Jedlička v drobné knížce Kde život náš je v půli se svou poutí. Vyšla v roce 1966 v malé řadě edice Život kolem nás, nezapadla, psalo se o ní s uznáním a vyvolala i nevoli mocipánů, a přece, myslím si, zůstala v literárním kontextu nedoceněna. Bohužel je to tak, že knížky se nedoceňují jen podle literárních a myšlenkových kvalit, ale že v dané chvíli jejich vstupu do světa rozhodují i vlivy neliterární, to, zda přišly pozdě nebo brzy, jestli do poměrů, které se třeba vzrušují zrovna něčím jiným, než literaturou, a taky v jaké partikularitě, módě anebo za jakého stavu reklamní moci. Josef Jedlička, zdá se, disponoval jen svou knížkou a sympatiemi tehdejších vydavatelů malé řady, o jeho knížce se nepsalo jako o mezníku, a přece jím je jak v kritičnosti, tak v poetice, ale taky ve filosofickém vyznění. V sestřihu fakt, útlků vzpomínek, kratičkových příběhů či spíše dramatických situací, v prolínutí minulého s přítomným, času snu s časem reality - "nepíšu příběh, ale vydávám svědectví" - vznikl mnohosklíčkový obraz lidské situace, onoho bodu, kde život náš je v půli se svou poutí, kdy hrdina může o sobě říct, že on je, který je, sen z doby nevinности mládí je rozvát, rozbit, zhašen, pohlcen realitou, která je jen rozpadem, zničením, samotou, vyprázdněností. Komínutí se odehrává od snu-toužené objektivity, od nadějí po spravedlnosti a solidarity k osamělci

na cestě, vystavenému losu, "tomu jedinému, ož běží". Objektivita hledaná, toužená, dotyk všehomíra, jejíž může jednotlivec uskutečnit jen v bezpečí společenství s jinými lidmi, je zavalena objektivitou falešnou, vnucenou. Je to posun od doteku jednotlivce s objektivitou, záchravu, který provál v čase od Února naše životy, oněch lidských nadějí, "kdy ještě nebylo nic ztraceno", k pozici obrany vlastního já, ocitnuvšího se ve světě rozpadlém, zapěklém zlobou i vinou. Vědomí se v člověku mihlo, kyvadlo odlišilo plnost času od bezčasí.

Děj knihy je vyprávěn z litvínovského Koldomu, jeho stavby a osídlení, onoho pokusu o socialistické soužití, pokusu, který se vymkne z rukou všem, neboť nelze bez trestu stavět socialistický Koldom a současně při tom popravovat Závěše Kalandru a Rudolfa Slánského, odsuzovat Josefa Palivce do vězení, dát trhat ve hřbetech knihy Pascalovy, Tomáše Akvinského, T.G. Masaryka i pohádky Boženy Němcové, a ty jen protože je ilustrával Artuš Scheiner. "Ale kdo dnes rozsoudí, čím je to vina, že jsme se všichni navzájem opustili, kdo nás to uťkl, že sedíce proti sobě nad sklenicí piva, odzíráme si jak nedoslýchaví navzájem ta ztracená slova bratrství a solidarity? Ke kterým počátkům, předcházejícím jiné počátky, se musíme vrátit, abychom byli s to znovu nalézt společný srozumitelný kód ...?" Josef Jedlička vydal svědectví, jak "jsme se stali realitou svého revolučního snu", jak se "sladká jistota spravedlivého božího království" proměnila v beztvorost, ve zlobu, zášť, sprostotu, ve svět terorem nastolené falešné objektivty. "Minul čas úplnosti", člověk se "marně pokouší vstoupit do času, jenž není jeho". Zavládl vnucený kánon kádrových dotazníků. Zatímco dekanonizace, vymknutí se vnucenému, idiotismům ideologického vyvlastňování slov i duší, "se většinou děje v osamělosti a na vlastní vrub. Jejím příznakem je utrpení a hořkost". A jak, když takto obracíme paměť ke generačním prvopočátkům, nesvázat přímou kontinuitou Jedličkovu dekanonizaci, složenou z fragmentů skutečnosti padesátých let, s Grušovým už rovnou románem Dotazník, napsaným o dvacet let později příslušníkem už další generace, který dekanonizaci provedl ne už v osamělosti utrpení, ale se svědčící vítězoslávou?

Jinými dvěma knihami, které též nespravedlivě nezazářily tak, jak si zasloužily už při svém vydání, je deníkový text Studené slunce, vyšlý v Československu v roce 1968, tedy v době, kdy byl čas na

vše jiné, jen ne na oceňování literatury, a novela Marieta v noci, která vyšla o rok později a už vůbec neměla šanci být vřazena do širšího povědomí, protože prostě už nebylo kde o ní psát. Autorem obou je Jiří Mucha, kterého ani nevím, zda mohu k nám-vám generačně přiřadit; Jiří Mucha ale dokonale vyslovil cosi široce mnohageneračního: vězeňskou zkušenost. "Těžko psát o dvacátém století," poznamenal ve Studeném slunci, "a neznat kriminál. To mě do jisté míry s mým osudem smiřuje." Autenticisté vyznáním proti Muchovi namítnou, že fabuluje, novela Marieta v noci je protipohybem dvou příběhů, kdy jeden z milenců je zavalen v dole a než jej vyprostí, projdou mu hlavou úhelné momenty jeho života a na konci úvahy se konečně vyzná i ve své lásce^k Marietě, a druhý, dívka Marieta, uprchnuvší do Paříže, se tu v bezvýchodnosti z tlaku rozvědek utopí v Seině. Láska se ne-setká ani v životě, ani ve smrti, láska se s láskou mívá, protože člověk je zvnějška manipulován i proti vlastním hodnotám, a buď v osamocení zahyne, nebo se zachrání spolehnutím na druhé. Konkrétní představou Paříže jako místa zaslíbeného je novela velice blízká textu Jedličkovu, na rozdíl ale od Jedličky zná Mucha¹⁾ v hrdina aktivnější východisko; a aspoň mně ta drobná knížka nepřipadá o nic méně autentická, než jiné knihy takto vyhlášené.

Zázrak autenticity umění asi nebude jen v rozdílu mezi příběhovostí a působivě zpracovaném záznamu skutečnosti; Studené slunce je próza deníkového typu, strohé záznamy z táborového života, dialogy vězňů, vězeňské situace a ostře vyříznuté příběhy střídají v slovu střídme, vycizelované pasáže vzpomínkové a reflexivní, je to román-deník dvanácti měsíců z přelomu roku jedna a dvaapadesátého, vězeň Jiří Mucha se v něm vydává ze svého života - a přece tu, vzdor deníkové formě, vzniká daleko větší odstup od syrové skutečnosti, než v uměle konstruované Marietě. Ten odstup vzniká autorským tvarováním tématu. Není to román-proud, je to román-suite, budovaný podobně jako třeba suity Händlovy: pěkně motiv ^{put} ~~pe~~ motivu, ^u ~~at~~ se proti sobě vyhraňují v proměně rytmu. Aby se vyrovnával s děsem lágru, ale taky proto, že dokazuje, že člověk je silnější, než jeho vnucené utrpení, Mucha proti sobě klade kontrast tábora, kde se ocitá nejen týrán těžkou prací a bachaři, ale i ve společnosti vrahů či obyčejných zlodějíčků, ale taky politických vězňů, kteří ne všichni oplývají ušlechtilostí a charakterem, ~~z~~ a kontrast světa vlastního, vnitřního. Motivy se proplétají a ve vzlínání času a proměnách prostoru proti sobě sílí, až na zadním prámětu knihy vzniká úžasná napětí mezi hnusobou a

noblesností. Ta noblesa ukládá spisovateli Muchovi zdrženlivost. "Píšu celou skutečnost?" optá se. "Konám a myslím spoustu věcí, které bych asi nezapsal. K čemu? Hodnota Kareniny pro mne také nezávisí na tom, jestli byl nebo nebyl Tolstoj vášnivým hráčem nebo že trpěl v mládí chorobnou ješitností. Kladné vlastnosti se přenášejí do díla, všechno, co je chybné, záporné, zůstává lpět na těle a podléhá s ním smrti. Ten, kdo vystavuje na veřejnost všechny své skryté povahové kazy, není ani tak upřímný, jako domyšlivý. Věřím, že si může dovolit ukazovat se ve špatném světle." Autenticita? Nepochybně! Jenomže zpracovaná vysokou literární školou skupiny časopisu New Writing, do jehož redakčního okruhu mladý Jiří Mucha patřil.

Odstup - a řekla bych rovnou: literární kvalitu - netvoří jen tato autorská zdrženlivost. Jiří Mucha po celý ten románový rok krok za krokem, stupeň za stupněm zkoumá, kam a jak až nejvýš si člověk má v tom peklu pozdvihnout obzor, odstavec za odstavcem buduje v přízračném prostředí lágru přesnou a co možná pro sebe úplnou formulaci podstatností lidského života. A co je zvláštní - zde je důvěrný, zde se odkrývá, zde sděluje nejtajnější. Duchovní pozice Muchova mi v české próze připadá dost vzácná a mimořádná. Není v tom, že by objevil něco, co nikdo nezná, pracuje s pojmy známými; ale kloubí v sebe hodnoty takové a tak, že to českou mysl vytrhuje z její uspokojené provincionality.

Společenské východisko Muchovo je podobné Jedličkovu. "...ta prostá víra, že existuje klíč k tomu, aby se všem lidem naráz dařilo na světě lépe. Nevěřili jsme tomu všichni?" Utrpení však trvá, "tak těžko se ho zbavovat". A když člověk "projde tímto bludným kruhem, ocitá se zas u sebe samého, u první podmínky vytváření lepšího světa. V sobě." Je to opět to komíchnutí od snu k pádu do vlastního já. Mucha ale neulpí na osudu. Přijmout lágr jako osud, neubrání se mu. Vězeňská zkušenost je skutečně ve dvacátém století cosi, co podstatně formuje lidská východiska. Naposledy to vyjádřil Václav Havel v Dopisech Olse, před tím Karel Pecka v Motacích nezvěstnému a ještě spíš Ferdinand Peroutka v Obleku a valčíku. Mucha svá východiska ve Studeném slunci formuluje tvořivě, aktivně. "Je lhostejné, je-li člověk pouhou náhodou. Důležité je, jaký ráz té náhodě vtisknout." "Lidské bytí, když už jednou vzniklo, se mi zdá příliš cenným a vzrušujícím, než aby se ho měl člověk vzdávat proto, že také přináší utrpení." "Co mne volá k životu, je představa zítřků... co bylo, už nelze změnit, kdežto budoucnost zůstává stále tvárnou. Ani nejtěžší vězení,

ani setkání se smrtí nebyly schopny uloupit mi radost z hnětení toho, co je mým vlastním životem." V lágru, té největší nesvobodě, hněte vězeň Mucha svůj život tak, že se nedá stlačit pod úroveň své duchovnosti; tady v lágru taky napíše svou asi nejlepšší knihu. Zápisky vznikají po kouskách v přestávkách mezi těžkou havířinou, Mucha je píše ve strachu, že bude přistižen, že budou ztraceny, zničeny, v dole je také schovává a civilní zaměstnanci je vynášejí ... - a je tu nikoli vězněm, ale spisovatelem. Kusé záznamy soustřeďují kultivovanost, již tvořovala Muchova účast při vzniku moderní anglické literatury i jeho důvěrná známost s literaturou francouzskou, ale taky rodinné prostředí.

Na tom všem, může si číci čtenář, nemusí být ještě nic tak mimořádného: pan Jiří Mucha měl prostě to štěstí, tu vyjimečnost, tu příležitost dostat se tam, kam se Čech dostává těžko, a mohl z toho v lágru čerpat; a skutečně: mimořádně a až provokující začíná být vlastně až to, když tento muž spíše anglicky džentlmenského střihu s dětstvím zjáhlym koloritem francouzským a s mladictvím odvozeným od koloritu italského, tento světaznalý člověk, který si vzpomínkou tu zaletí do Jeruzaléma, tu do Káhiry nebo do Colomba, vojenský dopisovatel západních front, autor jednoho z nejvyhlášenějších literárních časopisů a typ spisovatele navýsost zdrženlivého, napíše, že za to, co stojí v člověku i nad člověkem nejvýše, považuje cit. "Lidská bytost je opravdu snůškou špatných vlastností. Těch dobrých je nesmírně málo. Vlastně pouze jedna: cit." To mám za ono v Čechách neznámé skloubení hodnot: kdo popisuje, že a jak cítí, má sklon spíše k sentimentalitě a rozbředlosti; kdo se chce vylíčit jako noblesní, se za cit spíše stydí. Ve Studeném slunci jsou vedle slov popisujících prostředí slova "mít rád" a "srdce" slovy nejčastěji užitými. Jiří Mucha mísí vřelé se studeným, slunce v lágru stydne, citu se tu dá důvěřovat.

V Marietě v noci jsou hrdinovými spoluhráči dva chlapci, přízemní tvorové přisprostlého ražení; když je zavalí, myšlenka na možnost záchrany může být spjata jen s nimi a plasticky se vyvíjí: nejdříve hrdina usoudí, že jsou oba takoví blbci, že mu určitě, ať nedopatřením nebo z úvahy, zavřou přívod vzduchu; později si pomyslí, že se na něj nejspíše vykašlou; a jak čas odkapává, stávají se jeho jedinou nadějí, směšnými anděly záchrany. Podobnou proměnu prodělá i obraz tlustého špinavého holého zpoceného břicha jednoho z nich, na začátku symbol ošklivosti k tomu muži. Když se ale k zavalenému konečně pro-

kopali, "ucítil mokrý zápach potu. Uvědomil si, že ho nesou ruce, a přitiskl tvář na veliké mokré břicho...Byl nesmírně slabý^a šťastný. Břicho se napínalo a pohupovalo...A pak vyšel z toho velkého, bezpečného břicha hlas. "Hovno. Je živé. Kde jsou ty nosítka, hergot." Objektivitou, do níž se člověk včleňuje tím, že ji poznává, jsou Muchovi lidé, lidstvo. "...lidská myšlenka mi ...naplňovala prostor namísto boha." Muchův humanismus netrpí antropocentrismem, je střídavě uměřený, aktivní a konkrétní, zbavený bezobsažné abstraktnosti. "Ne člověk, ale život člověka je to nejcennější na světě, život, utvářený při plném vědomí." "Není třeba vědět, proč žijeme. Proč žijeme na tom nezáleží. Záleží na tom jak." Mravnost, vzpřímení se tu odvozuje ne od Boha-stvořitele, ale od člověka-tvářce. V duchu stvoření, které možná vzniklo náhodou, člověk odpovídá sám za sebe a je závislý zas jen od lidí.

Bod, ostří nože nebo hřbet pohoří, z něhož je svět líčen a obhlížen, místo, kde se rozhraníje ono životně filosofické komínutí, se mi zdá zaujímat Bohumil Hrabal, po dědovi Jakubu Demlovi jistě ptec autenticitního směru, muž, z jehož literárních darů žijeme všichni, a zejména naše-vaše generace, a to ~~xxx~~ až se mu podobáme nebo ne. Nebyl ale otcem směru sám, nýbrž s Jiřím Kolářem. Jiří Kolář však zasahuje do širšího literárního povědomí později než Hrabal, v první půli šedesátých let, kdy se kritická autenticita vyhraňovala, byly jeho deníkové texty známy pár lidem a pro českou literaturu je možná nenahraditelná škoda, že Hrabal jako prototyp směru byl znám dříve než on. Znáť dřív dobře Koláře, možná by se literatura vyvinula závažněji, neboť Kolář je přísný pozorovatel světa, je to strohé literární svědomí, přísná vůle k pravdě, ale taky vůle k spravedlivému neodpouštění, Kolářovy deníkové texty jsou mistrná díla vůle subjektu k objektivitě pravosti; kdežto Hrabal je hravý, ne tak přísný, a to je jistě i ten důvod, proč může být doma zveřejňován i v sedmdesátých a osmdesátých letech, zatímco Kolářovy deníkové texty mohly být otištěny až v exilu. A menší závazností i závažností se taky dá vysvětlit, proč Hrabal sám může vycházet vstříc ideologické manipulaci s jeho knihami; z Koláře se prostě škrtat nedá, jako se nedá škrtat třeba z textů Ivana Diviše nebo Jiřího Gruši, ať bys cokoli škrtl, ve zbytku stále zůstává celý Jiří Kolář, Ivan Diviš nebo Jiří Gruša; a přepisovat se v nich nedá, ani lákat ^{na} textu jiné významy, je to skalistá poezie

i próza. Kdežto předznamenání literatury hravostí vneslo do ní nejen závaží poezie, ale taky smír s obojakostí a původní kritický osten, na němž se literatura vytvářela jako na svém základu, se snáz stíral, ohlazoval. Hrabal sám o svojí dvojakosti ví, popisuje ji a má ji za přednost, neboť se nepovažuje za svědomí doby, ale za jejího svědka. Toto ohlazování jistě není u Hrabala jen vnější, jeho lidská добрota má spíš sklon ke kompromisu a přitakání, Hrabal se ale nikdy nevzdal vnitřního smyslu svojí poetiky a nestalo se mu, co se stalo například Ladislavu Fuksovi: že by pro některou svou knihu ztratil své talentem vynalezené ukotvení. "Ukostřenost", jak říká Hrabal.

Hrabal totiž, tento příklad hravé a tudíž i uhýbavé autenticity, jež může být i autenticitou jen podle jména, podle formy literárního útvaru, tento básník tak trochu vychytralý na poměry, schopný však kdykoli se vrátit do zdrojů svojí básnivosti, nikde neopustí princip, na němž staví: to, že nechává vnitřní pnutí textu směřovat k umně založené objektivitě mravního imperativu. Nad jeho prózou jako by neustále, tu silněji, tu slaběji, bdělo neviditelné boží oko, onen všudypřítomný, všesnalý a vševidící trojúhelník z katechismu našeho dětství. Není tu nikde pojmenován Bůh, a je tu míněn hřích, a není tu pojmenována ani lidská kolektivita, a je tu míněn ohled na vše živé, hlavně na člověka. Hrabal je nevšední moralista: nikde moralitu nevysloví, a přece je v jeho textech obsažena. V textech o druhých ji zastupuje autorská lítost nad člověkem, lítost nikoli sentimentální, spíš humorná, v pracech o sobě ji Hrabal stváří traumatem viny. Hrabal je velký kouzelník etického, neboť on s ním pracuje nepřímou, předpokládá je ve čtenáři. Jeho texty jsou ustavičný vnitřní dialog se čtenářem o tom, co strašného se děje ve světě, dialog však u vědomí toho, co "se má" a co "se nemá", co "se smí" a co "nemá dovoleno". Nevyslovena, objektivita mravního nikde z díla neuniká, Hrabal, ač líčí i příběhy hrozné, má autorskou lítost i komplexem viny pevně stanovenou hranici, kam až ještě sledujeme jednání lidsky slabé, avšak právě lidskostí oprávněné, a odkud už je to, co čteme, holé zvinstvo.

Na hromádce mých knih lásek není zdaleka vše, co Hrabal napsal a vydal, je tam však především knížka povídek z roku 1965 Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet. Jsou to povídky z Kladna, z ocelárny Poldi, Hrabal sám ve své nedávno vydané knížce Život bez smokingu o Inzerátu napsal, že tu knížku má raději než své ostatní. "Mám ji rád proto, že se jí lekám." V povídce Ingot a ingoti vyhodí hostinský z hospody světlovlasou dívku, protože nemá na zaplacení, dělníci ze šro-

tiště, jeden doktor filosofie, jeden živnostník a taky mladík Princ vykládají vagóny a vedou při tom řeči, mladík Princ odvede opilou dívku do ubikace. Přivedl jsem vám kost, řekne brigádníkům na palandách, jseš bard, já půjdu první, řekne hasič zkoušející si uniformu, dáš si taky, Jardo, ptá se Princ jiného mladíka a dívka zatím na kavalci opilecky usne. Doktora filosofie a živnostníka nechá Hrabal dál do příběhu vsouvat jejich řeči, a Princ zatím na dívce rozstřihne sukni, strhne jí kalhotky, dá si hasič, Princ se v poslední chvíli poleká, má podmínku a mohli by mu ji oživit, a tak dívku, bezvládnou opilostí, vyhodí z okna. Za ní hodí rozstřihanou sukni, kabátek i kalhotky a nakonec i kabelku, v níž Princ najde lístek, dosvědčující, že dívka nenastoupila vězeňský trest. Tak aby byla prokázána dobrá vůle všech v ubikaci, vázaných trestní podmínkou, Princ přikáže hasičovi dívku udat a povídka končí dívčinou větou: "Nechte mi žíííít, nechte mi žííííít." Syrově odvyprávěný, je příběh holý hnus; Hrabal, přestože nešetří podrobnostmi a zesiluje jejich účín plky doktora a živnostníka na vagónu, mísením reality s vlastními poetismy vytváří důrazný autorský nesouhlas^stím, co zaznamenává. Je to polyfonie s výstražným generálním basem. A ve všech nádherných prózách Inzerátu lze vystopovat, jak Hrabal až úpěnlivě počítá s tím, že lidé vnímají svět ne v jeho roztříštěné hnusobě, ale v řádu věcí; bez toho totiž, že by čtenář v jeho textech nepostihl ono vnitřní pnutí mezi tím, co se smí, a tím, co se nesmí, by neplatila ani celá Hrabalova umná poetika. Myšlení v řádu světa, myšlení v etickém u něj splývá s poetickým. Jednou nohou v syrovém reálu, kouzlí poetickými prostřihovánkami kontrast nejen hnusného a krásného, ale taky nemravného a etického. V lítostivosti nad člověkem, v tom úžasu, co hrozného se může na světě dít, je za textem skryto, číhá tam etično. Hrabal přímo předpokládá, pracuje s tím, že a jaké je ve čtenáři zakódováno etické povědomí, a je v tom obsažen i efekt jeho estetického působení: nejen v třesnutém prolínání reálu a poetického, syrovosti a krásna, ale i v přeskakování jiskry mezi dovoleným a zakázaným.

Podobného principu užívá Hrabal i v knížkách o sobě, kde čteme ne lítost, ale trauma viny. Svou vinu různě rozebírá, hledá její původ. Několikrát se mu vrátí do díla pocit spoluviny za Boudníkovu sebevraždu. Na pocitu viny je založena i knížka, vydaná zatím jen v Petlici a v exilu /kde je označována za senzací roku/: Proluky. Zde do vyprávění o sobě klade jako kontrast nad svým stýskáním nad nemocnými játry statečnost lidí, pohybujících se na vozičkách; a téma viny

umocňuje tím, že o sobě vypráví ústy svojí kritické ženy. Ale jak hravost ustavičně Hrabala svádí, je možno si povšimnout v Životě bez smokingu. Je tu povídka o tom, jak se Hrabalovým množily kočky, Hrabal je z nezbytí zabíjel a byl za to potrestán autonehodou; už pro nesouměřitelnost obou skutečností je text postižen nevěrohodností; a i samo prnutí mezi realitou činná a jejich etickým významem překračuje už je do hry, text okamžitě bahní a čím je Hrabalovo líčení rozvleklejší, čím déle si pohrává s tématem, tím zřetelněji čtenář vnímá namísto pevně kovaného řetízku etického napětí jen pouťovou cetku. Hravostí Hrabal dokáže znevážit i motiv vlastního traumatu, tak se literatura mstí za ztrátu poetické rovnováhy.

Hrabal se velice rád stylizuje za prošťáčka, aby mohl najednou na čtenáře vybafnout nějakou chytrou moudrostí. V Životě bez smokingu vybafl - na autenticitu. On, spoluotec směru, se sám sebe zeptá, nakolik je autentické to, co píše. Na začátku je vždycky zážitek, řekne; ale hravost nedá, aby imaginací nesestavil sled událostí jinak, aby do "autentičnosti nenasypal kvasinky fantazie". Ale pak vzápětí napíše: "V životě národů jsou jisté skutečnosti, ve kterých fantazie splynula s realitou, hravost vplynula do podstat ... Jsou to mýty ... Je to vrchol psaní, které spočívá v nepsaní ... Z tohoto úhlu je to, co píšu, zábavná literatura, která sice z autenticity vychází, avšak autenticitou i končí ... I když se snažím, obcházím autenticky kolem, dovnitř pořád nemůžu. Střed je pro mne nedosažitelný." Není to postřeh jen sympaticky skromný, je hlavně velice moudrý. Autenticitou ještě nemusí být zaděláno na umění, autenticita může být - překážkou uměleckosti. Byly doby, kdy si autoři natolik vážili sebe a umění, že pracovali s mýtem. A kdy vytvořit podobenství znamenalo tvůrčí literární vrchol. Dneska český kritik klidně napíše, že co si přečetl v Kunderově Nesnesitelné lehkosti bytí, se nepodobá životu, který skutečně žijeme. Kdo bude za sto let znát náš "skutečný" život? A bude náš "skutečný život" za to stát, aby jej kdo toužil poznat? Není v mechanismu zapomínání banálního stejná zdravotní zásada pro lidstvo, podle jaké se každý jednotlivý mozek čistí od zbytečného? Ostatně Francii první půlky minulého století si představujeme podle Balzacových románů, Francii pozdější podle Stendhala a Flauberta, Rusko známe z Dostojevského a Tolstého, řeckou antiku z dramatu, starý Řím podle Suetonia a Judeu podle biblických proroků včetně Ježíše Nazaretského.

Síla umělecké autenticity, troufám se domnívat, není založena tak na tom, že výpověď je bezprostřední a osobní, že realita je rovnou překreslována do psaného, jako na tom, jak široké spektrum lidí je obraz vytvořený dílem s to zasáhnout, pojmout, vtáhnout ty lidi do sebe jako do jejich nejvlastnějšího světa. Co se jednomu může v této chvíli zdát neautentickým, nad tím jiný zapláče jako nad nejbezprostřednější zkušeností vlastního života. I Kafka například, tento pozdně probuzený spáček, probuzený obecnější zkušeností, než byla ta konkrétní jeho, přestože vypráví příběhy zcela smyšlené, přestože tíhne právě k tvorbě podobenství, najednou zazářil autentičtostí našeho prožívání. Už zapomenutý, byl pocíten jako hodnověrný a pravý. Protože autentičtita je dvojí: ta, kterou prožívá čtenář - a může ji prožívat i nad kýčem - nebo literární recenzent, a ona, jíž je autor obsažen ve svém díle a činí jej živým i pro vnímání budoucích generací. Jen touto autentickou přítomností tvůrce v díle, tvůrce, který může být ve vlastní době nerozpoznán nebo neuznán, lze vysvětlit literární a jiné umělecké dodatečné objevy. Dnes je takovým objevem například hudba Mahlerova. To je ovšem síla autenticity umění, nikoli autenticity čtenářského vnímání. A proto se taky může stát, že dílo, které současníkům připadá jako vrchol hodnověrnosti, původnosti a pravosti, po padesáti letech i dřív zmrtví, nikdo se v něm nepoznává; a většinou, kupodivu, to bývají právě "obrázky ze života".

Ale nechme autenticity, vraťme se ke kyvadlu. Dostávám se k protilehlé poloze onoho komínutí, té, kdy kyvadlo zcela opustilo lidskou tužbu po objektivitě, touhu vzdát se nadosobního, potřebu vřadit sem, a uvízlo na ten moment, během něhož je napsáno literární dílo, v pozici vzpoury subjektivity. Nikoli zástupně za všechny, ale jako dva vrcholy směřování si dovolím popsat knihy dvě, Vaculíkův Český snář, knihu považovanou veřejným literárním míněním a vkusem za špičkové dílo autentičnosti literatury, a poslední román Kunderův, o nějž se všichni přou se všemi. Nejžalavnější větou Českého snáře, programově tu vyslovenou, je sentence, že pravdou knihy je pravda o stavu autorovy mysli. Bohužel nemám knihu k dispozici, takže se budu opírat jen o svoje poznámky z doby, kdy jsem knihu četla ještě v rukopise, a nebudu taky názor dokumentovat citací. Mimo to, že text oslňuje a vtahuje bravurou slov, že slova čtenáře zrovna nutí, aby je hltal a opájel se jazykem tak úžasně barvitým a živým, v druhém plánu vni-

mání textu, v plánu vnímání vnitřního smyslu díla, vzpomínám si, jsem navzdory plnosti slov pociťovala nedodýchlost, bravuru slov jsem vnímala až jako světlo ohňostroje, zastírající nedostatek světla vnitřního, v zápalu čtení jsem pociťovala ztrátu orientace. Pokaždé totiž, když už už se mému vnímání se sklonem k objektivizaci zazdalo, že je tyčen jakýsi mezník, ukazovadlo, za něj se v činu a názoru bez-trestně nesmí, mezník podobný všudypřítomnému oku božímu, v textech Hrabalových, autor se zasmál, cukl jinam, nechal kohosi o věci říci cosi úplně protilehlého, než co bylo řečeno předtím - a zas jenom hoň vítr v poli. Na konci knihy si může čtenář uvědomit, že to byl záměr, pravý smysl knihy, její poslání: pravda je pravdou o stavu autorovy mysli. A ta mysl je proměnná, široká, mnohoobsáhlá, bez daností, protilehlá, podřízená jen okamžitému stavu autorovy osobitosti. Kniha se řítí jak povodeň a tou povodní je autor sám, sám v obou podobách, i jako tvůrce, i jako hlavní hrdina, a povodeň smete, ohluší vše, co co není on, a když se vody usadí, ostatní postavy knihy, taky lidi živí s vlastními jmény a adresami, tu stojí trochu vytřeštění, jiní nazlobení, ale jiní taky potěšení z podob, které jim autorská povodeň ušetřila. A čtenář mohl zjistit, že krajina díla neměla obzor, pokud se za ten obzor nechce považovat stav autorovy mysli.

Každá kniha je pravdou o stavu autorovy mysli, to není Vaculíkův vynález; protože se ale mysl v Českém snění pohybuje bez daností, protože vymítá jakýkoli předem daný imperativ, i ten mocenský, který ostatně v kritické literatuře nerespektuje nikdo, ale i ten plynoucí ze "všivé svaté věci", a protože se brání i imperativu hledanému, v krajině díla takto zploštělé, v krajině vedoucí neohraničeně do všech stran, aniž víme, kam nás dovede, se postavy a činy ocitají v rovnocennosti, ~~nikdy~~ čin jako čin, dobrý jako zlý, postava jako postava, vyšetřovatel StB stejně jako český spisovatel nebo vlastní manželka - až naopak, pokud za soudnou stolicí nechceme uznat autorův zájem, snímž jsou ta či ona postava, ten či onen čin líčeny; Vaculík bere, jak a co život dá, on dokonce vyvolává dojem, že sruje události, aby měl o čem psát, je to literární fotografování, při kterém si autorova osobitost a vyvázaná mysl materií života přizpůsobí, převrátí ji ke své potřebě a podobě. Je to vydanost lidská i autorská, vyvolávající respekt, neboť kdo sebere tolik opovážlivosti i odvahy nechat si nakukovat do života a sahat do života jiným lidem až i s jejich adresami, avšak ... avšak. Aspoň mně se ve vnímání naší vaší generace vnucuje porovnání třeba s Jiřím Muchou, též autorem

vlastního deníku. O Studeném slunci se dá stejným právem říci, že jeho pravdou je pravda o stavu autorovy mysli, Muchův "stav mysli" se ale vztahuje výš, objektivněji, než je on sám; individualita tu ne-
prosto není potlačena, Mucha sebe vnímá jako někoho, kdo si pravdu hledá, formuluje - a ona pak, formulovaná, stojí sama o sobě jako míra všeho a všech. Jsem, který jsem, napsal Josef Jedlička na počátku této vzpoury, a Ludvík Vaculík k tomu za dvacet let dodá: A máte mě tu i s ospalky, a tak si mě snězte.

Je-li pravda díla jen pravdou o stavu mé proměnné, žádným imperativem - ať daným nebo hledaným - nezatížené mysli, mimo imperativu mého subjektu, pozvedám-li subjekt na hodnotu všech hodnot, pak už jen nelíčím rozpadlost světa, ale přímo ji realizuji. To ovšem je literární čin, je to pozice vrcholová; nevede však z tohoto vrcholu cesta už jen dolů? Neuzavírá vzpoura takto absolutizovaná subjekt do neřešitelnosti vlastně zpupné, kdy svoboda přestává být svobodou pro všechny, ale je svobodou jen pro mě? Kdy jakákoli oběť, dobrota, svědomí jsou směšnostkami pro bláhovce a lidi přibližně těžkopádné? Kdy moje Já se vybaví samo bezbřehostí dělat si, co chci, kdy pro ně, mimo ně samé, nemá už nic dalšího význam, když vlastní mysl je mu tak shovívavým ne-soudcem? Jen potud dovedeny, by se ovšem otázky takto kladené dopouštěly nepřipustného moralizování; ve ~~vzpouře~~ proti jakékoli moci, ať oné mocenské, která hrozí kriminály, či oné etické, jež na člověku požaduje sebezapření, ohledy k druhým a, hleďme, snad i oběti a hrdinství, je člověk navenek zpupný a dovnitř slabý, avšak tento "stav mysli" je stále ještě jen jeho věcí; jenomže, myslím si, co se už říci má a musí, je, že vzpoura dovedená k pojetí pravdy jako pravdy o stavu mé mysli relativizuje pravdu natolik, že ona mizí: neplatí žádný řád, je jen stav naší mysli. Jestliže ~~žádná~~ je pravda vyvěšena z pantů objektivity, ať pravda jako danost, anebo pravda jako důvod hledání, jestli se pohybuje na pantech vlastní libovůle, kde pak je mez a důkaz toho, že je to i pravda o stavu mé mysli? A nejen to. Ve vzpouře na svou obranu se spisovatel lehce může odloučit i od oné pravdy, od níž se původně definoval i kriticismus autentické literatury: pravdy skutečnosti.

"Stav mysli" je osídlné východisko i pro samu autenticitu, která je přece nejen původností - a Vaculíkova původnost je oslnivá -, ale je taky pravostí, že ano, a pravost se odvozuje ne ze sebe, ale z čehosi ve smyslu objektivního, z jakéhosi garantu, jehož se dovolává,

a autenticita je taky hodnověrností, jež také má své objektivní požadání. V Českém snáři si autorova osobitost troufá mít všechny tyto tři znaky, i být osobitá, i být pravá, i být věrohodná, taky pro tuto odvahu září kniha na žebříčku čtenářského obdivu vysoko, avšak autor pravdy pravdy o stavu svojí mysli se maně dostává do vlastního zaještění: deníková forma září autenticitou, smysl psaného však pravdu relativizuje; a do oné míry, do jaké je pravda relativizována, vlastně autenticitu z díla vypírá. Nejde mi o to například dokazovat, že události zaznamenané v deníku se odehrály jindy a jinak, to je záležitost technická; avšak pravda pravdy o stavu mé mysli autenticitu, tu právě, již se tleská, omezuje na vnímání vypouklého autorského zrcadla. Je to už v samé věci, v samém způsobu práce autenticita odvozená, zrcadlení v neklidných vodách autorovy mysli. Je to hra na svět, hra mistrná, hra vzrušivá, ale jen hra "jak on to viděl". To píšu pro ty, kteří se opájají apriorností autenticity deníkových textů, spisovatel sám nejlíp ví, jak tuto autenticitu umně spřádá. Za sebe bych ráda napsala, že zrovna Českému snáři bych přála, aby v něm byla obsažena ta autenticita druhá, odlišná od té, již se dnes tleská, ta, co přežívá, autenticita uměleckého díla.

V duchu vlastního zaměření Václav Havel dešifroval Český snář jako nalzení identity lidské i spisovatelské. Dodávám k tomu, že kdyby byla identitou jen moje omezená lidská možnost, možnost nenapřimovaná ustavičně k obzorům, jak je popisuje zrovna Havel, pak, pro náročnost to přejenu, by si ve svém sklonu vraždit našel identitu i vrah; ale jaká by byla její sebezáchovná hodnota? O Českém snáři bych spíš napsala, že je to taky kniha o tom, jak chytře, roztomile, s půvabem a slovní grácií, možná i upřímně, ale rozhodně za potlesku obecnstva nejen na úřad, ale i na svou identitu vyžrát. Což se zvláště ocení v chytráckých Čechách. A to vůbec nemíním ironicky, spíš jako poklonu spisovateli, protože nejen Český snář, ale i krátké Vaculíkovy texty, dokonce i onen pověstný fejton o statečnosti, mají dar zpochybňovat jakoukoli nadmutou velikost, a zpochybní ji až na onu mez lidské průměrnosti, kde Čech tak rád usedne: konečně mi někdo posvětil, že mě nemusí bolet ani svědomí, ani nohy. Vaculík jako nikdo v Čechách - mimo televizních a popmuzikových hvězd, s nimiž ho ale ani vzdáleně nechci srovnávat - dovede naplnit potřebu veřejnosti - mít idol. Je to až paradoxní, neboť čím víc se tomu Vaculík haněním nejen druhých, ale i sebe brání, tím víc se idolem stává. Umí zřejmě neomylně vyhmátnout v lidské prostřednosti ten bod, kde se ona zachví

a přimknutím se k idolu přemáhá, překonává svou nedostatečnost. Je to záviděníhodná schopnost. A vlastním naléháním identity, představují si, vychází vyvázaná mysl autorská vstříc tak, že hrdinovy nedostatečnosti věší na vedlejší postavy; což taky není v literatuře Vaculíkův vynález, jen vypouklost zrcadlení je tak v Českém snáři dovedena do všestrannosti. A zatímco se všichni redují a baví, zatímco bezbřehost mnohým promlouvá z duše, protože v nás ve všech dožívá věk individualismu, někdo někde v koutku pláče, ten hořký pláč ale už je neliterární, je skutečný a z literatury odečtený; možná ale zrovna pro něj někteří rozpačitě, potichounku, na víc si netroufají, nazývají Český snář textem vlastně nemravným. Avšak, zvolá pohoršený literární kritik, je mravnost kriteriem literatury?

Na docela jiný vrchol vzpoury subjektivity vystoupil románem Nesnesitelná lehkost bytí Milan Kundera, dnes ve světě nejslavnější český spisovatel. Kundera nevystavil bezprostřednímu zkoumání své vlastní já, jak to bezelstně dělají Hrabal a Vaculík, nýbrž ze své zkušenosti a vůle tvůrce, tak skoro jako bůh, vytvořil v románu celý umělý svět. Udělal to tím, že pro svět svého díla sám určil jeho řád, řád ve slovech podobný, ale ve smyslu zcela osamostatnělý od řádu světa, řád osekaný, očištěný, ořezaný, oddělený, odloučený od všeho etična; říká tomu řádu nesnesitelná lehkost bytí, v absenci etického předznamenání se podobá Vaculíkovi, ale jde za něj, ze své vůle do této absence dosazuje celý ten umělý svět. Jako odvaha k literatuře, jako schopnost spisovatelská je to čin výsostný; jenomže my všichni ostění, my většinou ostatní, ať Kunderu obdivujeme nebo jej odmítáme, dál myslíme a cítíme v tom, v čem jsme zakódováni lidskou existencí, a Kundera zůstává právě jen stvořitelem světa umělého.

O románu někteří říkají a píší, že je cynický, ale to je omyl. Proti cynismu stojí vždy ne-cynismus, zlo a dobro tvoří dvojici, avšak svět knihy je stvořen tak, že vůbec nedovolí, nepřipustí jediný zachytný bod, kde by si čtenář proti neetičnu knihy dosadil ~~proti~~ proti čtenému svoje etično. Kundera svou látku ovládá naprosto absolutisticky. Svět románu je dokonale odříznut, osekán od světa žitého, Kundera nedovolí konfrontaci, ustavičně se snaží o úplnost vidění, úplnost dějovou, filosofickou i psychologickou. Sympatické je, že se spisovatel nikde nevadává odpovědnosti za tento jeho vůlí vytvořený svět, že jako autor a tedy osoba odpovědná je v textu vyznačeně při-

tomen; jeho odpovědnost za román je pak přece jen etičnem světa žitého přiskřípnutelná. I když - při Kunderově zvláštním smyslu pro humor a při jeho inteligenci trochu povznesené si vždycky musíme ponechat tu rezervu, zda se s námi a s celým ~~světem~~ naším slavným etičnem ve skutečnosti nehraje jen zas další kunderovský žert.

Takže neberme tak vážně, co možná není zas tak vážně předkládáno, ale přece se podívejme, jakým mechanismem Kundera ten umělý svět stváří, jak osvobozuje své hrůzy od "těžkého" etična do lehkého bytí. Příběhy se v románu prolínají dva, hlavní je Tomášův. Tomáš je filosofující chirurg, který v šedesátém osmém roce uveřejnil článek o Oidipovi, pak se děly věci, on nejdřív emigroval, pak se zas vrátil, a začla hra o jeho povolání; oidipovský článek je proti němu použit jako způsob nátlaku až vydírání, má sám odvolat a ještě udat redaktora, který článek otiskl, nebo přijít o svoje doktorské místo; Tomáš se rozhoduje, až se rozhodne: neodvolá, neudá, sám z místa odejde, stane se čistíčem oken, což je pro chirurga dost velký společenský pád. Potud by to mohl být příběh z našeho světa, až snad na okolnost, že pro jediný článek by chirurg neztratil své místo, zas tak snadno se v Čechách existenčně neupadá, ^apotud by v něm platila i lidská etika: radši se vzdám místa, než bych odvolal a udel. Jak ale jinak zachází s Tomášem bůh-autor Kundera! Začne zkoumat, proč Tomáš jednal tak, jak jednal; z originálního vyprávění o tom, jak Beethoven transformoval melodiku prosté věty "es musst sein", vyslovené, když měl zaplatit drobný dluh, do motivu slavného kvarteta, Kundera přejde zkoumat "es musst sein" Tomášovo: povolání chirurga bylo přímo jeho posláním, Bůh uzavřel člověka do kůže, a on se mohl cítit nad Boha, když tuto kůži prvně prořízl; a vzdal se tohoto svého vnitřního, podstatného životního smyslu - pro svobodu. Ale pro svobodu k čemu! Jako umývač oken bude mít Tomáš víc času na ženy, na soulož, na sex - samozřejmě že ne na lásku. Jako umývač ~~není~~ má Tomáš teď k dispozici klín každé paničky, které umeje sklo. A vrací se od žen ve vlasech napáchný vůní jejich klínů a jeho žena, rozpoznávající, co to čichá vedle sebe na polštáři, pláče a trpí; a jak je nesnesitelně lehké lidské bytí, Tomáš by utrpení své ženy snadno odstranil, kdyby si včas pach ve svých vlasech uvědomil a líp se umyl. A takto se vše v románu obrátí do nesnesitelné lehkosti bytí. Člověk ne že by tu bebyl nadán vůlí, citem, dokonce se tu mluví o lásce, o poslání, o povinnosti a ovšemže i o etice a o Bohu s velkým B - a přesto se Kunderovým mechanismem ocitáme v ne-světě, v zászvetí, kde všehomírou je se-

zualita, mírou mužů buď penis vztyčený anebo smutně sklopený a mírou žen služba tomuto penisu. Ženy tu nerodí, děti se tu nesmějí, největší ohleduplnost si vyslouží pes, ale z lidí je každý bez možnosti jiného doteku s tím druhým, než je dotek vnější, láska je jen pářením, čehokoli kdo nabyt, hned to ztrácí, k čemukoli se rozhodl, je mu to zmarněno, vzniká vidina vyprázdnění, ubohost atavismů je umnou rukou zahloubená do vševýznamu - a civí na nás nikoli moderní podoba Dantova Pekla, ale dost možná i jenom kýč naruby - to rozhodne až čas. A co je jediné zvnitřku textu rušivé, že si Kundera vypůjčuje jednotlivá dráždivá fakta od skutečnosti, a touto úplně už falešnou autenticitou obluzuje cizího čtenáře, který zdejší skutečnost nezná, ale lichotí mu možnost číst něco tak obludně orientálního. To mi připadlo jako nejsmutnější podoba zmaru autenticity, jakou jsem v knihách naší-vaší generace, té generace vzpoury pro pravdu, četla.

A vyvázanost z řádu pokračuje, v další generaci, která se též větví do rozličného vnímání, vzniklo za poslední roky několik knih, komínajících na zadní stěně subjektivně; jejich poetikou je už rovnou zhnusení, hnus je tu míněn jako poetický účín, hnus zastupující účín krásna. Docela věřím, že zhnusení může být základním životním pocitem těchto mladých autorů; vzpoura proti hnusu skutečnosti si ale protičečí, vyvrací se, anuluje; neboť zatímco v Kunderově umělém světě lidé ještě jednají, pláčejí, ještě se snaží, rozhodují se a hnus je až následná reakce na text, která se ale nemusí u každého čtenáře dostavit, zde je hnus přímo způsobem literární práce, je tu realizován. Mám na mysli knížku Jana Křesadla Mrchopěvci, ale hlavně román Maso, prvotinu Martina Harníčka, autora nepochybně nadaného. Je to apokalyptická vidina, ale docela jinak založená, než jaké snuje lovec univerza Egon Bondy. Svět se vměstnal do jednoho rozpadlého, napůl opuštěného města, o němž si můžete myslet, že je připodobněn našemu reálu, jeho mocenskému fungování. Obklopeni zemí nikoho tu žijí tvorové, těžko napsat lidé, a s jedním z nich zevnitř jeho prožívání se účastníme příběhu. Tvorové jsou rozděleni do kast podle toho, jak snadný nebo nesnadný a k jak kvalitnímu nebo nekvalitnímu mají přístup k masu; maso, obživa, je jediný smysl jejich života, jsou masem ovládáni i pro ně vraždí. Větší část příběhu se udá v tržnici, kde se maso prodává a kupuje na přidělové lístky, ale taky krade a získává vraždou. Ovšemže je to maso lidské, totiž: maso oněch tvorů, jež už těžko na-

zvat lidmi; živí se jím přirozeně, neskrupulózně, s pocitem přírodní převahy silnějšího nad slabším, tak jako kdyby lidé nikdy nic jiného nedělali; jedinou omluvou jim je, že už nic dalšího, zejména ne maso zvířat, k snědku není. Ve vnitřním smyslu knihy tedy oddělení od lidské etiky vzniká přeryvem už ne existenciálního, ale rovnou existenčního zničení. Nejsem přírodovědec, možná existuje tvor, který se živí příslušníky svého druhu, ale existuje-li, tedy jistě jako výjimka; jinak ani hmyz, ani nejnižší savec nebo pták nepotřebují morálku na to, aby jim sám gen dal pokyn proti druhovému sebezničení. Zde tedy cesta vzpoury končí pod úbočím; a kdybych se chtěla přidržet mýtu, napsala bych, že kdyby měla literatura propadnout této poetice, pak už nejen^{na} sebe, ale na lidi vůbec přivolává hněv Hospodinův, a Hospodin právem pošle na svět potopu.

Svět ale je prostoupen řádem, jsme nositeli toho řádu jeden každý z nás, a kyvadlo neustává ve své práci, mysl naší-vaší generace opustila bázi filosofie konstruované na vševládě empirických věd, špička komíhání ukazuje jinam, než pouze k objektivitě jako od člověka nezávislé skutečnosti a k poznání jako jeho způsobu vřazování se do ní; jemné chvění tam, kde vzniká vše živé, a tedy i umění, naznačuje věk už jiného ptaní, ptaní se po moderní, nestatické, dynamické podobě transcendentna. Jako první mě z naší-vaší generace napadá Egon Bondy, kterému se literatura prolíná do filosofie a filosofie do literatury, ale taky a zejména Karel Šiktanc. To však se ocitáme v přílišné přítomnosti, hledající udičky obkročují vlastní čas, a jak se generace odpoutává od původního myšlenkového založení, jak je překonává a jak moudří, tak i stárne a potichouнку se přiřazuje k dědům - nebo k vnukům? Così křehkého tu teprve vzniká, prodírá se blanou a spisovatele víc láká, pokusit se psát to, než o tom.

Leden 1987.

KS

S e d m e r o k r k a v c ů
proti
j e d n o m u h a v r a n o v i

/Polemika vhodná k narozeninám/

Čas, o němž mluvíme jako o čase stárnutí, je naším vyhnanstvím. Nějaké Nic je v něm a neustále se vnucuje, takže často nepozorovaně zabíjíme svůj čas, například tehdy, když nějaký svůj úkol odkládáme, ale i tehdy, když ho chceme mít hned, co nejdřív hotový, pak čas nás požírá. Takový čas musí přemoci, překonat a přetrpět duše, která nemá titul princezny ani bohatství a urozený původ v pohádce, již máme před sebou. Číslo sedm je v jejím názvu a není to číslo libovolné, pohádka je sdílí s pythagorejskou myšlenkou, podle Zlomek nazývali totiž pozdní pythagorejci "pravý čas" sedmu, takový je i biblický čas stvoření, sedmý den Bůh odpočíval, a tak je i zapsán do našeho času a jeho pořádku.

Z domova je vyháněno sedm bratrů a stane se to kletbou. Matce se při pečení bochánků plete pod nohama sedm nezvedených synků, až zvolá: "Bodryjž jste se všichni zkrkavčili!" Pohádka komentuje: "Dlouho to matka snášela, ale konečně ji trošlivost přešla..." Netrpělivost tu znamená, že člověk něco nedokáže vytrpět, vlastně ne něco, ale nic, to, co se plete do díla - pečení bochánků, škodí tedy své utrpení na druhého. Kletba člověku snadno unikne ze rtů, všechny naše nadávky jako odkazy do zvířecí říše jsou kletbou, i když je nemyslíme doopravdy, ale vždycky musíme - podle pohádky - vědět, že existuje velká, naprostá vážnost slov, každé slovo, a nečinem každý náš čin, se zapisuje do světa a už v něm zůstává, i slovo, které je vzhledem k činu lehké a nic neváží - proto jen sklouzne - rozhoduje o jeho křehké rovnováze. To, co je na počátku, nějaká venkovská domácnost s vůní pečeného chleba, důvěrně sama, není samozřejmé a je ohroženo jednou větou, pod jedním slovem se zhroutí a zmizí, tj., rychle se vytratí, ulétne oknem.

Co se stane rychle, jako by běželo mimo člověka, je to nějaké nic, které se vlní do jeho domova, méně než okamžik, který si stačí uvědomit, ale jaká je kletba ve svých důsledcích? Je to čas, který běží neodvratně kupředu, čas, který pouze běží, věčné ztracení. Ale od chvíle, kdy se děti z domova ztratily, bude se všechno dít pomalu. Bude trvat dlouho, než se na stáskání a pláče poztracených synech narodí nový člověk, dcera, bude trvat dlouho, než vyroste tak, aby se mohla zeptat služky, čím jsou v truhlici ty košilky a zvláště dlouho bude trvat, než dospěje tak, aby ji napadlo, že půjde do světa a pokusí se bratry vysvobodit. "Rok po roce plynul a Bohdanka vyrostla jako jedle, tělo její bylo jako ulité a tvář krásná, krásnější byla však její čistá čestná duše." Ten, kdo byl dítěti české a křesťanské jméno, rozuměl dobře příběhu, jež smyslu, vyjádřil čas jako naději - Boh dá, jako každá naděje je i tato nejistá, a úkol, který na sebe vezme dcera - duše, nebude také nadějí všemu navzdory, ale...

ale v souladu s Boží vůlí, s tím, co Bůh dá. I tato duše je nejmladší / ve srovnání s pohádkami, kde se jedná vždycky o nejmladší princeznu či dceru/, je mladá tak, že své bratry sama nepoznala, nikdy je neměla před očima, přitom i jsou jen v zármutku, který doma sdílí, nerozpomíná se tedy na ně, rozpomíná se na domov s jeho harmonií, to, co se ztratilo s nimi. Kletba teď může znamenat i to, co bratrům hrozí v ubíhajícím čase, zapomnění.

Nazdařbůh se vydá do světa, vždycky, když se duše vydá na cesty, znamená to, že vystupuje ze sebe, je to její pohyb, ale už samotný pohyb je svobodou, vystupuje přece ze svazků nejbližního okolí, ze svazků přírody. Dlouho chodí a je jako ztracená, až přece spočine v chaloupce ve velikém lese. Nepotká nikoho na cestě, ani jednoho člověka, a přece ji čekají tři velká setkání, "dívoký mládenec Vítr", "bledý mládenec Měsíc" a "zlatovlasý mládenec Slunce". Ateista anebo křesťanský rozumář by tu spatřil přírodní či rohánské mocnosti, ale pohádka ty tři ukazuje jako mládence, jsou jako Bohdanka mladí a zve je tak i proto, aby je mohla navštívit bratry. Irvní z ní se představí: "Já jsem vítr a každého, kdo v cestu přijde, roztrhám, ať se že jsi umdlena, popřeji ti odpočutí." Vítr je sám pohyb a všude proniká, a proto se Bohdanka ptá, neví-li, kde jsou její bratři - ptáci. Nejprve je vítr živý všechňtrhající, ale obratem už něco jiného, je svět, který se otevírá a ukazuje ve své harmonii a sbratření. Tamho spatří Bohdanka ve světle úkolu, který si předsevzala. Všechny ty velké a mocné věci, vítr, měsíc a slunce, se ukazují v souladu s jejím úkolem a pomáhají, vítr, který neví o bratrech, ji donese v náručí k bratru Měsíci a Měsíc ji na stříbrném voze doveze k Slunci. Malá domácnost, z níž Bohdanka vyšla, se zhroutila a svět se teď ukazuje jejím domovem. U bratra Slunce skončí její pouť, její první část. Slunce ví o ztracených bratrech, nejprve však musí Bohdanka-úšednout a povečeřet. Slunce ví vše, i to, kam člověk nedosáhne zrakem a protože nás všechny živí, i Bohdanku pohostí. Dostane k večeři kuřátko a radu, že kostičky nemá zapodit, budou jí k dobrému. Ve zlatém voze jí veze přes hory a doly a trvá dlouho, než se dostanou do údolí Abklopeného skalami, tam ji z vozu vysadí řka: "A nyní si pomoz sama." Kde mohou krkavci lítat jinde než nad skalami, nad zemí popsanou jako poušť, kde je i Bohdanka docela opuštěná. Ale v té poušti se právě stane div, jemuž ten, kdo pohádku myslel a vymyslel, rozuměl líp než my, kteří tak často soudíme, že v pohádce je všechno jen kopie naší bujné fantazie, jít je dovoleno vše. "Aby mohla snáze lézt, vykasala sukně a v tom se jí ze šatečky kostičky vyvalily. A hle, jaký div! Z kostiček udělal se žehřík, dosahující až na vrchol skály." Proč jsou ty kosti, které podle rady bratra Slunce Bohdanka ušedla? Ve světě, který se ukazuje jako řád a harmonie, nejsou přece žádné zbytky, žádný odpad,

jako řád a harmonie, nejsou přece žádné zbytky i to, co se zdá být pouhým oděvem, se vřívá až na vysokou skálu a aniž by pohádka řekla jediné slovo chvály, říká teď, jak je svět pro duši, kterou vše slunce a jeho božské vidění výsostně dokonalý. Tak se ukazuje jen duši, která sleduje dobrou věc, dobro a tak také Bohdanka najde ve skalní jeskyni obydlí svých bratrů. Poznává je po čísle: sedm postelí je tu, pro sedm je prostřeno. Sedmero jídel Bohdanka připraví a že jí stará služka o každém z bratrů vyprávěla, co jí rád nejradši, navráží každému zvlášť - chce bratry nejenom pohostit, ale každého zvlášť uctít. Tak vrací bratrům domov už v té první chvíli, ve znamení návratu je i prsten, který jí dala matka na cestu, ten položí k talíři nejstaršího prsten je kruh, v němž počátek je koncem a jako takový je symbol návratu. Sama se uschová, jsou-li tu známky domova, neší tu být ona a takto, i s jejím úkrytem, se koná ta první řeč člověk říkal hody rozeznání, po nichž pak nastane příležitost jejího úkolu.

Její úkol zní: "... musíš nám ušít každému po košili. Musíš však len zasít vytrhat, připravit i sepríst, předivo sama utkat, plátno vyšívat a košile z něho ušít. Přitom však nesíš ani slovo promluvit, ať se s tebou cokoliv děje." - Úkol zase bude k trvat dlouho a je svou povahou trpělivý, tak jako vyžaduje i přikázaná práce, člověk tu ale nejen pracuje, musí také čekat a čekání se střídá s činností. Co jsou ty košile - pouhý oděv? Oděv opakuje lidský tvar, tvar těla. ten je třeba vrátit člověku a také svět se tu ukazuje tvárný, ne jednou provždy hotový, jak tomu chce kletba, a duše sama napodobuje čin stvoření. I slovo, které z sklonu ze rtů, se zapotřebí napravit mlčením a duše, která napodobuje čin stvoření, nemůže mluvit, musí naslouchat věčnému příkazu který vzala za svůj. Bohdanka plní slub mlčení, i když se zalíbí pánovi v kočáře, který jí pozve na zámek a učiní svou ženou. Ale pán mlčí i v neštěstí, i když ji nevlastní pánova sestra prohlásí za čarodějku a chce ji nechat upálit: "Znamením prosilaještě, aby ji nechala švagrová jen asi sedm stehů došít, které na rukávu chyběly, ale ani to jí došlo nebylo." Teprve tehdy jí vydere povzdech ze rtů, unikne jí asi tak, jak unikla kletba: "Moji ubozí bratřáčkové, já úlohu skončila, kde jste vy?" - Jako všechny pohádky tak to má dobrý konec, bratři se vrátí a přinesou jí i pohozené dítě, Bohdanka jí přehodí košile a vrátí je tak do lidské podoby, vrátí se i pán, který byl kdesi na výpravě a v boji, a všichni, bratři i pán, se vrací k Bohdankiným rodičům a všechny tyto návraty jsou návratem jediným, návratem ztraceného času a ne chceme-li pohádku označit tímto moderním titulem, jsou příběhem vykoupení.

Jakási anomálie je zaznamenána na konci pohádky, poslední nedošité stehy způsobily, že nejmladšímu zůstalo na rameni sedm hak černých pírek, protože se mu nesměla sedm stehů došít. Je to i znamení nedokonalosti, často se u nás nese krása, kterou člověk vytvoří. není bez chyby a tak jako v lidské tváři, má-li na sobě jeden kaz, vynikne všechna její krása, ožívá chybou i dílo Bohdankiny duše.

5.1.1987

Velice vážený a milý pane Františku!
Hned, jak jsem přečetla Havrana, napadlo mi, že Vás musím přesvědčit, že všechno je jinak a především o váze slov, jež i Vy vkládáte do světa z účelem jeho osvobození z různých kleteb. Narozeniny mi tedy přišly jen vhod. Musím dodat, že /zkrácený/ komentář k pohádce je ze série jiných komentářů, v nichž se dokazuje, že pohádka se s odůje s řeckým viděním světa, dokonce se samotným Sókratem, když píše v dialogu Faidón o nesmrtelnosti duše. Nesmrtelnost pohádkajen chápe jako duši, obvykle princeznu, věčně mládou, tj. vždy nejmladší. Jelikož jde o duši, vztahuje se to i na Vás, který nejste princezna, který jste jen muž. Takto Vám tedy blahopřeji k výročí, nejen že Vás v duchu zahrnuju mnoha obvyklými přáními, ale vztahuji k Vám věčné mládí.

Váše Eva Formáňková

P.S. Co takhle, když už je řeč o mládí, kdybychom si někdy dali rendez -vous? Bůdu doufat, že zavoláte - 741813.